

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (ПРАКТИКУМ)

Навчальний посібник

Київ
Видавничий дім «Інтернаука»
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний морський університет

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (ПРАКТИКУМ)

Навчальний посібник

Під загальною редакцією
доктора економічних наук, професора
Л. В. Ширяєвої

Київ
Видавничий дім «Інтернаука»
2021

УДК 657.37

A64

DOI: 10.25313/978-966-97817-9-6

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Одеського національного морського університету
(протокол № 4 від 25 листопада 2020 р.)*

*Науково-технічною радою ДП «ЧОРНОМОРНДІПРОЕКТ»
(протокол № НГПІ-8/1247 від 1.09.2020 р.)*

Автори підрозділів:

М. М. Марченко, головний бухгалтер Головного представництва ДП «Адміністрація морських портів України» — 1–16, додатки; **Л. В. Ширяєва**, д-р екон. наук, професор — вступ, 1–4, 8, 15; **С. В. Онешко**, д-р філософії, професор — 5–16, висновки; **Л. П. Чиж**, д-р філософії, професор — 6, 7, 13, 14; **Н. В. Хотєєва**, д-р філософії, доцент — 9–12.

Рецензенти:

В. І. Захарченко — доктор економічних наук, професор, професор Одеського національного політехнічного університету;

С. Б. Савітков — Директор ДП «УкрНІМФ», Член Морського Інституту Великобританії

В. О. Ільїн — Генеральний директор асоціації портів України «УКРПОРТ»

A64 Аналіз фінансової звітності підприємства (практикум): навчальний посібник / М. М. Марченко, Л. В. Ширяєва, С. В. Онешко, Л. П. Чиж, Н. В. Хотєєва; під заг. ред. Л. В. Ширяєвої. 2-ге вид., доробл. і доп. Київ: Видавничий дім «Інтернаука», 2021. — 176 с.

ISBN 978-966-97817-9-6

У навчальному посібнику розглянуто питання щодо взаємозв'язків національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, практичного застосування окремих методик та положень при аналізі звітності підприємства. Подано наскрізний приклад аналізу звітності з докладними коментарями за результатами.

Для фахівців відділів підприємств портової галузі, науковців, аспірантів та студентів економічних спеціальностей.

ISBN 978-966-97817-9-6

© Марченко М. М., Ширяєва Л. В.,
Онешко С. В. та ін., 2021

© Видавничий дім «Інтернаука», 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ПРАВОВІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ	7
2. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ – ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	9
3. ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА	14
4. ВСТУП У ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ	19
5. ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ БАЛАНСУ	22
5.1. Теоретичні аспекти аналізу балансу	22
5.2. Аналіз активів балансу	25
5.3. Аналіз пасиву	46
6. АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	54
7. АНАЛІЗ ЧИСТОГО ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ТА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	64
8. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	73
9. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ	79
10. АНАЛІЗ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА	86
11. АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	89
12. АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ	100
13. АНАЛІЗ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ	106
14. СVP-АНАЛІЗ (COST – VOLUME – PROFIT) ВИТРАТИ – ОБСЯГ – ПРИБУТОК	112
15. ПРОГНОЗ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ	119
16. АНАЛІЗ ВПЛИВУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ	121
ВИСНОВКИ	133
ДОДАТКИ	138
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	173

ВСТУП

Фінансова звітність, яка формується на основі бухгалтерського обліку, інформує користувачів про фінансовий стан підприємства. Бухгалтерський облік допомагає усім користувачам розмовляти на одній мові і розуміти один одного. Він дозволяє усі господарські операції підприємства перевести на одну універсальну мову цифр і показників, зрозумілу всім зацікавленим особам. Якщо креслення — мова техніки, то бухгалтерський облік — мова бізнесу, тому керівник будь-якого підприємства повинен вміти «читати» і розуміти фінансову звітність.

Користувачами фінансової звітності є:

- **власники підприємств** — які на основі фінансової звітності формують бізнес-плани і розробляють головну стратегію розвитку підприємства;
- **контролюючі органи** — які аналізують фінансові звіти з метою виявлення можливих порушень, у сфері оподаткування;
- **інвестори** — з метою отримання інформації щодо ефективності використання вкладених ними коштів та розподілу отриманого підприємством прибутку;
- **банки** — з метою прийняття рішення про надання кредитів;
- **партнери по бізнесу** — щодо прийняття рішення про участь у спільних проектах;
- **постачальники та підрядники** — для аналізу платоспроможності та надійності підприємства;
- інші користувачі.

З метою єдиного підходу до аналізу фінансової звітності підприємств, які представлені на міжнародному ринку, незалежно від країни знаходження цих компаній, розроблені міжнародні стандарти фінансової звітності (**IFRS — International Financial**

Reporting Standard) / міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS — International Accounting Standard).

Згідно з п. 3 ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник (власники) або уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів [3]. Таким чином, керівник підприємства несе персональну відповідальність за фінансову звітність, бо він її підписує.

Мета цього посібника — навчити користувачів фінансової звітності практичним навичкам: фінансовому аналізу, прийняттю управлінських рішень та прогнозу діяльності підприємств.

За рекомендаціями зарубіжних фахівців, аналіз фінансової звітності включає достатньо велику кількість показників і не завжди вони ефективні. Ми будемо звертати увагу на розрахунок та оцінку тих показників, які найчастіше використовуються у вітчизняної та міжнародної практики фінансового аналізу при прийнятті фінансових рішень. В посібнику не будуть розглядатись теорія математичних методів та інструментарії аналізу, вони будуть проілюстровані на практичних прикладах.

У навчальному посібнику представлено практичне застосування окремих методик та положень при аналізі звітності на базі взаємозв'язків національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Всі розрахунки, що наведені в посібнику, здійснювалися на базі фінансової звітності умовної державної стивідорної компанії України.

Виданий у 2017 році навчальний посібник «Аналіз фінансової звітності підприємства (практикум)» отримав величезний інтерес з боку представників портової влади, головних бухгалтерів, студентів і аспірантів економічної спеціальності.

Друге видання навчального посібника дороблено і доповнено у напрямку включення аналізу податків підприємства, що

є доречним та суттєво доповнює аналіз діяльності підприємства, а також відповідає сучасному етапу розвитку економіки підприємств України, який характеризується зростаючою конкуренцією, постійним зниженням норм прибутку, а також невизначеністю та мінливістю політичних, економічних і соціальних факторів.

У цих умовах головним завданням для будь-якого підприємств є оптимізація податкового навантаження та мінімізація податків. Для досягнення цієї мети важливо використовувати на практиці нові методи та напрями управління фінансами підприємств, що орієнтовані на ефективне та довготривале їх функціонування. Оптимізація податків дає можливість збільшити фінансові ресурси компанії, уникнути несприятливих наслідків, у деяких випадках штрафних санкцій.

Поданий наскрізний приклад аналізу звітності з докладними коментарями за результатами аналізу дозволить фахівцям відділів підприємств портової галузі, науковцям, аспірантам та студентам економічних спеціальностей більш вільно орієнтуватися у напрямках аналізу фінансової звітності, враховувати практичний аспект наведених методик. Практичні рекомендації щодо визначення проблем або напрямків управлінських рішень мають важливе значення для керівництва усіх ланок з метою прийняття фінансових рішень, а для аспірантів та студентів економічних спеціальностей даний навчальний посібник корисний з погляду практичного використання методик фінансового аналізу та застосування їх на практиці.

1. ПРАВОВІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Згідно з ст. 6 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [3] державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою:

- створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;
- удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності (Міністерством фінансів України).

В Україні бухгалтерський облік та фінансова звітність регламентуються такими законодавчими та нормативними актами:

- Законом України від 16.07.99 р. № 996–XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (далі Закон);
- Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі П(с)БО);
- Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (далі МСБО) та Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі МСФЗ);
- Планом рахунків бухгалтерського обліку та інструкцією про його застосування, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291;

- «Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 24.05.95 р. № 88;
- Положенням про порядок бухгалтерського обліку окремих активів та операцій підприємств державного, комунального секторів економіки і господарських організацій, які володіють та/або користуються об'єктами державної комунальної власності, затвердженим наказом Мінфіну від 19.12.2006 № 1213;
- Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. від 27.06.2013 р. № 635 та іншими нормативними актами.

Згідно з ст. 6 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»: міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, у межах своєї компетенції, відповідно до галузевих особливостей, розробляють на базі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку методичні рекомендації щодо їх застосування. Так, наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 23.08.2007 р. № 798 затверджені «Рекомендації щодо ведення облікової політики на підприємствах, установах та організаціях морського і річкового транспорту, що входять до сфери управління Мінтрансзв'язку».

Що стосується підприємства, то питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів.

2. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ — ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансова звітність — бухгалтерська звітність, яка складається на підставі даних бухгалтерського обліку, містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період та забезпечує інформацією користувачів звітності для прийняття різного роду рішень.

Фінансова звітність підприємства (крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів малого підприємництва, визнаних такими відповідно до чинного законодавства) включає:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. № 1);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (ф. № 2);
- Звіт про рух грошових коштів (ф. № 3);
- Звіт про власний капітал (ф. № 4);
- Примітки до звітів (ф. № 5).

Повний комплект звітності подається за результатами календарного року; квартальна звітність включає ф. № 1 та ф. № 2.

1. Баланс (Звіт про фінансовий стан) — відображає активи, зобов'язання і власний капітал підприємства на певну дату. Подвійна назва форми звітності з'явилась під впливом міжнародної практики фінансової звітності та акцентує увагу не тільки на рівності активів підприємства та джерел їх формування, а й на тому, що ця форма звітності характеризує фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Структура балансу наведена у таблиці 1.

Згідно з законодавчими та нормативними актами основні поняття трактуються таким чином:

Таблиця 1

Структура балансу

Активи (Засоби)	Пасиви (Капітал та Зобов'язання)
1. Необоротні активи	1. Власний капітал
2. Оборотні активи	2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення
	3. Поточні зобов'язання та забезпечення
Баланс	Баланс

Активи — ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому.

Головне, як бачимо, це контроль з боку підприємства за ресурсами, а не право власності.

Наприклад: Порт має у власності буксир, але він знаходиться під арештом в іншій країні. Чи буде цей буксир активом? У бухгалтерському обліку — ні.

Або підприємство розмістило грошові кошти в банку, який у подальшому став неплатоспроможним. Будуть ці грошові кошти активом? Ні.

І в одному і в другому випадку підприємство не контролює актив, на який має право власності, і ці активи в Балансі не відображаються як активи бо підприємство не може ними розпоряджатися.

Бухгалтерський облік та фінансова звітність, згідно зі ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» ґрунтуються на принципах. В даний час принципи сформульовані в **Концептуальних засадах МСФЗ 2018 (Conceptual Framework for Financial Reporting 2018)**.

Доречність — фінансова інформація, здатна значно впливати на рішення, якщо вона має прогнозу або підтверджує цінність, або і те й інше.

Правдиве уявлення. Фінансові звіти представляють економічні явища в словах і цифрах. Щоб фінансова інформація була корисною, вона повинна не тільки представляти доречні економічні явища, а й правдиво представляти сутність економічних явищ, для подання яких вона призначена. У багатьох випадках сутність економічного явища і його правова форма збігаються. Якщо вони відрізняються, надання інформації тільки про правову форму не буде правдиво представляти економічне явище.

Відображення може забезпечити абсолютно правдиве уявлення в разі, якщо воно буде володіти трьома характеристиками: воно буде повним, нейтральним і не міститиме помилок.

Повне відображення — включає в себе всю інформацію, необхідну користувачеві.

У нейтральному відображенні відсутня упередженість у виборі або подання фінансової інформації.

Нейтральність підкріплюється використанням обачності.

Обачність — її застосування означає, що активи і доходи не завищені, а зобов'язання і витрати не занижені.

В рівній мірі застосування обачності не допускає заниження активів або доходів або завищення зобов'язань або витрат. Подібні спотворення можуть привести до завищення або заниження доходів або витрат в майбутніх періодах.

Порівнянність, перевіряємість, своєчасність і зрозумілість є якісними характеристиками, що підвищують корисність інформації.

Порівнянність — інформація більш корисна, якщо вона може бути порівняна з аналогічною інформацією в інших організаціях або з аналогічною інформацією тієї ж організації за інший період або на іншу дату.

Перевіряємість — означає, що різні обізнані і незалежні спостерігачі можуть прийти до спільної думки, хоча і не обов'язково до повної згоди, щодо того, що певне відображення є правдивим поданням.

Своєчасність — означає отримання інформації особами, які приймають рішення, вчасно, щоб вони були здатні вплинути

на прийнятті ними рішення. Як правило, корисність інформації знижується зі збільшенням терміну її давності. Однак деяка інформація може залишатися своєчасною протягом довгого часу після закінчення звітного періоду, оскільки можливо, наприклад, що деяким користувачам знадобиться виявляти і оцінювати тренди.

Зрозумілість — фінансові звіти складаються для користувачів, що володіють достатніми знаннями бізнесу й економічної діяльності, і інформація, що міститься в них, повинна бути ними зрозуміла.

Це дуже важливе питання, бо завищення активів підприємства спотворює фінансову звітність та аналіз діяльності підприємства.

Необоротні активи — всі активи, що не є оборотними.

Оборотні активи — гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Зобов'язання — заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Власний капітал — частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Це також зобов'язання, тільки перед власниками підприємства.

Довгострокові зобов'язання — всі зобов'язання, які не є поточними.

Поточні зобов'язання — зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Забезпечення — зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу.

2. Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід). У звіті відображаються доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.

Доходи — збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати — зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Прибуток — сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Збиток — перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Сукупний дохід — зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками).

3. Звіт про рух грошових коштів — звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Операційна діяльність — основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Інвестиційна діяльність — придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Фінансова діяльність — діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства.

4. Звіт про власний капітал — звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

5. Примітки до фінансової звітності — сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

3. ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

Облікова політика не належить до фінансової звітності, але вона суттєво впливає на висновки, які будуть надані в ході аналізу, бо облікова політика на кожному підприємстві може істотно відрізнитися. Від обраної облікової політики залежить порівняльна оцінка результатів діяльності різних підприємств галузі. Тому, до початку проведення аналізу, необхідно обов'язково ознайомитись з наказом підприємства про облікову політику.

При цьому необхідно звернути увагу на такі моменти, які справляють вплив на величину витрат:

1. Методи оцінки вибуття запасів — під час вибуття запасів використовується один із методів їх оцінки:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходжень запасів (ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

2. Порядок обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ) — включається до первісної вартості придбаних запасів одним із двох способів:

- за методом прямого розподілу;
- за методом відображення ТЗВ на окремому субрахунку з подальшим розподілом.

3. Методи амортизації основних засобів:

- прямолінійний;
- зменшення залишкової вартості;
- прискорення зменшення залишкової вартості;
- кумулятивний;
- виробничий.

4. Методи амортизації нематеріальних активів — обирається підприємством самостійно, відповідно до умов отримання майбутніх економічних вигід, ґрунтуючись на методах, передбачених для **основних засобів**. Якщо такі умови неможливо визначити, то застосовується прямолінійний метод.

5. Методи амортизації інвестиційної нерухомості (впливає крім витрат і на доходи):

Інвестиційна нерухомість — це власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримувані з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а не для виробництва та постачання товарів, надання послуг, адміністративної мети або продажу в процесі звичайної діяльності.

Якщо буде обрано оцінку за первісною вартістю, то об'єкт інвестиційної нерухомості підлягає амортизації відповідно до одного з методів для основних засобів.

Якщо інвестиційна нерухомість відображається у фінансовій звітності за справедливою вартістю, вона амортизації не підлягає, але на кожну дату балансу відображається сума збільшення або зменшення справедливої вартості інвестиційної нерухомості. Сума збільшення (зменшення) враховується у складі іншого операційного доходу або інших витрат від операційної діяльності.

6. Вартісні ознаки малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) — амортизація МНМА нараховується:

- або в першому місяці використання об'єкта в розмірі 50% його амортизованої вартості, і залишок у розмірі 50% амортизованої вартості в місяці їх вилучення з активів (списання з балансу);
- або в першому місяці використання об'єкта в розмірі 100% його вартості.

7. Переоцінка необоротних активів (впливає на власний капітал ф. № 1, амортизацію ф. № 1, сукупний дохід ф. № 2). Якщо залишкова вартість об'єкта основних засобів істотно відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу, то

підприємство може здійснити переоцінку об'єкта. При цьому переоцінка обов'язкова лише для тих підприємств, які одного разу вже провели таку переоцінку. Періодичність переоцінки встановлюється підприємством.

8. Періодичність зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку (впливає на власний капітал) — підприємство може самостійно обрати спосіб зарахування суми дооцінки до нерозподіленого прибутку:

- усю суму дооцінки при вибутті;
- або періодично (щомісяця, щокварталу, раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації.

9. Методи обчислення резерву сумнівних боргів (впливає на витрати):

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнта сумнівності. Якщо обрано метод застосування коефіцієнта, то в наказі доцільно також відобразити способи його розрахунку;
- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3–5 років.

10. Забезпечення майбутніх витрат та платежів (впливає на витрати) створюються для відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат:

- на виплату відпусток працівникам підприємства;
- на додаткове пенсійне забезпечення;
- на виконання гарантійних зобов'язань;
- на реструктуризацію та виконання зобов'язань у разі припинення діяльності;
- на виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо.

Увага!!! При аналізі необхідно знати, що **забороняється** створювати забезпечення для покриття майбутніх збитків від діяльності підприємства.

При аналізі необхідно знати, що **забороняється** створювати забезпечення для покриття майбутніх збитків від діяльності підприємства. **В МСФЗ забороняється створювати забезпечення під майбутні ремонти.**

11. Порядок виплат, що здійснюються за рахунок прибутку — впливає на розподіл всередині власного капіталу (**стосується державних та комунальних підприємств**). Ці виплати передбачені наказом Міністерства фінансів України від 19.12.2006 р. № 1213 та стосуються формування фондів підприємства (фонд розвитку виробництва, інші фонди, матеріальне заохочення за рахунок прибутку згідно з установчими та розпорядчими документами відповідно до фінансового плану), за рахунок прибутку використаного в звітному періоді.

Формування фондів згідно з наказом Міністерства фінансів України від 19.12.2006 р. № 1213 міжнародними стандартами **не передбачені.**

12. Порядок оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг (впливає на доходи та витрати, які пов'язані з отриманням доходів). Оцінка може здійснюватися за такими методами:

- вивчення виконаних робіт;
- визначення питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, у загальному обсязі послуг, які мають бути надані;
- визначення питомої ваги витрат, понесених підприємством у зв'язку з наданням послуг у загальній очікуваній вартості таких витрат.

13. Порядок визначення ступеня завершеності робіт за будівельними контрактами (для підприємств, зайнятих будівництвом).

Визначення ступеня завершеності робіт може здійснюватися за одним із наступних методів:

- вимірювання та оцінка виконаної роботи;
- співвідношення обсягу завершеної частини робіт та їх загального обсягу згідно з будівельним контрактом у натуральному вимірі;
- співвідношення фактичних витрат з початку виконання будівельного контракту до дати балансу та очікуваної (кошторисної) суми загальних витрат за контрактом.

14. Дата визначення фінансових активів, придбаних у результаті систематичних операцій (впливає на формування активу балансу):

- на дату укладення контракту;
- або на дату його виконання.

15. Підходи до віднесення витрат, пов'язаних із поліпшенням об'єкта основних засобів, до первісної вартості або витрат звітного періоду (впливає на балансову вартість основних засобів та їх амортизацію, або на витрати звітного періоду).

16. Періодичність відображення відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань (впливає на формування ф. № 1 та ф. № 2). Якщо підприємство є платником податку на прибуток, то відображення у фінансовій звітності відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань здійснюється:

- у проміжній фінансовій звітності;
- у річній фінансовій звітності.

Відображення в обліку та формування в фінансовій звітності проводиться згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток».

4. ВСТУП У ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Основний недолік більшості літератури, присвяченої розгляду аналізу фінансового стану підприємств, — це механічне використання різних методів, формул без глибокого осмислення результатів фінансового аналізу, без розробки управлінських рішень та прогнозу діяльності компаній.

Мета аналізу — забезпечити користувачів фінансових звітів інформацією про фінансовий стан підприємства на звітну дату, визначити вузькі місця і обґрунтувати пропозиції щодо поліпшення діяльності підприємства. Для цього використовуються традиційні методи аналізу:

- аналіз динаміки (горизонтальний);
- аналіз структури (вертикальний);
- факторний (вплив факторів на узагальнюючі показники);
- порівнювальний (порівняння різних підприємств галузі або порівняння з середньогалузевими показниками).

В ході аналізу необхідно виділити проблемні питання трьох напрямків:

1. Проблеми, пов'язані з платоспроможністю.

Підприємство не забезпечує своєчасне погашення поточних зобов'язань. В ході аналізу про цю проблему свідчить:

- зниження коефіцієнтів ліквідності нижче допустимих значень;
- зниження чистого оборотного капіталу ЧОК (від'ємне його значення);
- прострочена заборгованість перед бюджетом, кредиторами та робітниками підприємства.

2. Проблеми, пов'язані з фінансовою стабільністю підприємства. Про це свідчать проблеми з погашенням зобов'язань в майбутньому та втрата фінансової незалежності підприємства, а саме:

- зниження власного капіталу (від'ємне його значення);

- зниження коефіцієнтів автономії;
- зниження чистого оборотного капіталу (ЧОК).

3. Проблеми, пов'язані з рентабельністю власного капіталу. Характеризуються слабкою віддачею на вкладений капітал, про що свідчить зниження коефіцієнтів рентабельності.

Усі ці проблеми, як правило, пов'язані з двома причинами:

3.1. Невідповідне управління результатами діяльності;

Наприклад: Нове підприємство має зареєстрований капітал (внески власників 10 000,00 грн, які були внесені основними засобами — комп'ютерами). За звітний період отримано дохід от виконання послуг 100 000,00 грн та на розрахунковий рахунок надійшло 100 000,00 грн.

Витрати для отримання цього доходу склали 50 000,00 грн.

Витрати грошовими коштами склали 50 000,00 грн.

Підприємство купило меблі на 50 000,00 грн.

На кінець звітного періоду прибуток склав 50 000,00 грн (витрати грошових коштів на придбання меблів не є витратами в бухгалтерському обліку, а є інвестиціями).

Залишку грошових коштів на розрахунковому рахунку немає. Настав строк сплати податку на прибуток по ставці 18% (9 000,00 грн).

Як бачимо, при прибутковій діяльності підприємство стало неплатоспроможним з причини неефективного управління результатами діяльності.

Для виявлення невідповідного управління результатами діяльності необхідно провести поглиблений аналіз управління оборотними активами, інвестиційної політики підприємства та структури фінансування.

3.2. Недостатня або збиткова діяльність підприємства.

Це пов'язано з низькими обсягами реалізації товарів, робіт, послуг; низькими цінами на реалізаційну продукцію; високими постійними та змінними витратами.

Для виявлення недостатньої або збиткової діяльності необхідно провести поглиблений аналіз доходів, витрат, прибутку; CVР-(маржинальний) аналіз; аналіз беззбитковості.

Можливі управлінські рішення в умовах погіршення фінансового стану підприємств будуть розглядатись в розділах аналізу, в яких будуть виявлені негативні показники.

Подальший фінансовий аналіз орієнтовано на показники умовного підприємства, наведені у Додатках А–Ж.

5. ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ БАЛАНСУ

5.1. Теоретичні аспекти аналізу балансу

У зв'язку з тим, що при розрахунку більшості відносних показників використовуються середні показники, необхідно брати середньорічні дані балансу, які розраховані як середні арифметичні на базі даних балансу на початок та кінець відповідно по роках (для компанії, що аналізується, 2017 р., 2018 р., 2019 р.):

$$\text{Середнє значення активів (пасивів)} = \frac{(\text{Сума активу на початок року} + \text{Сума активів на кінець року})}{2} \quad (1)$$

Структуру балансу можна представити різними блоками. На прикладі вихідних даних Додатків А, Б розглянемо деякі з них (табл. 2, 3):

Власний капітал — це зобов'язання підприємства перед власниками. Можна сказати, що власний капітал не належить підприємству, а належить тим, хто контролює його (для державних компаній — орган державного управління, для акціонерних — акціонери, для приватних — фізичні особи, які створили компанію). Власник (власники) компанії зазначені в статутних документах підприємства.

Більш наглядно для аналізу власний капітал можна представити у такому виді:

$$\begin{aligned} \text{Власний капітал} = & \text{Необоротні активи} + \text{Оборотні активи} - \text{Довгострокові зобов'язання та забезпечення} - \\ & \text{Поточні зобов'язання та забезпечення} \quad (\text{тис грн}). \quad (2) \end{aligned}$$

Для прикладу: $1\,754\,677,0 + 1\,314\,184,0 - 642\,557,0 - 168\,450,0 = 2\,257\,854,0$ тис грн.

Інвестиційний капітал — капітал, за рахунок якого можливо забезпечити фінансування необоротних активів. Довгострокові зобов'язання (які не підлягають погашенню протягом 12 місяців чи операційного циклу з дати балансу) впродовж 12 місяців чи операційного циклу можна без наслідків використовувати для фінансування необоротних активів:

$$\text{Інвестиційний капітал} = \text{Власний капітал} + \begin{matrix} \text{Довгострокові} \\ \text{зобов'язання} \\ \text{та забезпечення} \end{matrix} \quad (\text{тис грн}). \quad (3)$$

Для прикладу: $2\,257\,854,0 + 642\,557,0 = 2\,900\,411,0$ тис грн.

Позиковий капітал — не належить підприємству, але може використовуватися як джерело формування активів протягом часу, який не порушує термінів погашення цих зобов'язань та забезпечень.

$$\text{Позиковий капітал} = \begin{matrix} \text{Довгострокові} \\ \text{зобов'язання} \\ \text{та забезпечення} \end{matrix} + \begin{matrix} \text{Поточні} \\ \text{зобов'язання} \\ \text{та забезпечення} \end{matrix} \quad (\text{тис грн}). \quad (4)$$

Для прикладу: $642\,557,0 + 168\,450,0 = 811\,007,0$ тис грн.

Чистий оборотний капітал (ЧОК) характеризує величину коштів для фінансування оборотних активів.

$$\text{Чистий оборотний капітал (ЧОК)} = \begin{matrix} \text{Оборотні} \\ \text{активи} \end{matrix} - \begin{matrix} \text{Поточні} \\ \text{зобов'язання} \\ \text{та забезпечення} \end{matrix} \quad (\text{тис грн}). \quad (5)$$

Для прикладу: $1\,314\,184,0 - 168\,450,0 = 1\,145\,734,0$ тис грн.

Для проведення аналізу можна скористатися більш зручною формулою **ЧОК**:

$$\text{Чистий оборотний капітал (ЧОК)} = \begin{matrix} \text{Власний} \\ \text{капітал} \end{matrix} + \begin{matrix} \text{Довгострокові} \\ \text{зобов'язання} \\ \text{та забезпечення} \end{matrix} -$$

Баланс компанії як узагальнюючі показники 2019 р., тис грн

Актив балансу	Код рядка ф. № 1	Сума	Пасив балансу	Код рядка ф. № 1	Сума
Майно, яке контролює підприємство (необоротні та оборотні активи)	ряд. 1300	3 068 861,0	Джерела, за рахунок яких отримано майно (власний капітал, довгострокові та поточні зобов'язання та забезпечення)	ряд. 1900	3 068 861,0

Робоча структура балансу компанії 2019 р., тис грн

Активи	Код рядка ф. № 1	Сума	Зобов'язання	Код рядка ф. № 1	Сума
1. Необоротні активи	ряд. 1095	1 754 677,0	1. Власний капітал	ряд. 1495	2 257 854,0
2. Оборотні активи	ряд. 1195	1 314 184,0	2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	ряд. 1595	642 557,0
3. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	ряд. 1200	0,0	3. Поточні зобов'язання та забезпечення	ряд. 1695	168 450,0
			4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	ряд. 1700	0,0
			5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	ряд. 1800	0,0
Баланс	ряд. 1300	3 068 861,0	Баланс	ряд. 1900	3 068 861,0

$$- \frac{\text{Необоротні активи}}{\text{активи}} \text{ (тис грн)}. \quad (6)$$

Для прикладу:

$$2\,257\,854,0 + 642\,557,0 - 1\,754\,677,0 = 1\,145\,734,0 \text{ тис грн.}$$

В ряді джерел [24, с. 308; 26, с. 32] показник **ЧОК** називають **робочий капітал** або **власний оборотний капітал**. Але поняття чистого оборотного капіталу більше характеризує цей показник.

Аналізу чистого оборотного капіталу (ЧОК), як дуже важливого показнику, буде приділена увага в іншому розділі.

При аналізі балансу особливу увагу необхідно звернути на статті балансу, які мають найбільшу питому вагу, бо ці статті мають великий вплив на стан підприємства. Також необхідно звернути увагу на показники, які змінюються стрибкоподібно, та визначити фактори впливу.

5.2. Аналіз активів балансу

Перед усім визначимо структуру активу балансу. Структура балансу може бути «важкою» або «легкою».

«**Важка**» структура активу балансу — вартість необоротних активів, що перевищує вартість оборотних активів. Така структура характерна для портових, судноплавних та судноремонтних компаній.

«**Легка**» структура активу балансу — вартість оборотних активів, що перевищує вартість необоротних активів, — більш характерна для торговельних підприємств.

Наприклад: Розглянемо два підприємства: автобазу та автосалон. Майно на кожному підприємстві в грошовому виразі однакове та дорівнює 100 млн. грн.

У тому числі: будівля з обладнанням 20 млн. грн; автомобілі 70 млн. грн; розрахунковий рахунок в банку 10 млн. грн.

Таблиця 4

Приклад складу активів

Підприємство 1 «Автобаза»		Підприємство 2 «Автосалон»	
Активи необоротні	млн. грн.	Активи необоротні	млн. грн.
Будівлі	20	Будівлі	20
Автомобілі як основні засоби	70		
Усього необоротні активи	90	Усього необоротні активи	20
Грошові кошти	10	Грошові кошти	10
		Автомобілі як товар	70
Усього оборотні активи	10	Усього оборотні активи	80
Усього: активи	100	Усього: активи	100

На автобазі автомобілі складають основні засоби — необоротні активи, а в автосалоні автомобілі — товар для продажу — оборотні активи. В першому випадку підприємство має «важку» структуру балансу, в другому випадку структура балансу — «легка».

У практиці економічної роботи «легкою» структура активів вважається тоді, коли частка необоротних активів у майні підприємства не перевищує 40%.

Для чого необхідно проаналізувати структуру балансу? По-перше, при «важкій» структурі балансу ліквідність нижче, бо основні засоби важче продати (за необхідності), ніж товар; по-друге, на автобазі амортизація буде вище, бо вона складається з будівлі та амортизації автомобілів, як основних засобів, в автосалоні амортизується тільки будівля. Витрати в салоні більш рівномірні та складаються з витрат на утримання будівлі, заробітної плати робітникам; доходи мають стрибкоподібний характер, пов'язаний з реалізацією автомобілів в часі.

В автобазі доходи та витрати більш рівномірні та пов'язані з послугами, які надає автобаза. Більший обсяг послуг потребує більших витрат на паливо, ремонти, зарплату тощо.

Розглянемо фінансову звітність компанії (Додатки А, Б) з метою вивчення динаміки та структури активів (табл. 5).

Таблиця 5

Динаміка та структура активів балансу

Актив	31.12.18 р.		31.12.19 р.		Відхилення (+, -), тис грн (ст. 4 – ст. 2)	Темп росту, % (ст. 4/ ст. 2 • • 100%)
	тис грн	% до ба- лансу	тис грн	% до ба- лансу		
Усього необо- ротних активів	1766 868,0	71,17	1754 677,0	57,18	-12 191,0	99,31
Усього оборотних активів	715 607,0	28,83	1 314 184,0	42,82	598 577,0	183,65
Усього активів	2482 475,0	100	3068 861,0	100	586 386,0	123,62

За аналізований період зменшення необоротних активів склало 0,69% або 12 191,0 тис грн. При цьому вартість оборотних активів різко збільшилася, а саме на 83,65% або 598 577,0 тис грн. Це відбулося за рахунок грошових коштів та іншої поточної дебіторської заборгованості.

Питома вага необоротних активів у сумі балансу в 2018 р. склала 71,17%, у 2019 — 57,18%. Це підтверджує раніше зроблений висновок про «важку» структуру балансу портових підприємств.

Сукупні активи збільшились на 23,62%, або на 586 386,0 тис грн (рис. 1).

Далі необхідно провести детальний аналіз необоротних та оборотних активів. Визначимо основні терміни щодо необоротних активів:

Основні засоби — матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим

особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Нематеріальний актив — немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.

Інвестиційна нерухомість — власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримувані з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а не для виробництва та постачання товарів, надання послуг, адміністративної мети або продажу в процесі звичайної діяльності.

Довгострокова дебіторська заборгованість — сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

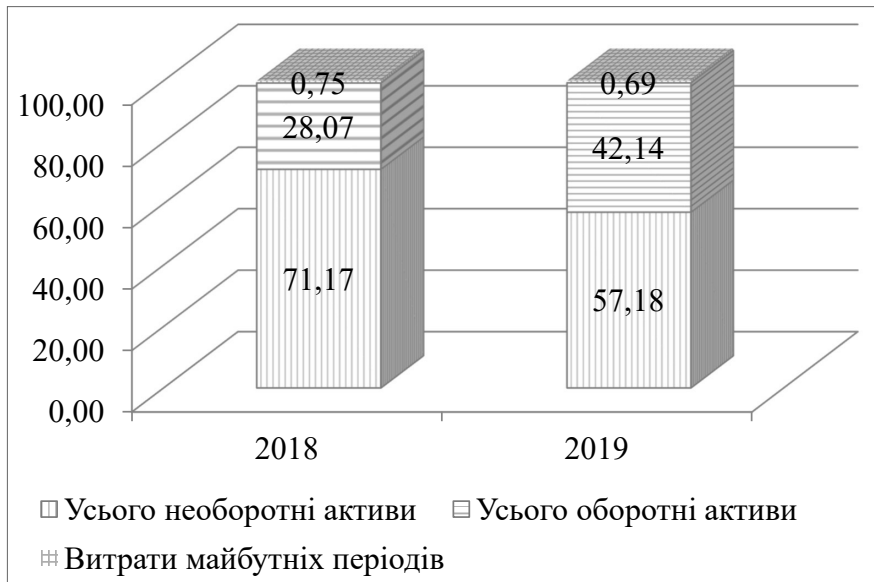

Рис. 1. Структура активів балансу, %

Відстрочений податковий актив — сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах.

Гудвіл (вартість ділової репутації) — нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання найкращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо.

При оцінці позитивних або негативних тенденцій необхідно знати що:

1. Збільшення остаточної вартості **основних засобів та нематеріальних активів** може бути пов'язано з:

- придбанням основних засобів та нематеріальних активів;
- модернізацією, реконструкцією або іншим поліпшенням основних засобів;
- переоцінкою;
- введенням в експлуатацію об'єктів, які раніше обліковувалися як незавершеними капітальними інвестиціями;
- переводом об'єктів, які раніше обліковувалися на забалансових рахунках.

2. Зменшення остаточної вартості **основних засобів та нематеріальних активів** внаслідок:

- реалізації об'єктів;
- списання об'єктів;
- втрати контролю над об'єктами та відображенням їх на забалансових рахунках;
- знецінення в результаті переоцінки або в результаті зменшення корисності згідно з П(с)БО 28 «Зменшення корисності активів»;
- амортизації.

Інформацію з наведених питань можна отримати з типової форми фінансової звітності № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» або при аналізі квартальної звітності з форм бухгалтерського обліку, які відображають рух основних засобів та нематеріальних активів.

Крім цього, можна використовувати інші форми фінансової звітності. Так, придбання необоротних активів збільшує первину вартість.

Введення в експлуатацію об'єктів, які раніше обліковувалися незавершеними капітальними інвестиціями зменшує незавершені капітальні інвестиції та збільшує первинну вартість необоротних активів.

Переоцінка відображається не тільки в активі балансу, а і в пасиві балансу (рядок 1405) «Капітал в дооцінках»), а також в «Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (рядок 2400).

Реалізацію майна можна визначити, якщо його вартість зменшується та перевищує нараховану амортизацію.

Зменшення основних засобів може свідчити про те, що вони технічно або морально застарілі і проходить процес списання чи реалізації. Також може бути зменшення обсягів виробництва і з метою його оптимізації, або йде реалізація засобів або консервація — з метою зменшення амортизації.

3. Зменшення **незавершених капітальних інвестицій** може бути наслідком вводу в експлуатацію, реалізації, переоцінкою та знецінення.

Збільшення незавершених капітальних інвестицій пов'язано з новим будівництвом.

При аналізі необхідно розглянути «Незавершені капітальні інвестиції» в розрізі об'єктів, щоб не було заморожених інвестицій, бо це відволікає грошові кошти підприємства (табл. 6).

Таблиця 6

Аналіз капітальних інвестицій

Ряд. №	Найменування капітальних інвестицій	Дата початку будівництва	Дата завершення будівництва планова	Вартість будівництва планова	Фактичні витрати на дату балансу	Примітки

4. Інвестиційна нерухомість. При її аналізі необхідно в розрізі об'єктів перевірити, чи відповідає вона поняттю інвестиційної нерухомості, або вона вже використовується для виробничого процесу підприємства чи передачі в оренду, згідно з П(С)БО 14 «Оренда», який дохід отримує підприємство від інвестиційної нерухомості.

5. Довгострокова заборгованість. Необхідно розглянути питання в розрізі дебіторів, щоб не було простроченої довгострокової заборгованості.

Таблиця 7

Аналіз довгострокової заборгованості

Ряд. №	Назва дебітора	Сума заборгованості на дату балансу	Дата виникнення заборгованості (№ та дата договору)	Дата погашення заборгованості згідно з договором	Прострочена чи ні? Які заходи прийняті по простроченій заборгованості

6. Довгострокові фінансові інвестиції. При аналізі необхідно перевірити в розрізі інвестицій:

- фінансові інвестиції, які відображаються за справедливою вартістю;
- фінансові інвестиції, які утримуються підприємством до їх погашення;
- фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі.

Це дуже важливо, бо сума збільшення або зменшення балансової вартості фінансових інвестицій на дату балансу (крім інвестицій, що обліковуються за методом участі в капіталі) відображається у складі інших доходів або інших витрат відповідно.

За даними Додатків А та Б оцінимо зміни в вартості та структурі необоротних активів компанії. Вихідні та розрахункові значення приведені в таблиці 8.

Таблиця 8

Динаміка та структура необоротних активів компанії

Стаття балансу	31.12.17 р.	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення (+, —), тис грн (ст. 4 — ст. 3)	Темп росту, % (ст. 4/ст. 3 · 100%)
Залишкова вартість нематеріальних активів	34 223,0	29 580,0	25 690,0	-3 890,0	86,85
Незавершене будівництво	36 078,0	113 217,0	47 640,0	-65 577,0	42,08
Залишкова вартість основних засобів	1 580 200,0	1 603 772,0	1 660 588,0	56 816,0	103,54
Довгострокова дебіторська заборгованість	20 624,0	20 299,0	20 759,0	460,0	102,27
Усього необоротних активів	1 671 125,0	1 766 868,0	1 754 677,0	-12 191,0	99,31
Незавершене будівництво	36 078,0	113 217,0	47 640,0	-65 577,0	42,08
Чисті активи підприємства (необоротні + оборотні активи — зобов'язання — забезпечення)	1 488 911,0	1 716 509,0	2 257 854,0	541 345,00	131,54
Статутний капітал	415 600,00	415 600,00	415 600,00	0	0

Залишкова вартість основних засобів збільшилася, а незавершене будівництво знизилося. З урахуванням амортизації основних засобів можна зробити висновок, що зростання відбулося за рахунок вводу в експлуатацію основних засобів з незавершеного будівництва. Необхідно незавершене будівництво перевірити в розрізі об'єктів на наявність заморожених об'єктів.

Залишкова вартість нематеріальних активів зменшилася. При аналізі перевіряється сума зниження за рахунок амортизації та сума зниження за рахунок списання, переоцінки або зменшення корисності.

Дебіторська заборгованість збільшується, але в нашому випадку простроченої немає.

Чисті активи (ЧА) — це сума необоротних та оборотних активів за мінусом зобов'язань та забезпечень. Згідно з кодом рядків Балансу (ф. № 1) чисті активи розраховується за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Чисті активи (ЧА)} &= \text{ф. № 1 ряд. 1095} + \text{ф. № 1 ряд. 1195} - \\ &- \text{ф. № 1 ряд. 1595} - \text{ф. № 1 ряд. 1695.} \end{aligned} \quad (7)$$

Необхідно дотримання наступної нерівності:

$$\text{Чисті активи (ЧА)} > \text{ф. № 1 ряд. 1400.} \quad (8)$$

Чисті активи, за своєю суттю, є основними показниками діяльності підприємства. Якщо ЧА негативні, то підприємство неплатоспроможне.

Для нормального функціонування підприємства ЧА повинні бути позитивними та перевищувати зареєстрований (статутний) капітал (СК), що свідчить про те, що підприємство не витратило початкові кошти, а й забезпечило їх прибутковість та зростання.

Меншими від статутного капіталу ЧА можуть бути лише в перший рік роботи нового підприємства. Якщо ЧА стають менше його статутного капіталу в наступні роки роботи, то необхідно знизити статутний капітал до розмірів ЧА.

Розподіл в аналізі ЧА на необоротні, оборотні активи, зобов'язання та забезпечення здатне допомогти проаналізувати шляхи підвищення активів, тобто показати, як можна поліпшити їх структуру, які методи оцінки запасів використовувати, яке майно продати або ліквідувати через невикористання, як контролювати стан запасів та заборгованості. Від цього залежать стійкість і платоспроможність, а також привабливість для інвесторів підприємства.

Для прикладу:

$ЧА = 2\,257\,854,00 \text{ тис грн} > СК = 415\,600,0 \text{ тис грн}$.

Деталізація аналізу передбачає розрахунок та визначення впливу факторів на показники стану та ефективності використання основних засобів та нематеріальних активів:

$$\text{Коефіцієнт зносу} = \frac{\text{Знос}}{\text{Первісна вартість}}. \quad (9)$$

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт зносу} &= \frac{\text{ф. №1 ряд. 1012}}{\text{ф. №1 ряд. 1011}}. \end{aligned} \quad (10)$$

основних засобів

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт зносу} &= \frac{\text{ф. №1 ряд. 1012}}{\text{ф. №1 ряд. 1011}}. \end{aligned} \quad (11)$$

нематеріальних активів

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт зносу} &= \frac{\text{ф. №1 ряд. 1012}}{\text{ф. №1 ряд. 1011}}. \end{aligned} \quad (12)$$

інвестиційної нерухомості

Високий рівень зносу не завжди свідчить про високий рівень вірогідності збоу обладнання та його старіння.

Наприклад: Два навантажувача з однаковою вартістю та однаковим строком використання мають однаковий коефіцієнт зносу, тільки один — весь термін використовувався на завантажені/розвантажуванні вугілля, де присутній вугільний пил, другий — використовувався на продуктовому складі.

При однаковому бухгалтерському коефіцієнті зносу — перший буде в гіршому технічному стані.

Крім цього, використання методу прискореної амортизації також не буде характеризувати стан необоротних активів.

Згідно з вищевикладеним, при високому коефіцієнті зносу необхідно проаналізувати з інженерними службами технічний стан основних засобів, а також, згідно з наказом про облікову політику підприємства, метод нарахування амортизації, прийнятий на даному підприємстві.

Фондовіддача — це відношення чистого доходу (ЧД) до середньорічної вартості основних виробничих засобів (ОВЗ).

Вона виражає ефективність використання ОВЗ, тобто показує, скільки отримано чистого доходу з одиниці ОВЗ.

За даними таблиці 9 простежимо за змінами перерахованих показників.

Таблиця 9

**Аналіз стану й використання основних засобів
і нематеріальних активів компанії**

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення (ст. 3 – ст. 2)
Коефіцієнт зносу основних засобів, %	59,49	59,94	0,45
Коефіцієнт зносу нематеріальних активів, %	27,04	36,73	9,69
Фондовіддача	0,815	1,331	0,52
Зміна фондовіддачі за рахунок факторів, грн			
Обсягу господарської діяльності, тис грн (ф. № 2 ряд. 2000)	1 297 144,0	2 172 548,0	875 404,0
Середньорічної вартості основних засобів, тис грн (ф. № 1 середні значення ряд. 1010)	1 591 986,0	1 632 180,0	40 194,0
Обсягу господарської діяльності: (875 404,0/1 591 986,0)			0,550
Середньорічної вартості основних засобів: (40 194,0 • 2 172 548,0) / (1 591 986,0 • 1 632 180,0)			-0,034

Коефіцієнт зносу основних засобів збільшився на 0,45%, а коефіцієнт зносу нематеріальних активів на 9,69%. Прийнято вважати, що значення показника зносу основних засобів більш ніж 50% є небажаним, а більш об'єктивну оцінку даного показника можна отримати, порівнявши його значення по конкретному підприємству зі значенням даного показника у конкурентів або із середнім значенням коефіцієнта зносу в галузі.

Наряду зі збільшенням коефіцієнта зносу основних засобів відбувається збільшення фондовіддачі на 0,52 або на 163,1%,

що свідчить про більш ефективне використання основних засобів компанії.

Аналіз факторів, які впливають на показник фондовіддачі, показав, що ріст доходів на 875 404,0 тис грн збільшив фондовіддачу на 0,55 грн, а збільшення середньої вартості основних засобів на 40 194,0 тис грн знизило її на 0,034 грн, що наглядно демонструється на рис. 2 та 3.

Рис. 2. Обсяг господарської діяльності та середньорічної вартості основних засобів, тис грн

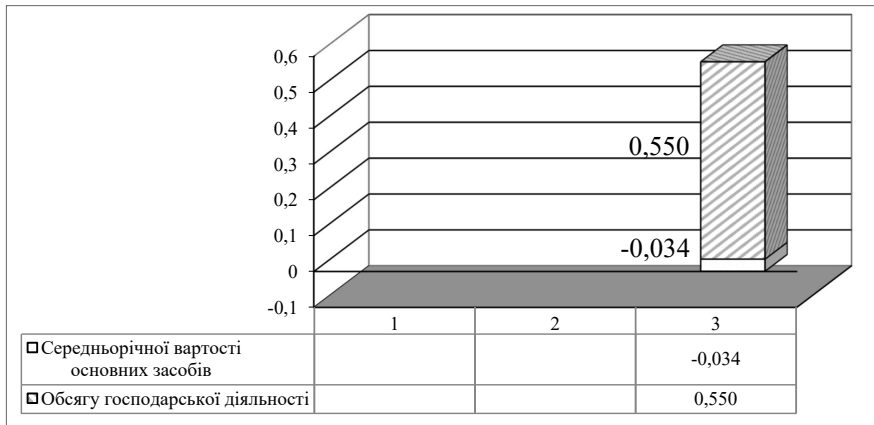

Рис. 3. Зміна фондовіддачі за рахунок факторів

Таким чином, спостерігається позитивний вплив фактору доходів при негативному впливі середньорічної вартості основних засобів.

Необхідно знати, що зростання вартості основних засобів зменшує фондovіддачу. При зростанні вартості основних засобів необхідно, щоб більшими темпами зростали доходи підприємства. **Нові основні засоби (також модернізація, реконструкція) повинні забезпечити ріст виробництва.** Якщо це не відбувається, то виникає питання щодо необхідності придбання основних засобів та їх модернізації, реконструкції тощо.

Можливо, що керівництво підприємства з метою збільшення прибутку, щоб показати підприємство в привабливому світлі, відносить на зростання вартості основних засобів ремонти, які мають бути віднесені на витрати. Але це є порушенням методології бухгалтерського обліку.

Також з метою мінімізації оподаткування збільшуються витрати на ремонти, які по суті є модернізацією, реконструкцією тощо та мають бути віднесені на зростання вартості основних засобів.

Необхідно перевірити, як витрати на модернізацію та реконструкцію вплинули на технічні характеристики обладнання або збільшились строки корисного використання активів? Якщо «ні» — це поточні витрати, якщо «так» — це модернізація, реконструкція тощо і відноситься на зростання вартості основних засобів.

Подальший аналіз передбачає вивчення оборотних активів.

Оборотні активи — це наймобільніша частина активів, від стану і раціонального використання яких багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства (табл. 10).

За даними таблиці 10, у 2019 р. (у порівнянні з 2018 р.) загальна сума оборотних активів збільшилась на 596 269,0 тис грн, тобто 85,56%. Найбільшими темпами збільшилась дебіторська заборгованість за виданими авансами — на 284,08% та інша поточна дебіторська заборгованість — в 18,9 рази.

Аналіз оборотних активів компанії

Показники	31.12.17 р.		31.12.18 р.		31.12.19 р.		Відхилення (+, -), тис грн (ст. 4 – ст. 3)	Темп росту, % (ст. 4/ст. 3 • 100%)
	тис грн	тис грн	тис грн	тис грн	тис грн	тис грн		
П. Оборотні активи								
Виробничі запаси	98 444,0	123 654,0	162 045,0	38 391,0	131,05			
Товари	1 237,0	1 044,0	1 072,0	28,0	102,68			
Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	46 301,0	138 391,0	144 198,0	5 807,0	104,20			
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
з бюджетом	41 314,0	15 627,0	0,0	-15 627,0				
за виданими авансами	81 744,0	17 331,0	66 565,0	49 234,0	384,08			
з нарахованих доходів	3 323,0	5 219,0	7 524,0	2 305,0	144,17			
із внутрішніх розрахунків	8,0	0,0	0,0	0,0				
Інша поточна дебіторська заборгованість	2 169,0	2 633,0	49 677,0	47 044,0	1886,71			
Грошові кошти та їх еквіваленти	206 396,0	391 969,0	861 960,0	469 991,0	219,91			
Інші оборотні активи	10,0	1 002,0	98,0	-904,0	9,78			
Усього оборотних активів	480 946,0	696 870,0	1 293 139,0	596 269,0	185,56			

Необхідна вимога фінансового менеджменту:

Оборотні активи / Поточні зобов'язання мають бути > 1 . (13)

Перевіримо, як виконується ця вимога на підприємстві, що аналізується, за даними таблиці 11.

Таблиця 11

Співвідношення оборотних активів та зобов'язань, тис грн

Показники	31.12.17 р.	31.12.18 р.	31.12.19 р.
Усього оборотних активів	480 946,0	696 870,0	1 293 139,0
Усього поточних зобов'язань	66 843,0	170 068,0	168 242,0
Оборотні активи/поточні зобов'язання (мають бути >1 , в зарубіжній практиці ≥ 3)	7,20	4,10	7,69

Як видно з розрахунків, для підприємства, що аналізується, це співвідношення дотримується.

Хоча ця вимога, на думку авторів, потребує аналізу структури оборотних активів. Наприклад, поточні активи підприємства становлять 300 тис грн, в 3 рази перевищують поточні зобов'язання — 100 тис грн, але 95% (285 тис грн) оборотних активів складають аванси видані та запаси (низьколіквідні оборотні активи) і тільки 15 тис грн складають грошові кошти. В разі необхідності оборотні активи не зможуть покрити поточні прострочені зобов'язання в короткі терміни, бо необхідний час для реалізації запасів, а отримання авансів, виданих назад, взагалі сумнівне і підприємство може бути визнано банкрутом.

Виробничі запаси. За аналізований період виробничі запаси зросли на 38 391,0 тис грн або на 31,05% і досягли суми 162045,0 тис грн (рис. 4). Більшість аналітиків роблять висновки, що ріст виробничих запасів є негативним чинником, але цей висновок не завжди вірний.

Ріст запасів може бути пов'язаний з:

- галузевою особливістю, яка потребує концентрації запасів для виробництва. Наприклад, суднобудівництво

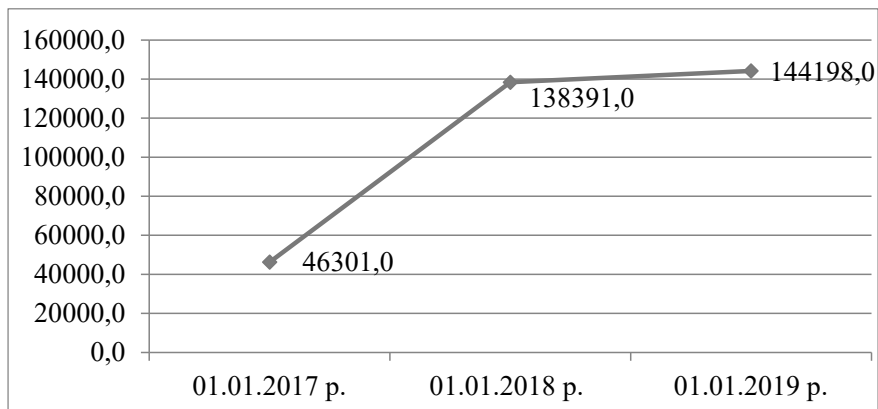

Рис. 4. Динаміка виробничих запасів, тис грн

потребує при будівництві нового судна значного росту запасів, щоби забезпечити безперервне будівництво судна. Такий ріст запасів не є негативним, а забезпечує безперебійне виробництво;

- збільшенням ремонтних робіт, модернізацією, реконструкцією та іншим поліпшенням обладнання. Такий ріст запасів, якщо він повністю буде використаний в ході проведення цих робіт, також не є негативним фактором;
- збільшенням запасів в материнських компаніях (при централізованій закупівлі запасів для дочірніх компаній з метою отримання знижок та інших преференцій на оптовій закупівлі). Це також не є негативним чинником;
- закупівлею запасів та понаднормативним їх ростом. Це негативний чинник;
- невикористаними запасами більше одного виробничого циклу чи більше 12 місяців. Також — негативний чинник.

Доля запасів змінюється стрибкоподібно. Основні причини:

- Зміни в номенклатурі виробленої продукції, надання робіт та послуг. Наприклад, при переході стивідорної компанії з навантаження чавунних чушок на навантаження вугілля магнітні навантажувальні прилади будуть змінені на грейфери.

- Сезоне виробництво. Наприклад, в річкових портах у зимовий період проводяться ремонтні роботи, які потребують росту запасів, а в період судноплавства ці роботи незначні.

Для висновків необхідно поєднувати аналіз змін оборотних активів з періодом обороту, а також враховувати специфіку підприємства та порівнювати з іншими підприємствами з такою же специфікою.

При прийнятті управлінських рішень щодо запасів необхідно враховувати наступне:

1. Найбільш вигідно для підприємства, щоб закупівля та зберігання запасів відволікали менше фінансових ресурсів, що можна досягти:

- вивченням ринку з метою мінімізації цін на ресурси;
- величиною податку на прибуток при списанні ресурсів на вартість продукції. Чим більше величина запасів списується на виробництво, тим менший податок на прибуток;
- величиною податкового кредиту для зменшення податку на додану вартість;
- закупівлею запасів за рахунок кредиту банку, з віднесенням процентів по кредиту на витрати.

2. Іноді необхідно закупити ресурси «про запас» з урахуванням того, що коли даний ресурс буде необхідний, на ринку його не буде, чи вартість його за прогнозними даними буде набагато більше, ніж витрати на зберігання, та вище витрат по кредитам та цей запас буде затребуваний підприємством в майбутньому. Наприклад, перед стрибком цін на пальне ряд підприємств, які передбачили такий стрибок, закупили бензин та дизельне пальне «про запас». У подальшому ріст цін був набагато більший, ніж вартість відволікання фінансових ресурсів і вартість його зберігання.

Крім цього, є варіанти закупівлі запасів за фіксованою ціною з подальшою поставкою дрібними партіями необхідною для виробництва запасів, що дає змогу економити на зберіганні. Але в цьому випадку необхідна надійність постачальника.

Незавершене виробництво. В Балансі (Додатки А, Б) на підприємстві незавершеного виробництва немає. Але розглянемо питання аналізу цієї статті Балансу.

Коли незавершене виробництво змінюється стрибкоподібно, необхідно проаналізувати причини:

- Чи є зміни в номенклатурі незавершеного виробництва?
- Чи незавершене виробництво пов'язане з сезонністю?
- Також може бути, що виробничий цикл більший, ніж аналізований період. Наприклад, ми аналізуємо рік: виробництво товарів почалось в грудні аналізованого року, а закінчиться в наступному році, який не підпадає під аналіз.

Негативні наслідки, коли стрибкоподібно змінюється незавершене виробництво, можуть бути пов'язані з порушенням умов договору з боку постачальників і підрядників, а також порушенням виробничого циклу.

Готова продукція. При аналізі цієї статті Балансу необхідно звернути увагу також на стрибкоподібний характер відображення готової продукції в Балансі або рости її. Це може бути пов'язано з наступним:

- Проблеми у виробництві та збуті готової продукції. Необхідно розробити план заходів, направлених на поліпшення виробничих та маркетингових служб підприємства.
- Відсутність попиту на продукцію. Необхідно забезпечити виробництво продукції, яка має попит на ринку, що може бути пов'язано зі змінами виробництва та додатковими витратами на дослідження ринку, перебудовою виробничих процесів та перенавчанням персоналу.
- Сезонність попиту. Якщо це пов'язано з накопиченням готової продукції, яка в сезон буде реалізована, то це виправдано. В іншому випадку необхідно переглянути план виробництва продукції. У тому сезоні, коли вона не користується попитом, з метою зменшення витрат планувати відпускну компанію персоналу, обладнання вивести з експлуатації на ремонт і припинити нарахування амортизації.

Дебіторська заборгованість. Ріст дебіторської заборгованості може бути пов'язаний як с галузевими особливостями, так і з ростом обороту підприємства, пов'язаного з реалізацією продукції. Негативний фактор — це прострочена дебіторська заборгованість.

По підприємству, що аналізується, сукупна дебіторська заборгованість, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги збільшилась з 133545,0 тис грн у 2017 р. до 267964,0 тис грн у 2019 році (рис. 5).

Тенденція зростання спостерігається і відносно чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги (рис. 6).

Для того, щоб зробити висновок, які наслідки це має для фінансового стану підприємства, необхідно порівняти дебіторську і кредиторську заборгованості за товари, роботи, послуги (рис. 7).

Як видно, випереджальний ріст дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги над кредиторською заборгованістю довів до ситуації, коли підприємство за рахунок власних коштів фінансує на суму 99 201,0 тис грн інші підприємства, що є негативним чинником (табл. 12, рис. 8).

Аналіз грошових коштів також має велике значення для забезпечення фінансової стабільності підприємства. На рахунках

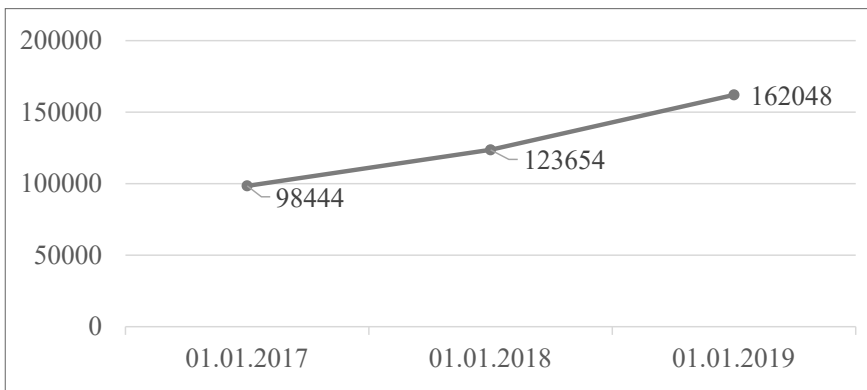

Рис. 5. Динаміка сукупної дебіторської заборгованості (розділ II Активу балансу), тис грн

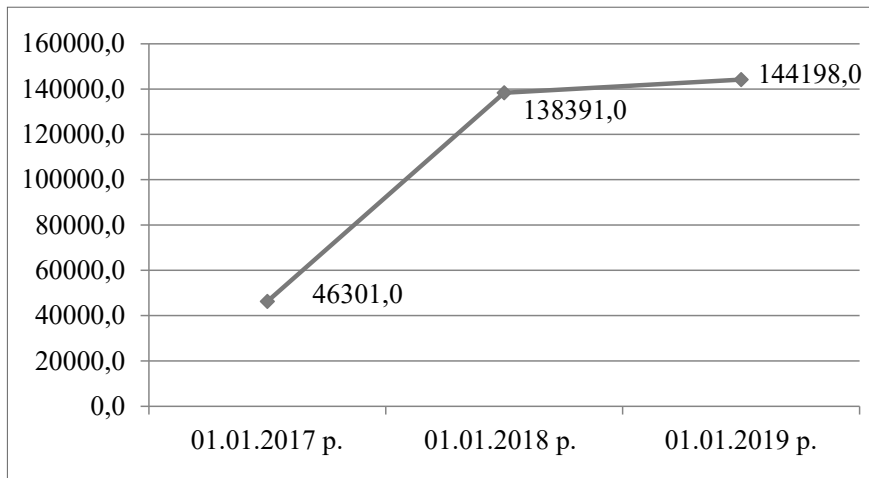

Рис. 6. Динаміка чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тис грн

необхідно тримати безпечно мінімальну суму готівки, яка необхідна для поточної оперативної діяльності.

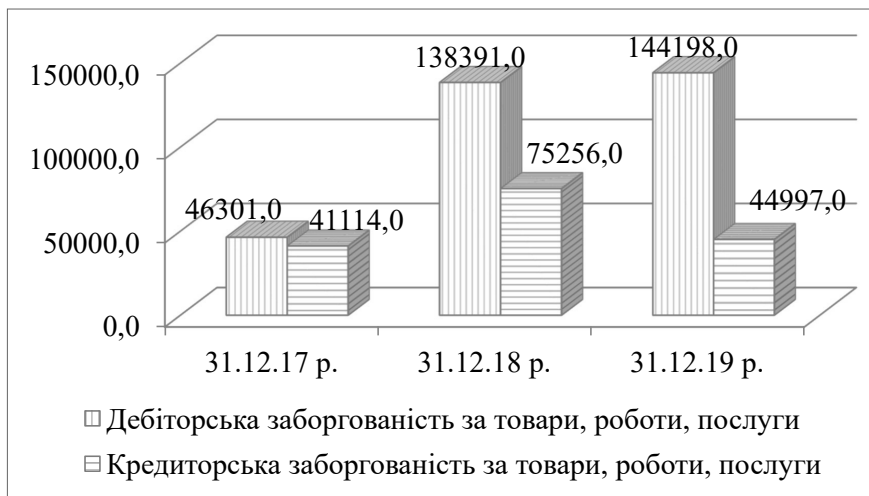

Рис. 7. Динаміка дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тис грн

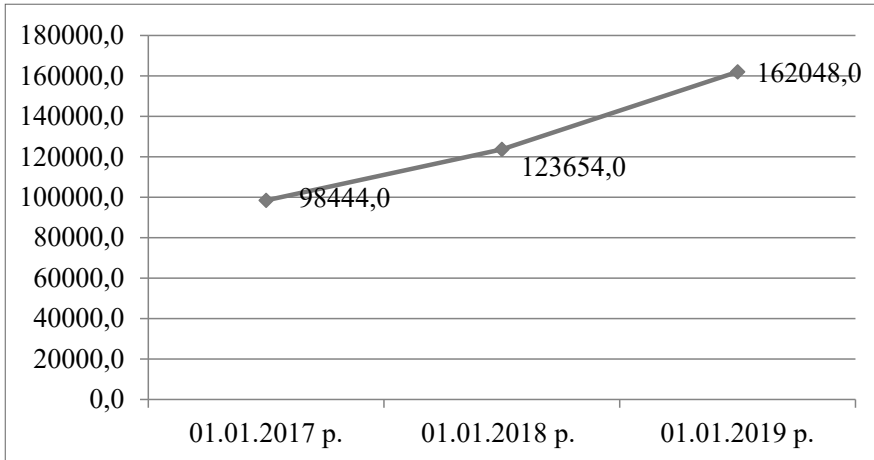

Рис. 8. Фінансування інших підприємств за рахунок власних коштів компанії, тис грн

Таблиця 12

Динаміка дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги компанії, тис грн

Показники	31.12.2017 р.	31.12.2018 р.	31.12.2019 р.
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	46 301,00	138 391,00	144 198,00
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	41 114,00	75 256,00	44 997,00
Фінансування підприємства за рахунок компанії	5 187,00	63 135,00	99 201,00

Динаміка грошових коштів та їх еквівалентів показана на рис. 9.

За даними, сума готівки зросла з 206 396,0 тис грн у 2017 р. до 861 960,0 тис грн у 2019 р. Необхідно проаналізувати за рахунок чого змінилась величина грошових коштів. В нашому випадку щорічне зростання грошових коштів більше всього

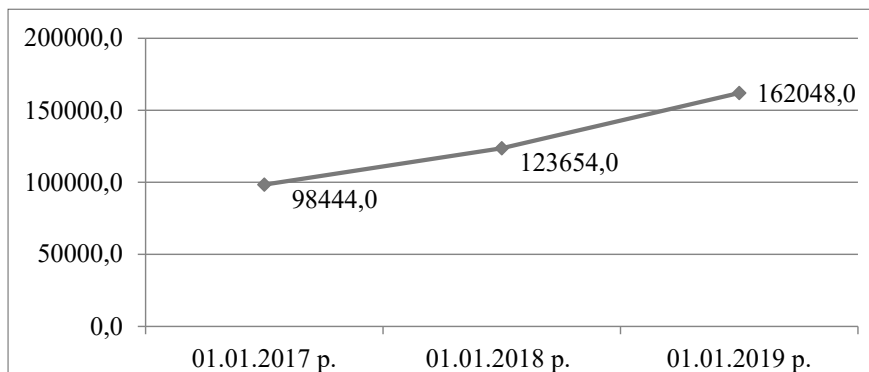

Рис. 9. Динаміка грошових коштів та їх еквівалентів, тис грн

пов'язано з ростом курсу долара. Можна виправдати зростання грошових коштів з метою накопичення для придбання дорогих основних засобів, в іншому випадку більш раціонально інвестувати гроші в розвиток виробництва і навіть, при необхідності, взяти кредит, використовуючи ефект фінансового важеля.

5.3. Аналіз пасиву

Аналіз джерел формування активів має винятково важливе значення. Від того, який капітал є в розпорядженні керівництва, наскільки ефективна його структура, залежать фінансові результати діяльності підприємства.

Аналіз пасивів проводиться за кожною статтею балансу.

«Зареєстрований (пайовий) капітал» призначено для обліку та узагальнення інформації про стан і рух статутного й іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства відповідно до законодавства і установчих документів, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу. Як бачимо, зареєстрований капітал має більш широкий зміст.

У будь-якому випадку фінансово-господарська діяльність починається саме з формування зареєстрованого (пайового)

капіталу (у Цивільному та Господарському кодексах його називають Статутним капіталом).

Величина зареєстрованого капіталу зафіксована у Статуті підприємства і в нашому випадку має розмір 415 600,0 тис грн та не змінюється (табл. 13).

Збільшення зареєстрованого капіталу за рахунок залучення додаткового пайового для акціонерних компаній — акціонерного капіталу, свідчить про зростання ділової активності, а зменшення — про скорочення виробництва, інші негативні наслідки в діяльності компанії. Скорочення пов'язане з вилученням капіталу власниками чи кредиторами.

«Капітал у дооцінках» призначено для обліку і узагальнення інформації про дооцінку (уцінку) необоротних активів і фінансових інструментів, які, відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід).

Залишок капіталу у дооцінках збільшується при проведенні дооцінки необоротних активів та фінансових інвестицій.

Залишок на цьому рахунку зменшується у разі уцінки та вибуття зазначених активів, зменшення їх корисності тощо.

Дооцінка збільшує власний капітал і привабливість підприємства, але однозначно говорити про позитивний вплив дооцінки не завжди правильно. Збільшення необоротних активів та капіталу в дооцінках не приведе до додаткових джерел фінансування. Крім цього, збільшення амортизаційних витрат за переоціненими необоротним активам зменшить фінансові показники підприємства.

Переоцінку необхідно робити, коли залишкова вартість об'єктів основних засобів суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. **«Додатковий капітал»** призначено для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу.

Що стосується підприємств державного та комунального секторів, то згідно з п. IV «Облік розподілу прибутку підприємств

Динаміка і структура пасивів балансу компанії

Пасив	31.12.17 р.		31.12.18 р.		31.12.19 р.		Відхилення (+, —), тис грн (ст. 6 – ст. 4)	Темп росту, % (ст. 6/ст. 4 · 100%)
	тис грн	% до розді- лу	тис грн	% до розді- лу	тис грн	% до розді- лу		
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	415 600,0	27,91	415 600,0	24,21	415 600,0	18,41	0,0	100,00
Капітал у дооцін- ках	474 375,0	31,86	439 603,0	25,61	431 821,0	19,13	-7 782,0	98,23
Додатковий капі- тал	514 575,0	34,56	849 283,0	49,48	1 384 953,0	61,34	535 670,0	38,68
Нерозподілений прибуток (непо- критий збиток)	84 361,0	5,67	12 023,0	0,70	25 480,0	1,12	13 457,0	211,93
Усього власний капітал	1 488 911,0	100,00	1 716 509,0	100,00	2 257 854,0	100,00	541 345,0	131,54

державного, комунального секторів економіки» наказу Міністерства фінансів України від 19 грудня 2006 року № 1213 за рахунок прибутку, використаного у звітному періоді, формуються фонди, які відображаються у додатковому капіталі: фонд розвитку виробництва, інші фонди, сума нарахованої працівникам винагороди, допомоги, премії тощо, яка обчислена відповідно до законодавства, установчих і розпорядчих документів з прибутку попереднього звітного кварталу (року) відповідно до фінансового плану.

Збільшення додаткового капіталу — позитивний фактор, який свідчить для акціонерних компаній про збільшення вартості акцій, для державних підприємств — про збільшення фондів, які формуються за рахунок прибутку, що знаходиться в розпорядженні підприємства (табл. 14).

У зв'язку з тим, що аналіз робимо на базі державного підприємства, то можна констатувати, що додатковий капітал зріс за рахунок росту фонду розвитку виробництва.

Величина нерозподіленого прибутку на державному підприємстві регулюється у зв'язку з тим, що за рахунок його створюються фонди.

Таблиця 14

Динаміка додаткового капіталу компанії, тис грн

Найменування балансового рахунку	Балансовий рахунок	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення (+, -), тис грн (ст. 4 – ст. 3)
Фонд розвитку виробництва (ФРВ)	4261	324 897,8	860 591,2	535 693,4
Використання ФРВ	4263	524 324,8	524 324,8	0,0
Інші фонди, грн	4265	0,0	0,0	0,0
Використання інших фондів	4266	0,0	0,0	0,0
Безкоштовно одержані необоротні активи	4241	59,9	37,2	-22,6
Усього додатковий капітал		849 282,5	1 384 953,2	535 670,8

Можна звичайно розподілити нерозподілений прибуток на формування фондів повністю, але за рахунок нерозподіленого прибутку, згідно з П(с)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», виправлення помилок, допущених при складанні фінансових звітів у попередніх роках, здійснюється шляхом коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного року, якщо такі помилки впливають на величину нерозподіленого прибутку (непокритого збитку). Як бачимо, необхідно частину нерозподіленого прибутку залишати для виправлення помилок минулих років.

Величина та динаміка росту власного капіталу — дуже важливий показник, який збільшує вартість компанії та її інвестиційну привабливість. Зміни власного капіталу впливають на зміни основних показників діяльності компанії.

Негативна величина власного капіталу пов'язана зі збитками, результатами збиткової діяльності впродовж тривалого періоду, чи великими збитками впродовж короткого періоду.

У підприємств виникнення негативної величини власного капіталу може бути пов'язано з простроченою заборгованістю по заробітній платі, з бюджетом, з іншими кредиторами, що приводить до фінансових санкцій та банкрутства підприємства.

Необхідно законними методами забезпечити відстрочку платежів, залучення кредитів банків (при неплатоспроможності це зробити дуже важко), забезпечити реалізацію запасів та оборотних активів, які не використовуються у виробництві, проводити скорочення кількості робітників, визначити доцільність передачі ряду послуг та робіт на аутсорсинг, що дозволяє оптимізувати витрати.

Проте не завжди зниження власного капіталу дає негативний результат. Якщо зниження власного капіталу спостерігається при зростанні нерозподіленого прибутку, а власний капітал знижується за рахунок капіталу в дооцінках (списання основних засобів), то це не свідчить про погіршення фінансового стану підприємства. Крім того, коли доля власного капіталу знижується, а також спостерігається зростання основних засобів за рахунок нерозподіленого прибутку (фонду розвитку виробництва), то це також позитивне явище.

Іноді фахівці прагнуть знати, яка мінімальна величина власного капіталу повинна бути. Можна розглядати ліквідність активів згідно з вартістю та потребами цих активів на ринку, але це займе дуже багато часу. Є інший варіант розрахунку:

$$\begin{array}{l}
 \text{Мінімальна} \\
 \text{величина} \\
 \text{власного} \\
 \text{капіталу}
 \end{array}
 =
 \begin{array}{l}
 \text{Найменш} \\
 \text{ліквідні} \\
 \text{активи}
 \end{array}
 =
 \begin{array}{l}
 \left(\begin{array}{l}
 \text{Необоротні активи} + \text{Запаси} + \\
 + \text{Незавершене виробництво} + \\
 + \text{Дебіторська заборгованість} \\
 \text{по виданих авансах}
 \end{array} \right) < \begin{array}{l}
 \text{Власний} \\
 \text{капітал}
 \end{array}
 \end{array}$$

У нашому випадку (ф. № 1 за 2019 р.) мінімальна величина власного капіталу дорівнює:

$$1\,754\,677,0 + 162\,045,0 + 0 + 66\,565,0 = 1\,983\,287,0 \text{ тис грн.}$$

При цьому власний капітал складає 2 257 854,0 тис грн.

Довгострокові зобов'язання та забезпечення. До довгострокових зобов'язань належать: заборгованість підприємства банкам за отриманими від них кредитами, яка не підлягає погашенню протягом операційного циклу підприємства або протягом дванадцяти місяців з дати балансу; заборгованість підприємства щодо зобов'язань із залученням позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки; сума податку на прибуток, що підлягає сплаті в майбутніх періодах внаслідок тимчасової різниці між обліковою та податковою базами оцінки; заборгованість за виданими довгостроковими векселями й розповсюдженими облігаціями.

Довгострокові зобов'язання є одним із джерел фінансування необоротних активів. Головне, щоб вони не були простроченими і на це не накладались фінансові санкції за несвоєчасне повернення.

Поточні зобов'язання. До поточних зобов'язань належать статті, представлені в 3 розділі пасиву балансу, серед яких:

короткострокові кредити банків, векселі видані, розрахунки з одержаних авансів, з бюджетом, зі страхування, з оплати праці, інші поточні зобов'язання. Показники поточних зобов'язань є важливою складовою при проведенні аналізу фінансового стану підприємства, зокрема здатність підприємства погашати свої поточні зобов'язання. З метою ефективного управління аналіз поточних зобов'язань підприємства необхідно проводити в комплексі з іншими групами пасивів.

Динаміка і структура поточних зобов'язань підприємства, що досліджується, представлені в таблиці 15.

Динаміка і структура інших забезпечень та зобов'язань наведено в таблиці 16.

За період, що аналізується, відбулося зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 30 259,0 тис грн, або на 40,21%. Поточні зобов'язання за розрахунками збільшилися на 19 099,0 тис грн, або на 20,63%. У структурі поточних зобов'язань питома вага кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги має тенденцію до зменшення за рахунок збільшення питомої ваги поточних зобов'язань за розрахунками.

Загальне зменшення поточних зобов'язань на 1 826,0 тис грн, або на 1,07% є позитивним моментом.

Розраховані абсолютні значення (табл. 16) свідчать про збільшення інших забезпечень підприємства на 50 815,0 тис грн (більше ніж в 2,5 рази) при зменшенні інших зобов'язань на 3 999,0 тис грн (на 0,71%).

В інших випадках сформовані забезпечення під виплату винагород за підсумками року чи відстрочені податкові зобов'язання — сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах з тимчасових податкових різниць, що підлягають оподаткуванню згідно з П(с)БО 17 «Податок на прибуток».

Необхідно прагнути того, щоб поточні зобов'язання були більше поточної дебіторської заборгованості за умови, що немає прострочених зобов'язань. Це дозволяє підприємству фінансуватися за рахунок інших підприємств та фізичних осіб безвідсотково. В іншому випадку ми фінансуємо інші підприємства та фізичних осіб.

Таблиця 15

Динаміка і структура поточних зобов'язань компанії

Пасив	31.12.17 р.		31.12.18 р.		31.12.19 р.		Відхилення (+, -), тис грн (ст. 6 – ст. 4)	Темп росту, % (ст. 6 / ст. 4 • 100%)
	тис грн	% до розді- лу	тис грн	% до розді- лу	тис грн	% до розді- лу		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	41 114,0	61,51	75 256,0	44,25	44 997,0	26,75	-30 259,0	59,79
Поточні зобов'язання за розрахунками усього:	21 505,0	38,49	92 557,0	55,75	111 656,0	73,25	19 099,0	120,63
з одержаних авансів	133,0	0,20	26,0	0,02	587,0	0,35	561,0	2 257,69
з бюджетом	3 062,0	4,58	70 441,0	41,42	83 177,0	49,44	12 736,0	118,08
зі страхування	6 499,0	9,72	8 195,0	4,82	8 004,0	4,76	-191,0	97,67
з оплати праці	11 811,0	17,67	13 895,0	8,17	19 888,0	11,82	5 993,0	143,13
Інші поточні зобов'язання	4 224,0	6,32	2 255,0	1,33	11 589,0	6,89	9 334,0	513,92
Усього поточні зобов'язання	66 843,0	100,0	170 068,0	100,0	168 242,0	100,0	-1 826,0	98,93%

Таблиця 16

Динаміка і структура інших забезпечень та зобов'язань компанії

Пасив	31.12.17 р.		31.12.18 р.		31.12.19 р.		Відхилення (+, -), тис грн (ст. 6 – ст. 4)	Темп росту, % (ст. 6 / ст. 4 • 100%)
	тис грн	% до розді- лу	тис грн	% до розді- лу	тис грн	% до розді- лу		
Інші забезпечення	41 559,0	100,00	31 958,0	100,00	82 773,0	100,00	50 815,0	259,01
Інші зобов'язання	5 73 586,0	100,00	5 63 783,0	100,00	5 59 784,0	100,00	-3 999,0	99,29

6. АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ділова активність підприємства проявляється в швидкості обороту його капіталу і передусім оборотного капіталу.

Показники ділової активності відображають ефективність використання фінансових ресурсів підприємства та характеризують якість фінансового управління підприємства.

Аналіз оборотності оборотних активів має вплив на коефіцієнти рентабельності капіталу, коефіцієнти фінансової стабільності та загальної ліквідності.

Ріст коефіцієнтів оборотності активів сприяє росту рентабельності капіталу і свідчить про ефективне управління оборотними активами підприємства.

Тривалість одного обороту в днях (T_0) показує, за який термін до підприємства повертаються його оборотні кошти у вигляді виручки від реалізації продукції.

Простіше кажучи, чим більше тривалість одного обороту, тим на більше днів грошові кошти виводяться з обороту і тим менше їх на залишках у звітному періоді.

В цілому необхідно знати, що в динаміці коефіцієнт оборотності повинен зростати, при цьому тривалість одного обороту зменшується.

Необхідно додати, для чого необхідний розрахунок обороту до виручки, а для чого необхідний розрахунок обороту на індивідуальних засадах (собівартість).

У першому випадку ми отримуємо характеристику того, яка кількість днів продажів покриває наявні в компанії ресурси і відображає можливість підтримки сформованого рівня ресурсів. Визначає ефективність управління оборотним капіталом.

У другому випадку цей показник служить для оцінки ефективності заготівельної політики, збуту, розрахунків з поставальниками і покупцями.

Коефіцієнти оборотності (K_o) розраховуються відносно усіх оборотних активів та кожного їх елементу (крім високоліквідних активів — грошових коштів та їх еквівалентів) та показують, скільки разів за період актив перетворився в кошти:

$$K_o = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість активів}}. \quad (15)$$

Середньорічна вартість активів (A) розраховується за формулою:

$$A = (\overline{BA}_0 + BA_1) : 2, \quad (16)$$

де BA_0 — вартість активу на початок звітного періоду;

BA_1 — активу на кінець звітного періоду.

Наприклад, за ф. № 1 (Додатки А, Б) розрахуємо коефіцієнт оборотності виробничих запасів станом на 31.12. 2019 р.

Середнє значення виробничих запасів становить:

$$\begin{aligned} \overline{BЗ} &= (BЗ_0 + BЗ_1) / 2 = (\text{ф. № 1 код ряд. 1101}_{\text{на початок звітного періоду}} + \\ &+ \text{ф. № 1 код ряд. 1101}_{\text{на кінець звітного періоду}}) : 2 = (123\,654,0 + \\ &+ 162\,045,0) : 2 = 142\,849,5 \text{ тис грн.} \end{aligned}$$

Чистий дохід за ф. № 2 ряд. 2000 за 2019 р. (Додаток Д) складає 2 172 548,0 тис грн.

Таким чином:

$$K_{oBЗ\,2019\,р.} = 2\,172\,548,0 : 142\,849,0 = 15,21 \text{ разів за рік.}$$

Більш наочно оборотність активів (пасивів) визначати в днях:

$$T_o = \frac{365}{\text{Коефіцієнт оборотності}}. \quad (17)$$

Таким чином:

$$T_{oBЗ\,2019\,р.} = 365 / 15,21 = 24 \text{ дні.}$$

Сума термінів тривалості обороту оборотних активів в днях (виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, товарів, дебіторської заборгованості та ін.) без урахування грошових коштів та їх еквівалентів, називається **витратним циклом**.

Витратний цикл характеризує період, коли грошові кошти (ГК) в аналізованому періоді були витрачені, але ще не стали грошовими коштами з урахуванням додатково зароблених грошей при реалізації товарів, робіт, послуг (ГК+ ΔГК) (рис. 10).

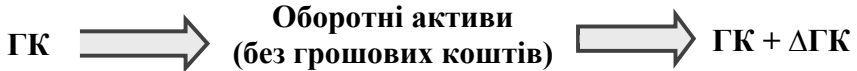

Рис. 10. Витратний цикл підприємства

Чим більш витратний цикл, тим більший період часу гроші «пов'язані» в поточних активах, тим більше віддалений момент отримання нових грошей та більша потреба у фінансуванні поточної діяльності.

Ріст витратного циклу веде до:

- зниження коефіцієнтів рентабельності капіталу;
- зниження коефіцієнтів фінансової стабільності;
- зниження коефіцієнтів загальної ліквідності.

Управлінські рішення щодо зменшення витратного циклу це:

- зменшення термінів оплати з боку покупців;
- зменшення обсягів запасів на складі;
- зменшення обсягів готової продукції.

Сума періодів оборотів елементів поточних пасивів, крім короткострокових кредитів, називається **кредитним циклом підприємства**.

Короткострокові зобов'язання — джерело фінансування.

Чим вище кредитний цикл, тим більш ефективно підприємство використовує можливість фінансування поточної діяльності за рахунок учасників виробничої діяльності.

Найчастіше підприємство може збільшувати кредитний цикл як відповідний захід приросту витратного циклу.

Кредиторська заборгованість, яка не спричиняє санкції або санкції менш відчутні, ніж видатки по обслуговуванню кредитів при необхідності кредитування оборотних активів, — позитивний фактор.

Різниця між витратним циклом та кредитним циклом є чистий цикл. Чистий цикл — показник, що характеризує організацію фінансування виробничої діяльності. Він показує частину витратного циклу, непрофінансованого за рахунок учасників виробничого процесу.

Зміна чистого циклу, а не сама його величина, змінює потребу у фінансуванні. Якщо чистий цикл не міняється в аналізованому періоді, то потреба у фінансуванні оборотних активів незмінна.

Ріст чистого циклу веде до зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності, збільшує потребу в фінансуванні. Ріст обсягу виробництва не повинен збільшувати чистий цикл.

Негативна величина чистого циклу — говорить про надлишки джерел фінансування, що є позитивним чинником.

Негативне значення чистого циклу означає, що кредити постачальників і покупців з надлишком покривають потребу у фінансуванні виробничого процесу і підприємство може використовувати «надлишок» на інші цілі, наприклад, на фінансування постійних активів. Така ситуація є найбільш сприятливою для підприємства.

Однак, якщо від'ємне значення чистого циклу велике, можна говорити про виникнення ризику збоїв у погашенні кредиторської заборгованості та виконанні зобов'язань за наданими авансами покупців.

Крім управлінських рішень щодо зменшення витратного циклу, для зменшення чистого циклу необхідно збільшувати кредитний цикл за рахунок збільшення періодів обороту поточних зобов'язань, крім короткострокових кредитів банків.

Основними шляхами збільшення кредитного циклу є:

- збільшення авансів з боку покупців товарів, робіт, послуг;
- відстрочки платежів від постачальників, що необхідно передбачити в угодах з контрагентами;
- розрахунки по заробітній платі, платежі в державний бюджет передбачити в крайні обумовлені законом терміни.

Економічний ефект і результати прискорення оборотності капіталу виражаються в відносному вивільненні засобів з обороту, а також в збільшенні суми доходу і прибутку.

Сума вивільнення (-) чи залучення (+) в грошовому вимірі додаткових грошових коштів розраховується за формулою:

$$\frac{\text{Чистий дохід}}{365 \cdot \text{відхилення (днів) кожного показника}}. \quad (18)$$

Витрати по виробничому циклу (ВВЦ) в грошовому вимірі розраховуються за формулою:

$$\text{ВВЦ} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Коефіцієнт оборотності витратного циклу}} \text{ тис грн.} \quad (19)$$

Фінансування оборотних активів за рахунок кредитного циклу ($\text{FOA}_{\text{кр.ц.}}$) в грошовому вимірі розраховується за формулою:

$$\text{FOA}_{\text{кр.ц.}} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Коефіцієнт оборотності кредитного циклу за рахунок кредитного циклу}} \text{ тис грн.} \quad (20)$$

Потреба в фінансуванні оборотних активів в грошовому вимірі розраховується за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Потреба в фінансуванні оборотних активів} &= \\ &= \text{ВВЦ} - \text{FOA}_{\text{кр.ц.}}, \text{ тис грн.} \end{aligned} \quad (21)$$

Проведемо аналіз оборотності оборотного капіталу підприємства, що аналізується, за даними таблиці 17.

Зменшення витратного циклу на 19,7 дні сприяло вивільненню 117 212,6 тис грн.

Зменшення кредитного циклу на 4,9 дні додатково залучило 29 242,6 тис грн.

З урахуванням витратного та кредитного циклу було вивільнило додатково грошових коштів підприємства у розмірі 87 970,0 (-117 212,6 + 29 242,6) тис грн, що є позитивним впливом. Основний чинник позитивного впливу — зменшення витратного циклу за рахунок зменшення обороту в днях по виданих авансах, запасам та розрахунках з бюджетом.

Резерви зменшення потреби в фінансуванні оборотних активів — збільшення кредитного циклу за рахунок пролонгації строків по розрахунках з постачальниками товарів,

Таблиця 17

Динаміка оборотності оборотних активів компанії

Показники	Тривалість одного обороту, днів			Вивільнення (-) чи залучення (+) додаткових грошових коштів, тис грн
	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення	
Виробничі запаси	31,2	24,0	-7,2	-43 143,2
Товари	0,321	0,178	-0,1	-852,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	26,0	23,7	-2,2	-13 373,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	8,0	1,3	-6,7	-39 870,9
Інша поточна дебіторська заборгованість	0,7	4,4	3,7	22 133,6
Інші оборотні активи:	0,142	0,092	-0,050	-297,5
за виданими авансами	13,9	7,0	-6,9	-41 020,9
з нарахованих доходів	1,2	1,1	-0,1	-781,9
Витратний цикл, днів	81,5	61,8	-19,7	-117 212,6
Коефіцієнт оборотності витратного циклу = 365 / Витратний цикл, днів	4,5	5,9	1,4	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	16,4	10,1	-6,3	37 325,8
з одержаних авансів	0,022	0,051	0,029	-173,3
з бюджетом	10,3	12,9	2,6	-15 255,0
зі страхування	2,1	1,4	-0,7	4 205,8
з оплати праці	3,6	2,8	-0,8	4 635,6
Інші поточні зобов'язання	0,9	1,2	0,3	-1 496,3
Кредитний цикл, днів	33,3	28,4	-4,9	29 242,6
Коефіцієнт оборотності кредитного циклу (365/Кредитний цикл), днів	11,0	12,8	1,9	

Продовження таблиці 17

Чистий цикл, днів	48,2	33,4	-14,8	-87970,0
Оборотність чистого циклу (365/ Чистий цикл), днів	7,6	10,9	3,3	
Вивільнення (-) чи залучення (+) додаткових грошових коштів, тис грн		-87970,0		
Витрати по виробничому циклу, тис грн	485 252,6	368 040,0	-117 212,6	-
Фінансування оборотних активів за рахунок кредитного циклу, тис грн	118 455,5	169 155,0	50 699,5	-
Потреба в фінансуванні оборотних активів	366 797,1	198 885,0	-167 912,1	-

робот, послуг, де додатково було залучено фінансування 37 325,8 тис грн.

Потреба в фінансуванні оборотних активів у 2018 році складає:

$$485\,252,6 - 118\,455,5 = 366\,797,1 \text{ тис грн.}$$

У 2019 році: $368\,040,0 - 169\,155,0 = 198\,885,0$ тис грн, що на 167 912,1 тис грн менше, ніж у попередньому періоді.

Проведемо розрахунки впливу чистого доходу та середньорічних залишків оборотних активів на оборотність деяких активів методом цепних підстановок (табл. 18).

Вплив за рахунок змін середньорічних залишків розраховується за формулою:

$$((OA_1 / ЧД_0 \cdot 365) - (OA_0 / ЧД_0 \cdot 365)) \cdot ЧД_1 / 365. \quad (22)$$

Вплив за рахунок змін чистого доходу розраховується за формулою:

$$((OA_1 / ЧД_1 \cdot 365) - (OA_1 / ЧД_0 \cdot 365)) \cdot ЧД_1 / 365. \quad (23)$$

Аналогічно розраховуємо вплив факторів на інші активи (табл. 19, 20).

Таблиця 18

**Розрахунок впливу факторів на оборотність
оборотних активів**

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.
Чистий дохід (ЧД ₀ , ЧД ₁) від реалізації продукції, тис грн	1 297 144,0	2 172 548,0
Середньорічні залишки оборотних активів без грошових коштів та їх еквівалентів (ОА ₀ , ОА ₁), тис грн	289 725,5	368 040,0
Вплив факторів, всього, тис грн, в т.ч.:	-117 212,6	
– за рахунок змін середньорічних залишків	131 166,7	
– за рахунок змін чистого доходу	-248 379,3	

Таблиця 19

**Розрахунок впливу факторів
на оборотність запасів**

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.
Вплив факторів всього, тис грн, в т.ч.:	-43 143,2	
– за рахунок змін середньорічних залишків	53 61,7	
– за рахунок змін чистого доходу	-96 404,9	

Таблиця 20

**Розрахунок впливу факторів на оборотність
дебіторської заборгованості**

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.
Середньорічні залишки дебіторської заборгованості, тис грн	92346	141294,5
Вплив факторів всього, тис грн, в т.ч.:	-13 373,1	
– за рахунок змін середньорічних залишків	81 82,4	
– за рахунок змін чистого доходу	-95 355,5	

Для подальшої деталізації аналізу коефіцієнта оборотності та терміну оборотності рекомендується інтерпретувати

розрахунок показників оборотності відносно собівартості продукції, послуг за загальними формулами:

$$K_o = \frac{\text{Собівартість}}{\text{Середньорічний показник оборотних активів чи зобов'язань}}, \quad (25)$$

$$T_o = \frac{365}{K_o}, \quad (25)$$

Проаналізуємо динаміку показників за розрахунками, наведеними в таблиці 21.

Для формулювання висновків щодо показників оборотності потрібно дотримуватися основних правил:

1. Необхідно зменшувати тривалість зберігання матеріальних оборотних активів та термін оплати рахунків клієнтами, а також термін погашення поточної дебіторської заборгованості.

Таблиця 21

Динаміка оборотності оборотних активів по собівартості, днів

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення
Тривалість зберігання запасів на складі	64,032	92,273	28,241
Тривалість зберігання товарів на складі	0,658	0,712	0,055
Терміни оплати рахунків клієнтами	53,248	94,894	41,646
Терміни оплати іншої поточної дебіторської заборгованості	1,384	12,385	11,000
Терміни оплати рахунків компаніїю	33,550	44,070	10,520
Терміни заборгованості компанії по одержаним авансам	0,046	0,144	0,098
Терміни сплати поточних зобов'язань по розрахункам	32,885	66,895	34,011

2. Необхідно збільшувати терміни оплати рахунків підприємства, а також терміни погашення поточних зобов'язань (якщо це не приведе до його прострочення та фінансових санкцій).

Виходячи з результатів таблиці 21 підприємства, що аналізується, можна зробити наступні висновки:

До негативних факторів динаміці належать:

- збільшення строків зберігання запасів на складі на 28,2 дні;
- збільшення строків оплати рахунків клієнтами компанії на 41,6 дні.

До позитивних факторів відносяться:

- збільшення термінів сплати рахунків компанії на 10,5 дні;
- збільшення терміну сплати поточних зобов'язань по розрахунках на 34,0 дня.

У ході річної інвентаризації особливу увагу треба приділити залежалим запасам, товарам, готовій продукції та дебіторській (кредиторській) заборгованості з порушенням термінів погашення.

7. АНАЛІЗ ЧИСТОГО ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ТА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Чистий оборотний капітал (ЧОК) — це має назву робочий капітал — використовується для вимірювання ліквідності як ступеня доступності грошових коштів. Підприємство може бути достатньо багатим, однак ступінь ліквідності може бути дуже низький.

$$\begin{aligned} \text{Чистий оборотний} &= \text{Поточні} - \text{Поточні} = \text{Власний} + \\ \text{капітал} & \quad \text{активи} \quad \text{пасиви} \quad \text{капітал} \\ & + \text{Довгострокові} - \text{Необоротні} \\ & \quad \text{зобов'язання} \quad \text{активи} \end{aligned} \quad (26)$$

Друга формула більше характеризує ЧОК, бо показує, яка частина довгострокового капіталу не була вкладена в необоротні активи і яку частину підприємство може використовувати для забезпечення термінових своїх потреб. Іншими словами, ЧОК — це власні оборотні активи підприємства.

Розглянемо динаміку ЧОК компанії за даними таблиці 22.

Мінімально необхідний ЧОК повинен профінансувати найменш ліквідні оборотні активи, до яких можна віднести: запаси, незавершене виробництво, аванси постачальникам:

$$\begin{aligned} \text{Мінімально необхідний} &= \text{Запаси} + \text{Незавершене} + \\ \text{оборотний капітал} & \quad \text{виробництво} \\ & + \text{Аванси} \\ & \quad \text{постачальникам} \end{aligned} \quad (27)$$

Надлишок ЧОК — різниця між фактичним і мінімально необхідним ЧОК. Характеризує можливість випереджального росту позикових коштів, який може дозволити собі підприємство, без втрати фінансової стабільності:

Таблиця 22

Динаміка чистого оборотного капіталу

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення
Чистий оборотний капітал (ЧОК), тис грн	526 802,0	1 124 897,0	598 095,0
Мінімально необхідний ЧОК, тис грн	140 985,0	228 610,0	87 625,0
Надлишок, нестача ЧОК, тис грн	385 817,0	896 287,0	510 470,0
Максимально припустимий приріст необоротних і низьколіквідних оборотних активів, який не приведе до зниження ЧОК, тис грн	–	923 163,0	–
Грошові кошти, тис грн	391 969,0	861 960,0	469 991,0
Рівень ЧОК в активах, %	21,22	36,66	15,43
Необхідне додаткове довгострокове фінансування необоротних та низьколіквідних оборотних активів підприємства для зростання ділової активності підприємства, тис грн	–	61 203,0	–

$$\begin{matrix} \text{Надлишок} & \text{Чистий} & \text{Мінімально необхідний} \\ \text{оборотного} & \text{оборотний} & \text{оборотний} \\ \text{капіталу} & \text{капітал} & \text{капітал} \end{matrix} = \text{оборотний} + \text{оборотний} \quad (28)$$

Припустимий приріст необоротних і найменш ліквідних оборотних активів, який не приведе до скорочення ЧОК, повинен бути:

$$\begin{matrix} \text{Чистий} & \text{Приріст} & \text{Приріст} \\ \text{оборотний} & \text{власного} & \text{довгострокових} \\ \text{капітал} & \text{капіталу} & \text{зобов'язань} \end{matrix} + \begin{matrix} \text{ЧОК фактичний} & \text{ЧОК мінімально} \\ \text{попереднього} & \text{необхідний попереднього} \\ \text{періоду} & \text{періоду} \end{matrix} \quad (29)$$

Далі розглянемо джерела фінансування підприємства.

Фінансування підприємства може проводитись за рахунок власних фінансових ресурсів, зовнішніх фінансових ресурсів та цільового фінансування за рахунок державних, місцевих, позабюджетних та благодійних фондів.

Фінансування підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів:

- поповнення статутного (zareestrovano) капіталу) власниками підприємства;
- продаж активів (для державних підприємств з дозволу органу державного управління, для акціонерних компаній доходи від емісій простих акцій);
- чистий грошовий потік (прибуток + амортизаційні відрахування) для державних підприємств — фонд розвитку виробництва, який формується за рахунок прибутку, що залишився в розпорядженні підприємства.

Фінансування за рахунок зовнішніх фінансових ресурсів:

- Довгострокові та короткострокові кредити банків;
- Лізинг;
- Спеціальні програми, фонди та інше.

Крім цього, серед джерел фінансування виокремлюють **цільове фінансування** — фінансування підприємств грошовими коштами з певних джерел на конкретні цілі в розмірі згідно з кошторисом або іншим розрахунковим документом. Питання цільового фінансування в даному випадку розглядатися не буде.

За вихідними даними компанії, що аналізується, розглянемо фінансування за рахунок чистого грошового потоку (фонду розвитку виробництва для державних підприємств) з урахуванням ЧОК (табл. 23).

Як бачимо, припустимий приріст необоротних і найменш ліквідних оборотних активів, який не приведе до скорочення ЧОК, склав **923 163,0 тис грн.**

У підприємства є на рахунках грошові кошти у розмірі — 861 960,0 тис грн Нестача грошових коштів для забезпечення припустимого приросту необоротних і найменш ліквідних оборотних активів — 61 203,0 тис грн.

Таблиця 23

**Фінансування інвестицій з урахуванням джерел
фінансування, тис грн**

Джерело фінансування	Сума
Для державних підприємств Джерело фінансування (фонд розвитку виробництва, який відображається в додатковому капіталі та формується за рахунок чистого прибутку на кінець звітного року (див. аналіз власного капіталу))	860 591,2
Фінансування з урахуванням ЧОК	923 163,0
Фінансування з урахуванням чистого грошового потоку = чистий прибуток + амортизація операційної діяльності: (772 682 + 140 893 = 913 575,0)	913 575,0
Наявність грошових коштів	861 960,0
Потреба в зовнішньому фінансуванні з урахуванням фонду розвитку виробництва: (860 591,2 – 861 960,0) — немає	–1 368,8
Потреба в зовнішньому фінансуванні з урахуванням ЧОК: (923 163,0 – 861 960,0)	61 203,0
Потреба в зовнішньому фінансуванні, з урахуванням чистого грошового потоку: (913 575,0 – 861 960,0)	51 615,0

Ріст позикових коштів, який може дозволити собі підприємство без втрати фінансової стабільності — 896 287,0 тис грн, таким чином, підприємство може взяти кредит в банку у розмірі 61 203,0 тис грн.

З урахуванням вищевикладеного, підприємство може розглядати питання: в яких пропорціях використовувати власні і позикові грошові кошти для інвестицій.

Для використання фінансового важеля (фінансовий та операційний важелі будуть розглянуті далі) більша частка для приросту необоротних активів має бути за рахунок кредитів з урахуванням рентабельності власного капіталу та фінансових витрат на обслуговування кредиту.

Ріст рівня ЧОК в активах характеризує посилення фінансового положення підприємства. У нашому випадку рівень ЧОК збільшується з 21,22% до 36,66%.

Зниження ЧОК пов'язано з:

- зменшення власного капіталу через збитки;
- великим обсягом інвестицій, більшими ніж допустимі;
- використанням короткострокового фінансування для здійснення інвестицій.

Управлінські рішення для збільшення ЧОК пов'язані з:

- зменшенням найменш ліквідних оборотних активів (запасів, незавершеного виробництва, виданих авансів);
- забезпеченням необхідної прибутковості діяльності компанії;
- інвестиціями, що здійснюються за рахунок довгострокових кредитів з урахуванням ЧОК.

Якщо ЧОК та непокритий збиток мають від'ємне значення впродовж тривалого періоду, необхідно згорнути інвестиційні програми, зменшити необоротні активи шляхом продажу, ліквідувати допоміжні підрозділи, перевести ряд послуг та робіт на аутсорсинг, зменшити постійні витрати.

Чистий грошовий потік (net cash flow) — різниця між позитивним і негативним грошовими потоками, в даному випадку у господарській діяльності підприємства в аналізованому періоді. Протягом аналізованого періоду — це сума грошових коштів, яка залишається після того, як задоволені всі грошові потреби бізнесу; розраховується з урахуванням виплат, дивідендів і, як правило, податків.

Основу чистого грошового потоку від операційної діяльності становить **сума чистого прибутку і амортизаційних відрахувань**.

Чистий грошовий потік відображає кількість грошових коштів, які в кінці звітного періоду компанія здатна розподілити серед її власників чи використати для інвестування, не загрожуючи майбутній діяльності підприємства.

В першому варіанті (фонд розвитку виробництва) є можливість забезпечити більші витрати на фінансування інвестицій.

Другий та третій варіанти забезпечують більші витрати на інвестиції з урахуванням зовнішнього фінансування, але воно не приведе до зниження ЧОК.

Для підприємства, що аналізується, визначення потреби в додатковому короткостроковому зовнішньому фінансуванні представлено в таблиці 24.

Таблиця 24

Потреба в додатковому короткостроковому зовнішньому фінансуванні компанії, тис грн

Показник	Сума
Чистий оборотний капітал (ЧОК)	1 124 897,0
Поточні фінансові потреби (Усього оборотні активи — Грошові кошти та їх еквіваленти — Усього поточні зобов'язання)	262 937,0
Потенційний надлишок/дефіцит коштів	861 960,0

Як бачимо, підприємство має надлишок коштів, але відсутня необхідність в короткостроковому зовнішньому фінансуванні.

Далі проведемо аналіз зовнішнього фінансування.

Необхідно знати: Необоротні активи фінансуються за рахунок довгострокових кредитів, оборотні активи фінансуються за рахунок короткострокових кредитів. Це правило забезпечує стабільний показник ЧОК.

При проведенні аналізу зовнішнього фінансування діяльності підприємства необхідно вирішити чотири основних завдання:

1. Визначити потреби в коротко- і довгостроковому капіталі.
2. Забезпечити раціональну політику по залученню зовнішнього фінансування.
3. Провести аналіз ліквідності та фінансової стабільності з урахуванням зовнішнього фінансування.
4. Раціонально використовувати власні та позикові кошти з метою забезпечення росту виробництва.

Припустимо, що на підприємстві, з метою забезпечення збільшення чистого доходу на 20% (434 509,6 тис грн), необхідно

вкласти грошові кошти в модернізацію основних засобів у розмірі 581 205,0 тис грн

Максимально припустимий приріст необоротних і низьколіквідних оборотних активів, який не приведе до зниження ЧОК, згідно з аналізом чистого оборотного капіталу (923 163,0 тис грн), дозволяє забезпечити цей приріст.

Компанія може забезпечити модернізацію власними коштами (861 960,0 тис грн на поточному рахунку станом на кінець року).

Але необхідно проаналізувати: що більш вигідно для компанії — використання власних коштів або залучення зовнішнього фінансування, незважаючи на його платність.

1. З урахуванням того, що кредит буде направлений на модернізацію основних засобів, він має бути довгостроковим.

2. Необхідно визначитись, яка допустима сума кредиту.

Фінансові аналітики вважають, що допустимі зобов'язання мають бути не більше 40% від суми пасиву балансу. В нашому випадку — 1 227 544,4 тис грн.

Допустимий кредит, що не перевищує сумарних 40% пасиву балансу, складає 499 518,4 тис грн (табл. 25).

Таблиця 25

Розрахунок допустимих зобов'язань компанії

Показники	Значення
Зобов'язання згідно Балансу (ф. № 1), тис грн	728 026,0
Питома вага до пасиву балансу, %	23,7%
Допустимі зобов'язання, %	40,0%
Допустимі зобов'язання, тис грн	1 227 544,4
Допустимий кредит (1 227 544,4 – 728 026,0), тис грн	499 518,4

Фінансовий важіль — коефіцієнт використання позикових засобів, який характеризує залежність прибутку підприємства від ступеня використання ним позикових засобів. Фінансовий важіль розраховується як відношення суми позикового капіталу до суми власного акціонерного капіталу підприємства

або позикового капіталу до суми усього використововуваного підприємством капіталу. Чим більше частка довгострокової заборгованості, тим сильніше фінансовий важіль.

1. Розрахуємо диференціал фінансового важеля

$$D_{\text{фв}} = (1 - CO) \cdot (ROTA - ССБК), \quad (30)$$

де: CO — ставка оподаткування прибутку підприємства згідно з законодавством (в нашому випадку на кінець року — 18%);

$ROTA$ — рентабельність сукупного капіталу (згідно з аналізом рентабельності станом на кінець року — 36,13%);

$ССБК$ — середня ставка банківського кредиту (у нашому випадку 22%).

Таким чином:

$$D_{\text{фв}} = (1 - 0,18) \cdot (0,3613 - 0,22) = 0,1159 \text{ (11,59\%)}. \quad (30)$$

2. Розрахуємо плече фінансового важеля ($\Pi_{\text{фв}}$):

$$\Pi_{\text{фв}} = \text{Зобов'язання} / \text{Власний капітал}. \quad (31)$$

Для компанії:

$$\Pi_{\text{фв}} = 1\,227\,544,4 / 2\,257\,854,0 = 0,5437 \text{ (54,37\%)}. \quad (31)$$

3. Розрахуємо ефект фінансового важеля:

$$EФВ = D_{\text{фв}} \cdot \Pi_{\text{фв}}. \quad (32)$$

Для компанії:

$$EФВ = 0,1159 \cdot 0,5437 = 0,063 \text{ (6,3\%)}. \quad (32)$$

Розраховані показники зведені в таблиці 26.

Таблиця 26

Показники фінансового важеля компанії, %

Показники	Значення
Ефект фінансового важеля	6,30
Диференціал фінансового важеля	11,59
Плече фінансового важеля	54,37

Необхідно пам'ятати, що:

- Кредитування вигідно, незважаючи на його платність, коли ефект фінансового важеля зростає.
- Необхідно використовувати можливості як диференціалу фінансового важеля, так і плеча фінансового важеля, виходячи з наступного:
  - Чим менший диференціал, тим більший ризик. Диференціал не повинен мати від'ємне значення.
  - Чим більше плече, тим більші ризики. Збільшення фінансового важеля безпечно при зростанні диференціалу фінансового важеля.

В практиці фінансового менеджменту леверидж (важіль) розглядається як важіль, що дає змогу за рахунок незначних зусиль суттєво змінювати результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

8. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ліквідність — здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями, одна з важливих характеристик фінансового стану підприємства, яка визначає можливість своєчасно оплачувати рахунки і фактично є одним з показників банкрутства.

Ліквідністю також називається спроможність будь-якого активу трансформуватися в кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, протягом котрого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного активу.

Коефіцієнт загальної ліквідності (Кзл) характеризує здатність підприємства оплатити поточні зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів:

$$\begin{aligned} \text{Коефіцієнт} \\ \text{загальної} \\ \text{ліквідності} &= \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} = \\ &= \frac{\text{ф. №1 код ряд. 1195}}{\text{ф. №1 код ряд. 1695}}. \end{aligned} \quad (33)$$

Рекомендоване значення цього коефіцієнта 1–2. Нижнє значення обумовлене тим, що у компанії повинно бути досить оборотних коштів для погашення короткострокових зобов'язань, інакше компанія виявиться на грані банкрутства.

У той же час рекомендовані значення не відображають специфіки діяльності стивідорної компанії, тому що не всі оборотні активи мають достатню ліквідність для погашення поточних зобов'язань.

Визначення припустимого значення коефіцієнта загальної ліквідності передбачає наступні кроки:

1. Розраховуються найменш ліквідні оборотні активи (НЛОА), які повинні бути профінансовані за рахунок власних коштів:

$$\begin{aligned} \text{НЛОА} \\ \text{мінімально} \\ \text{припустимі} \end{aligned} = \begin{aligned} & \text{Матеріальні} \\ & \text{запаси} \end{aligned} + \begin{aligned} & \text{Незавершене} \\ & \text{виробництво} \end{aligned} + \\ & + \begin{aligned} & \text{Аванси} \\ & \text{постачальникам} \end{aligned} \end{aligned} \quad (34)$$

2. Розраховуються короткострокові зобов'язання припустимі ($K_{\text{ОЗ прип.}}$):

$$K_{\text{ОЗ прип.}} = \text{Оборотні активи фактичні} - \text{НЛОА}. \quad (35)$$

3. Розраховується коефіцієнт загальної ліквідності припустимий ($K_{\text{зл прип.}}$):

$$K_{\text{зл прип.}} = \frac{\text{Оборотні активи фактичні}}{\text{Короткострокові зобов'язання та забезпечення}}. \quad (36)$$

4. Розраховується коефіцієнт проміжної ліквідності ($K_{\text{пл}}$):

$$\begin{aligned} K_{\text{пл}} &= \frac{\left(\begin{array}{c} \text{Оборотні активи} \\ \text{фактичні} \end{array} \right) - \left(\begin{array}{c} \text{Найменш ліквідні} \\ \text{оборотні активи} \end{array} \right)}{\text{Поточні зобов'язання}} = \\ &= \frac{\left(\begin{array}{c} \text{Оборотні активи} \\ \text{фактичні} \end{array} \right) - \left(\begin{array}{c} \text{Виробничі} \\ \text{запаси} \end{array} \right) - \left(\begin{array}{c} \text{Незавершене} \\ \text{виробництво} \end{array} \right) - \left(\begin{array}{c} \text{Аванси} \\ \text{видані} \end{array} \right)}{\text{Поточні зобов'язання}}. \end{aligned} \quad (37)$$

Рекомендоване значення $K_{\text{пл}}$ дорівнює 0,7–0,8.

5. Коефіцієнт термінової (абсолютної) ліквідності ($K_{\text{т.л.}}$):

$$K_{\text{т.л.}} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}}. \quad (38)$$

Додаткову інформацію про стан ліквідності підприємства можливо отримати за допомогою коефіцієнта покриття середньоденних платежів грошовими коштами, тобто

визначити, яка кількість «днів платежів» покриває наявні у підприємства грошові кошти. Навіть відволікання 20% грошових коштів та поточних фінансових інвестицій не завжди виправдано.

6. Коефіцієнт покриття середньоденних платежів ($K_{\text{псп}}$):

$$K_{\text{псп}} = \frac{\text{Грошові кошти та їх еквіваленти (ряд. 1165 ф. №1)}}{\text{Середньоденні платежі}}. \quad (39)$$

Показники ліквідності підприємства, що аналізується, наведені в таблиці 27.

За розрахунками, представленими в таблиці 27, коефіцієнти загальної ліквідності становлять (4,10 і 7,69), що значно перевищують рекомендовані значення.

Для компанії співвідношення коефіцієнта загальної ліквідності та припустимого значення коефіцієнта загальної ліквідності проілюстровано на рис. 11.

Рекомендоване значення проміжної ліквідності — 0,7–0,8, тобто фактичний коефіцієнт проміжної ліквідності компанії вище рекомендованого.

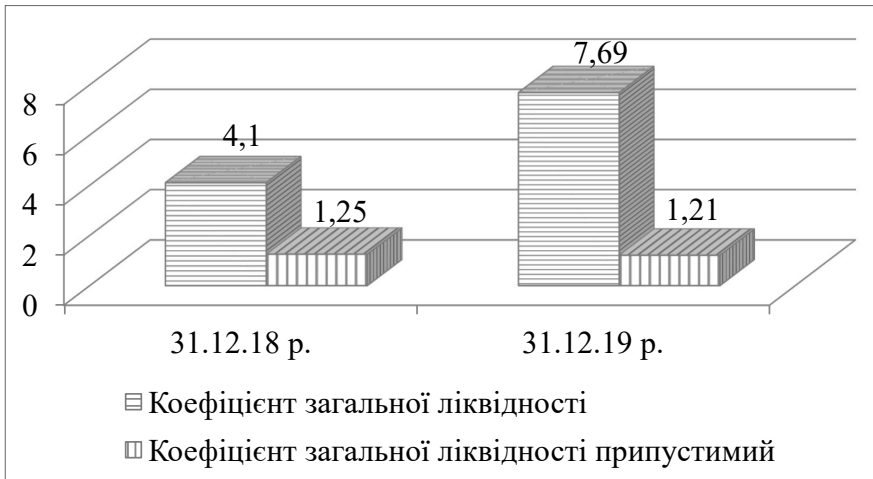

Рис. 11. Порівняння коефіцієнта загальної ліквідності та припустимого значення коефіцієнта загальної ліквідності

Таблиця 27

Динаміка коефіцієнтів ліквідності компанії

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення	
			абсолютне, тис грн	відносне, %
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	4,10	7,69	3,59	87,58
2. Поточні зобов'язання фактичні, тис грн	170 068,0	168 242,0	-1 826,0	-1,07
3. Поточні зобов'язання припустимі, тис грн	555 885,0	1 064 529,0	508 644,0	91,50
4. Коефіцієнт загальної ліквідності припустимий	1,25	1,21	-0,04	-3,10
5. Відхилення коефіцієнта загальної ліквідності від припустимого	2,84	6,47	3,63	127,55
6. Відхилення поточних зобов'язань припустимих від фактичних	385 817,0	896 287,0	510 470,0	132,31
7. Коефіцієнт проміжної ліквідності	3,27	6,33	3,06	93,58
8. Коефіцієнт термінової ліквідності	2,30	5,12	2,82	122,29
9. Грошові платежі за період, тис грн (сума витрат по ф. № 2 фінансового звіту)	1 017 650,0	1 782 595,0	764 945,0	75,17
10. Середньоденні платежі, тис грн (Грошові платежі за період / 365)	2 788,08	4 883,82	2 095,74	75,17
11. Грошові кошти та їх еквіваленти (ряд. 1165 ф. № 1)	391 969,0	861 960,0	469 991,0	119,9
12. Коефіцієнт покриття середньоденних платежів (ряд. 11 / ряд. 10)	140,59	176,49	35,91	25,54

Припустимо значення термінової ліквідності — 0,2, фактично для компанії в 2018 році 2,3 та в 2019 році 5,12 (рис. 12).

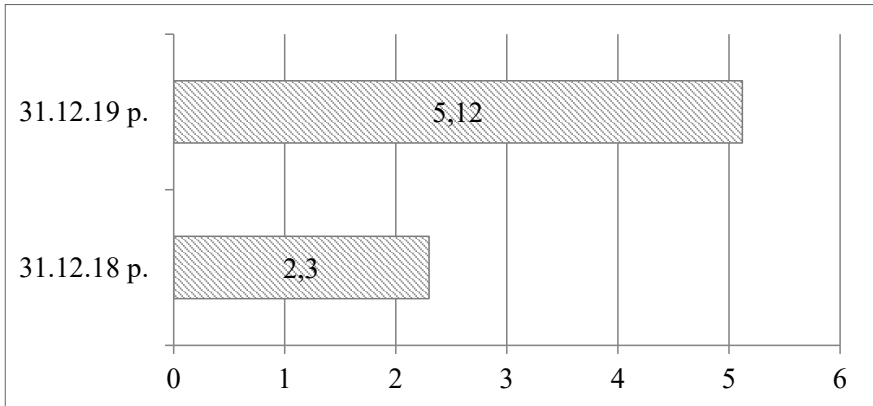

Рис. 12. Динаміка коефіцієнта термінової ліквідності

За даними таблиці 27, підприємство за рахунок власних коштів може забезпечити 176 днів поточних платежів.

При аналізі річної звітності необхідно використовувати «Звіт про рух грошових коштів» (ФЗ) — він більш детальний.

Суму витрат від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності ділимо на 365 днів => маємо денні витрати ($D_{\text{витрати}}$). Залишки грошових коштів на 31.12. 2019 р. ділимо на денні витрати — отримуємо, скільки днів поточних платежів ($P_{\text{платежі}}$) може забезпечити компанія.

У нашому випадку:

$$D_{\text{витрати}} = 2\,315\,668,0 \text{ тис грн} / 365 = 6\,344,3 \text{ тис грн.}$$

$$P_{\text{платежі}} = 861\,960,0 / 6\,344,3 = 135 \text{ днів.}$$

Такі залишки грошових коштів виправдані тільки у разі великих капіталовкладень у розвиток виробництва, в іншому випадку — це не ефективно управління грошовими коштами, бо відсотки на депозиті можуть бути набагато менші, ніж отриманий прибуток від нового обладнання чи нових технологій за рахунок цих коштів.

Для росту коефіцієнта загальної ліквідності необхідно:

- забезпечити достатній рівень прибутку підприємства;
- необоротні активи фінансувати за рахунок довгострокових кредитів, а оборотні активи — за рахунок короткострокових кредитів;
- зменшувати найменш ліквідні оборотні активи;
- проводити моніторинг чистого оборотного капіталу (ЧОК).

9. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Аналіз ліквідності забезпечує інформацією щодо ймовірності погашення зобов'язань в теперішній час, а аналіз фінансової стабільності дозволяє дослідити ймовірність погашення зобов'язань в довгостроковій перспективі з урахуванням чистого оборотного капіталу, коефіцієнтів автономії та самофінансування.

При аналізі коефіцієнта автономії аналізуємо два різновиди цього коефіцієнта Ka_1 і Ka_2 .

Ka_1 відображає співвідношення власного й позикового капіталу:

$$K_{a1} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Довгострокові, поточні зобов'язання та забезпечення}}. \quad (40)$$

Нормативне значення, рекомендоване у вітчизняних і закордонних джерелах, Ka_1 перебуває в межах ≥ 1 . Інтерпретація цього значення зводиться до того, що власний капітал підприємства повинен бути достатнім, щоб розраховатися із кредиторами. У той же час власний капітал може не дорівнювати високоліквідним активам і при реалізації не забезпечить погашення зобов'язань в повній мірі. Тому необхідно при аналізі враховувати ліквідність активів.

Введемо поняття мінімально необхідного $Ka_{1\text{мін}}$:

$$K_{a1\text{мін}} = \frac{\text{Власний капітал, необхідний для забезпечення фінансової стабільності}}{\text{Позиковий капітал припустимий}}. \quad (41)$$

При цьому, власний капітал, необхідний для забезпечення фінансової стабільності, розраховується так:

$$\begin{aligned} & \text{Власний капітал,} \\ & \text{необхідний для забезпечення} = \frac{\text{Необоротні}}{\text{активи}} + \text{Запаси} + \\ & \text{фінансової стабільності} \\ & \qquad \qquad \qquad \frac{\text{Незавершене}}{\text{виробництво}} + \frac{\text{Аванси}}{\text{видані}} \end{aligned} \quad (42)$$

Суму позикового капіталу припустимого знаходимо так:

$$\begin{aligned} & \text{Позиковий} \\ & \text{капітал} = \frac{\text{Сума}}{\text{активів}} - \left[\frac{\text{Необоротні}}{\text{активи}} + \text{Запаси} + \right. \\ & \left. \frac{\text{Незавершене}}{\text{виробництво}} + \frac{\text{Аванси}}{\text{видані}} \right]. \end{aligned} \quad (43)$$

Коефіцієнт автономії Ka_2 розраховується за формулою:

$$K_{a2} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}. \quad (44)$$

Рекомендоване значення $Ka_2 \geq 0,5$, тобто власний капітал повинен бути не менше, ніж половина всіх джерел фінансування активів.

Але це не відображає вимог правила фінансового менеджменту про те, що власного капіталу повинне бути досить для фінансування необоротних і низьколіквідних оборотних активів. Виходячи із цього, **мінімально необхідний Ka_2** можна розрахувати за формулою:

$$\begin{aligned} & \text{Власний капітал,} \\ & \text{необхідний для забезпечення} \\ & \text{Мінімально} \\ & \text{необхідний} = \frac{\text{фінансової стабільності}}{\text{Валюта балансу}}. \end{aligned} \quad (45)$$

$$K_{a2}$$

При аналізі також необхідно перевірити, щоб вся заборгованість не була простроченою.

Розглядаючи власний капітал, необхідний для забезпечення фінансової стабільності підприємства, ми прагнемо до

правильного застосування власного капіталу, бо капітал в дооцінках не повинен впливати на коефіцієнти автономії.

Найчастіше, щоб ввести в оману користувачів звітності та показати підприємство в більш привабливому світлі, збільшують власний капітал за рахунок дооцінок необоротних активів.

Необхідно пам'ятати, що збільшення долі власного капіталу заради росту не є оправданим, бо він знижує рентабельність власного капіталу. З іншого боку, зниження величини власного капіталу є негативним чинником.

Необхідно при досягненні достатнього рівня власного капіталу, який забезпечує фінансову стабільність, надалі нарощувати рентабельність власного капіталу.

Подальший аналіз передбачає спільну оцінку Ka_1 та рентабельності власного капіталу:

$$\text{Рентабельність власного капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \times 100\%. \quad (46)$$

Розглядаючи ці співвідношення, можна зробити висновок, що причинами зниження коефіцієнта автономії можуть бути:

- збитки діяльності підприємства, що зменшить нерозподілений прибуток та власний капітал;
- випереджаюче зростання активів компанії в порівнянні з отриманим прибутком.

Допустимий приріст всіх активів ($\Delta A_{\text{допуст.}}$) розраховується за формулою:

$$\Delta A_{\text{допуст.}} \leq \frac{\text{Приріст власного капіталу}}{1 + \left(\frac{1}{\text{Коефіцієнт автономії попереднього періоду}} \right)}. \quad (47)$$

Можливі управлінські рішення для збільшення коефіцієнтів автономії:

- збільшення власного капіталу за рахунок прибутку;
- приріст активів не має бути більше допустимого;
- забезпечення мінімального необхідного рівня низьколіквідних оборотних активів.

Існує ще ряд коефіцієнтів, які поширюють погляд на фінансову стабільність підприємства.

Коефіцієнт іммобілізації — відображає ступінь ліквідності активів, що дозволить відповідати за поточними зобов'язаннями в майбутньому. Чим нижче значення цього коефіцієнта, тим більша частка ліквідних активів у майні підприємства і тим вищі можливості відповідати за поточними зобов'язаннями. Його значення визначаються галузевими особливостями:

$$\text{Коефіцієнт іммобілізації} = \frac{\text{Необоротні активи}}{\text{Оборотні активи}}. \quad (48)$$

Чим менший коефіцієнт, тим більша частка ліквідних активів і вища можливість забезпечити платоспроможність за поточними зобов'язаннями.

Коефіцієнт маневреності — показує, яка частина власного капіталу вкладена в найбільш мобільну частину активів:

$$\text{Коефіцієнт маневреності} = \frac{\text{ЧОК}}{\text{Власний капітал}}. \quad (49)$$

Частка власних джерел фінансування поточних активів показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних коштів:

$$\text{Частка власних джерел фінансування поточних активів} = \frac{\text{ЧОК}}{\text{Оборотні активи}}. \quad (50)$$

Коефіцієнт забезпечення запасів — характеризує ступінь покриття запасів власними джерелами фінансування:

$$\text{Коефіцієнт забезпечення запасів} = \frac{\text{ЧОК}}{\text{Запаси} + \text{Незавершене виробництво} + \text{Аванси постачальникам}}. \quad (51)$$

Коефіцієнт самофінансування — характеризує, яка частина прибутку залишається в розпорядженні підприємства та може бути направлена на розвиток виробництва:

$$\text{Коефіцієнт самофінансування} = \frac{\text{Прибуток, який залишився в розпорядженні підприємства}}{\text{Прибуток, зароблений за аналізований період}}. \quad (52)$$

Для державних підприємств ця сума регулюється поставами Кабінету Міністрів України, які встановлюють рівень державних дивідендів, для акціонерних товариств — загальними зборами акціонерів.

Коефіцієнт ризику втрати фінансової стабільності розраховується за формулою:

$$\text{Коефіцієнт ризику втрати фінансової стабільності} = \frac{\text{Довгострокові, поточні зобов'язання та забезпечення}}{\text{Власний капітал}}. \quad (53)$$

Коефіцієнт має бути $\leq 0,5$, якщо коефіцієнт більший 1 — це критичний рівень (Зобов'язання = Власному капіталу) та з урахуванням ліквідності активів у разі прострочених зобов'язань підприємство може бути визнане неплатоспроможним.

Перераховані коефіцієнти розраховуються у міру необхідності, наприклад, при підготовці звітів для зборів акціонерів, на вимогу інвесторів, банків. В таблиці 28 зведені розраховані показники автономії компанії та їх динаміка.

За результатами розрахунків, наведених у таблиці 28, Ka_1 для компанії набагато вище нормативного (1) та вище мінімально припустимого з урахуванням ліквідності активів у 2019 році. Аналогічна тенденція спостерігається і для Ka_2 , який у 2019 році вище нормативного (0,5) та вище мінімально припустимого з урахуванням ліквідності активів.

В нашому випадку допустимий приріст всіх активів = 1,87; фактичний = 1,24. Можна зробити висновок, що підприємство ще може збільшувати активи без втрати фінансової стабільності.

Розрахований коефіцієнт забезпечення запасів, який характеризує ступінь покриття запасів власними джерелами фінансування, свідчить про те, що чистий оборотний капітал

Таблиця 28

Динаміка показників автономії компанії

Показники	Норматив	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення	
				абсолютне, тис грн	відносне, %
Коефіцієнт автономії Ka_1	1	2,2	2,8	0,6	27,27
Ka_1 мінімально необхідний	–	3,32	1,83	–1,49	–44,87
Коефіцієнт автономії Ka_2	$\geq 0,5$	0,69	0,73	0,04	5,80
Ka_2 мінімально необхідний	–	0,77	0,65	–0,12	–15,58
Власний капітал, тис грн	–	1 716 509,0	2 257 854,0	541 345,0	31,54
Власний капітал, необхідний для забезпечення фінансової стабільності, тис грн	–	1 907 853,0	1 983 287,0	75 434,0	3,95
Позиковий капітал припустимий, тис грн	–	574 622,0	1 085 574,0	510 952,0	88,92
Коефіцієнт імпобілізації	–	2,54	1,36	–1,18	–46,47
Коефіцієнт маневреності	–	0,31	0,50	0,19	61,29
Частка власних джерел фінансування поточних активів, %	–	75,60	86,99	11,39	–
Коефіцієнт забезпечення запасів	–	3,74	4,92	1,18	31,55
Коефіцієнт ризику втрати фінансової стабільності	$\leq 0,5$, Критичне значення — 1	0,45	0,36	–0,09	–20,00

може забезпечити 4-и кратне покриття низьколіквідних оборотних активів.

У 2019 році державні дивіденди склали 30% , чистий прибуток підприємства — 772 682 тис грн з якого 70% залишилось в розпорядженні підприємства (540 877,4 тис грн), коефіцієнт самофінансування склав 70% . Спостерігається досить низьке значення коефіцієнта ризику втрати фінансової стабільності (0,45 і 0,36), що вказує на практичну відсутність цього ризику. Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про достатньо високий рівень фінансової стабільності підприємства.

10. АНАЛІЗ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА

Аналіз показників чистого оборотного капіталу, ліквідності, фінансовій стабільності дозволив зробити висновки про поточну й перспективну платоспроможність підприємства, але надалі необхідно визначити ймовірність банкрутства.

Для визначення ймовірності банкрутства використовується коефіцієнт Бівера, що представляє собою відношення чистого грошового потоку до суми зобов'язань.

Нормативне значення коефіцієнта Бівера — 0,2, яке означає, що чистого грошового потоку повинно бути досить для погашення 20% заборгованості підприємства. Якщо значення коефіцієнта Бівера не перевищує 0,2, то це говорить про незадовільну структуру балансу.

Формула розрахунку п'ятифакторної моделі прогнозування банкрутства Е. Альтмана має вигляд:

$$Z = 1,2 \cdot X_1 + 1,4 \cdot X_2 + 3,3 \cdot X_3 + 0,6 \cdot X_4 + X_5, \quad (54)$$

де X_1 — оборотний капітал до суми активів підприємства, оцінює суму чистих ліквідних активів підприємства стосовно сукупних активів;

X_2 — нерозподілений прибуток до суми активів підприємства, відображає рівень фінансового важеля компанії;

X_3 — прибуток до оподаткування до загальної вартості активів, відображає ефективність операційної діяльності компанії;

X_4 — власний капітал (довгострокові, поточні зобов'язання та забезпечення), характеризує здатність власного капіталу погашати зобов'язання ($X_4 = K_1$);

X_5 — чистий дохід (виручка) від реалізації до загальної величини активів підприємства, характеризує рентабельність активів підприємства.

В результаті підрахунку Z-показника для конкретного підприємства робиться висновок:

- якщо $Z < 1,81$ — ймовірність банкрутства становить 80–100% ;
- якщо $2,77 \leq Z < 1,81$ — середня ймовірність краху підприємства становить 35–50% ;
- якщо $2,99 < Z < 2,77$ — ймовірність банкрутства невелика — 15–20% ;
- якщо $Z > 3$ — ситуація на підприємстві стабільна, ризик неплатоспроможності протягом найближчих двох років украй малий.

Показники визначення ймовірності банкрутства компанії узагальнено в таблиці 29.

Таблиця 29

Показники ймовірності банкрутства компанії

Показники	Рекомендовані значення	31.12.18 р.	31.12.19 р.
		Коефіцієнт Бівера	0,17–0,4
Модель Альтмана			
X1 = оборотний капітал до суми активів підприємства, оцінює суму чистих ліквідних активів компанії стосовно сукупних активів	–	0,281	0,421
X2 = нерозподілений прибуток до суми активів підприємства, відображає рівень фінансового важеля підприємства	–	0,018	0,035
X4 = Власний капітал / Зобов'язання	–	2,241	2,785
X5 = Чистий дохід (виручка) від реалізації до загальної величини активів підприємства, характеризує рентабельність активів підприємства	–	0,523	0,708
Модель Альтмана	$\geq 2,7$	2,89	4,01

Точність прогнозування банкрутства за допомогою п'ятифакторної моделі представлено в таблиці 30.

Іноді можуть бути випадки, коли:

- прогнозується збереження платоспроможності підприємства, а насправді відбувається банкрутство;
- прогнозується банкрутство, а в результаті підприємство зберігає платоспроможність.

Таблиця 30

**Прогнозування банкрутства компанії
за п'ятифакторною моделлю**

Кількість років до банкрутства	Прогноз за п'ятифакторною моделлю	
	банкрут	не банкрут
1	93,9	97,0
2	71,9	93,9
3	48,3	–
4	28,6	–
5	36,0	–

У таких випадках необхідно проаналізувати причини, які спричинили такий стан справ. Це може бути штучне доведення до банкрутства або не професійне управління підприємством — в першому випадку.

У другому випадку це може бути розробка стратегії, яка дозволила підприємству поліпшити свої показники або керівництвом підприємства раніше були допущені збитки («велика лазня»), щоб надалі показати ефективну роботу. Найчастіше це робиться при зміні менеджменту підприємства.

В нашому випадку простроченої заборгованості немає, модель Альтмана та коефіцієнт Бівера підтверджують відсутність ймовірності банкрутства.

11. АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз прибутку підприємства необхідно розпочати з аналізу доходів та витрат, бо доходи та витрати формують фінансові результати діяльності компанії та безпосередньо впливають на показники рентабельності.

Велику роль доходів і витрат підкреслив великий італійський бухгалтер — вчений Джіно Дзаппа в своєму постулаті, в якому одною фразою було сформульовано правило оптимізації оподаткування: **«Доходи очевидні, витрати сумнівні — звідси і величина прибутку, в тому числі і оподаткованого, умовна»** [23, с. 446].

Це обумовлено тим, що доходи формуються з документів на реалізацію товарів, робіт і послуг, які підписані як виконавцем, так і замовником (договори; акти виконаних робіт, акти надання послуг, документи, що свідчать про поставку товарів).

Величина витрат завжди залежить від облікової політики підприємства, вибору адміністрацією різних методологічних прийомів, зносу основних засобів, величини ремонтів та ін., та відображається підприємством в обліку самостійно. Доходи визначаються об'єктивно, витрати, пов'язані з обчисленням витрат, — суб'єктивно.

Зробимо аналітичну таблицю, виходячи з ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», та дамо поняття усіх доходів та витрат згідно інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженою наказом Міністерства України від 30.11.99 р. № 291 у теперішній редакції.

Динаміка та структура фінансових результатів підприємства представлена в Додатку З, аналіз сукупних доходів та операційних витрат — у Додатку К.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) призначено для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг, доходів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості тощо. Він зріс на 875 404,0 тис грн В загальних доходах частка чистого доходу складає 85,02%, що свідчить про великий вплив чистого доходу на формування прибутку підприємства.

До інших операційних доходів належать: доходи від реалізації іноземної валюти; доходи від реалізації інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій); доходи від операційної оренди активів; доходи від операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті; суми штрафів, пені, неустойок та інших санкцій за порушення господарських договорів, які визнані боржником або щодо яких одержані рішення господарського суду про їх стягнення; доходи від списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності; відшкодування раніше списаних активів (надходження боргів, списаних як безнадійні); суми одержаних безоплатно оборотних активів та субсидій; інші доходи від операційної діяльності.

За аналізований період інші операційні доходи компанії збільшилися на 325 084,0 тис грн В загальних доходах частка виручки складає 14,94%.

Дохід від участі в капіталі призначено для узагальнення інформації про доходи від інвестицій, які здійснені в асоційовані, дочірні або спільні підприємства та облік яких ведеться за методом участі в капіталі. Таких доходів у аналізованого підприємства немає.

Інші фінансові доходи призначено для обліку доходів, які виникають у ході фінансової діяльності підприємства, зокрема дивідендів, відсотків та інших доходів від фінансової діяльності, які не обліковуються як дохід від участі в капіталі. У зв'язку з тим, що відсотки, які нарахував банк на депозити, відносяться до інших операційних витрат, було проведено корегування у 2019 році.

Інші доходи призначено для обліку доходів, які виникають в процесі діяльності, але не пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємства:

- дохід від зміни вартості фінансових інструментів;
- дохід від реалізації фінансових інвестицій;
- дохід від відновлення корисності активів;
- дохід від неопераційної курсової різниці;
- дохід від безоплатно одержаних активів та інші доходи.

В нашому випадку інші доходи збільшилися на 549,0 тис грн. У загальних доходах частка складає 0,03% .

Собівартість реалізації призначено для узагальнення інформації про собівартість реалізованої готової продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Собівартість збільшилася на 176 622,0 тис грн В загальних витратах частка собівартості складає 45,42% .

Загальновиробничі витрати включають облік виробничих накладних витрат на організацію виробництва та управління цехами, дільницями, відділеннями, бригадами та іншими підрозділами основного й допоміжного виробництва, а також витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування. Щомісячно, на кінець місяця, ці витрати розподіляються на рахунки «Виробництво» та «Собівартість», тому на дату балансу загальновиробничі витрати дорівнюють нулю. **Даний рахунок не застосовується підприємствами торгівлі.**

Адміністративні витрати відображають загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства. Адміністративні витрати збільшилися на 14 955,0 тис грн. В загальних витратах частка складає 4,75% .

Витрати на збут. Ведеться облік витрат, пов'язаних зі збутом (реалізацією) продукції, товарів, робіт і послуг. Витрати на збут збільшилися на 1 749,0 тис грн. В загальних витратах частка складає 0,59% .

Інші витрати операційної діяльності включають:

- витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю;
- витрати на дослідження і розробки;
- витрати на купівлю-продаж іноземної валюти;
- собівартість реалізованих виробничих запасів;
- сумнівні та безнадійні борги;

- втрати від операційної курсової різниці;
- втрати від знецінення запасів;
- нестачі і втрати від псування цінностей;
- визнані штрафи, пені, неустойки;
- інші витрати операційної діяльності.

Інші витрати операційної діяльності збільшилися на 470 743,0 тис грн. В загальних витратах частка складає 36,31%.

Фінансові витрати. Ведеться облік витрат на проценти та інших витрат підприємства, пов'язаних із запозиченнями. На даному підприємстві запозичень немає, але аналіз кредитування буде розглядатись окремо.

Втрати від участі в капіталі. Ведеться облік втрат від зменшення вартості інвестицій, облік яких проводиться за методом участі в капіталі, що виникають в процесі інвестиційної діяльності підприємства. Основні вимоги до обліку інвестицій викладені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 12 «Інвестиції». На даному підприємстві таких інвестицій немає.

Інші витрати. Ведеться облік витрат, що виникають в процесі діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з виробництвом або реалізацією основної продукції (товарів) та послуг. Ці витрати можуть бути пов'язані з:

- витратами від зміни вартості фінансових інструментів;
- собівартістю реалізованих фінансових інвестицій;
- втратами від зменшення корисності активів;
- втратами від неопераційних курсових різниць;
- уцінкою необоротних активів і фінансових інвестицій;
- списанням необоротних активів та інших витрат діяльності.

Інші витрати зменшились на 14 761,0 тис грн. Питома вага цих витрат складає 0,02% в загальних витратах.

Податок на прибуток. Відображаються суми витрат з податку на прибуток, який складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов'язання і відстроченого податкового активу і визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток». Податок на прибуток збільшився на 115 637,0 тис грн. Доля цих витрат складає 12,91% в загальних витратах.

Необхідно пам'ятати, що податок на прибуток також є витратною статтею.

При аналізі дуже важливо звернути увагу на долю кожного виду доходу та витрат в загальних доходах та витратах, бо це визначає вплив цих доходів та витрат на формування прибутку підприємства.

Важливим фактором, який необхідно враховувати при аналізі фінансових результатів, є інфляція.

Національний банк України розглядає **інфляцію** як тривале зростання загального рівня цін, що відображає зниження купівельної спроможності грошової одиниці. Основними факторами індексу інфляції є монетарні та немонетарні. До **монетарних факторів** відносять переповнення каналів грошового обороту грошима, внаслідок чого відбувається знецінення грошей та зниження їх купівельної спроможності. До **немонетарних факторів** належать підвищення попиту на товари та послуги, збільшення витрат виробництва, сезонні фактори тощо.

Для спрощення розрахунків, з метою проведення факторного аналізу доходів та прибутку, будемо враховувати вплив індексу інфляції на купівельну спроможність грошових одиниць. Всі дані фінансової звітності виражені в грошових показниках. В даному випадку це не стосується Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції», який визначає порядок коригування фінансової звітності у разі наявності в економічному середовищі специфічних факторів, зокрема індексів інфляції за період, що складається з трьох останніх років, включаючи звітний (100 та більш відсотків). В нашому випадку ми розглядаємо вплив індексу інфляції на деякі грошові показники фінансової звітності для факторного аналізу доходу та прибутку підприємства (табл. 31).

Індекс інфляції публікується в газеті «Урядовий кур'єр». У 2019 році він склав 104,1% (**індекс інфляції 1,041**), тому:

кожну статтю звітного періоду ділимо на індекс інфляції та отримуємо показники звітного періоду з урахуванням індексу інфляції.

Таблиця З1

Динаміка фінансових результатів компанії, тис грн

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Показники звітного періоду з урахуванням кумулятивного індексу інфляції	Відхилення звітного до попереднього періоду, тис грн	Відхилення показників звітного періоду у структурі доходів до суми доходів; витрат до суми витрат, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 297 144,0	2 172 548,0	1 516 083,7	875 404,0	85,02
Інші операційні доходи	56 774,0	381 858,0	266 474,5	325 084,0	14,94
Дохід від участі в капіталі	—	—	—	—	—
Інші фінансові доходи	4 364,0	0,0	0,0	-4 364,0	0,00
Інші доходи	322,0	871,0	607,8	549,0	0,03
Усього доходів	1 401 604,0	2 555 277,0	1 783 166,0	1 153 673,0	100,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	633 009,0	809 631,0	564 939,0	1 76 622,0	45,42
Загальновиробничі витрати	—	—	—	—	—
Адміністративні витрати	69 683,0	84 638,0	59 058,2	14 955,0	4,75
Витрати на збут	8 712,0	10 461,0	7 299,4	1 749,0	0,59
Інші операційні витрати	176 589,0	647 332,0	451 691,1	470 743,0	36,31
Фінансові витрати	—	—	—	—	—
Втрати від участі в капіталі	—	—	—	—	—
Інші витрати	15 170,0	409,0	285,4	-14 761,0	0,02
Податок на прибуток від звичайної діяльності	114 487,0	230 124,0	160 574,4	115 637,0	12,91
Усього витрат	1 017 650,0	1 782 595,0	1 243 847,5	764 945,0	100,00
Фінансові результати від операційної діяльності	465 925,0	1 002 344,0	699 409,0	536 419,0	—
Чистий фінансовий результат: прибуток	383 954,0	772 682,0	539 157,0	388 728,0	—

Розрахуємо вплив основних факторів на чистий дохід: ціни та обсягу реалізації (для стивідорної компанії — вантажообігу).

Вплив ціни на чистий дохід розраховується за формулою:

$$\frac{\text{Вплив ціни на чистий дохід}}{\text{Чистий дохід звітнього періоду}} = \frac{\text{Чистий дохід звітнього періоду з урахуванням індексу інфляції}}{\text{Чистий дохід звітнього періоду}} - \text{періоду з урахуванням індексу інфляції} \quad (55)$$

За даними таблиці 31:

$$2\,172\,548,0 - 1\,516\,083,7 = 656\,464,3 \text{ тис грн.}$$

Вплив обсягу реалізації на чистий дохід розраховується за формулою:

$$\frac{\text{Вплив обсягу реалізації на чистий дохід}}{\text{Чистий дохід звітнього періоду}} = \frac{\text{Чистий дохід реалізації на чистий дохід звітнього періоду з урахуванням індексу інфляції}}{\text{Чистий дохід звітнього періоду}} - \text{попереднього періоду} \quad (56)$$

За нашими даними:

$$1516083,7 - 1\,297\,144,0 = 218939,7 \text{ тис грн.}$$

Узагальнимо результати факторного аналізу в таблиці 32.

Таблиця 32

Вплив факторів на чистий дохід компанії

Фактори	Розмір впливу, тис грн
Ціна	656 464, 3
Обсяг реалізації	218939,7
Усього	875 404,0

Таким чином, головний фактор росту чистого доходу — це ціна.

Для більш повного аналізу необхідно розглянути показники факторів зміни цін, до яких відносяться:

- зміни тарифів, як тих, що регулюються державою, так і тих, що регулюються підприємством;

- зміни в формуванні собівартості продукції та вплив інших витрат, які формують ціноутворення;
- зміни в формуванні рентабельності продукції;
- різні знижки з метою збільшення обсягу продажів;
- на підприємствах, що отримують доходи в валюті, використовують ресурси, які оплачуються валютою. На зміни чистих доходів впливає офіційний курс гривні (валюта звітності) до валюти в розрахунках. Цей фактор можна визначити, розглянувши інші операційні доходи та інші операційні витрати, де відображаються доходи та витрати від купівлі (продажу) валюти, курсові різниці.

У випадку компанії, що аналізується, збільшення впливу ціни на чистий дохід — це збільшення курсу долару, бо основні надходження компанія отримує в валюті. Також збільшення курсу долару вплинуло на інші операційні доходи та інші операційні витрати.

Щоб дослідити фактори впливу на чистий дохід, необхідно розглядати доходи та витрати в розрізі субрахунків бухгалтерського обліку, а також нормативні акти держави, які регулюють тарифну політику галузі, накази по підприємству.

Для розрахунку впливу будь-якого X-фактору на дохід використовують формулу:

$$\begin{aligned}
 & \text{Вплив} && \text{Чистий дохід} \\
 & \text{X-фактору} = && \text{звітного} \times \\
 & \text{на дохід} && \text{періоду} \\
 & \times \left(\frac{\text{X-фактор}}{\text{Чистий дохід}} \frac{\text{X-фактор}}{\text{Чистий дохід}} \right) && \text{звітного періоду} \quad \text{попереднього періоду} \quad \text{звітного періоду} \quad \text{попереднього періоду} \quad (57)
 \end{aligned}$$

Наприклад: Вплив фактору «Інші операційні доходи»:

$$\begin{aligned}
 & \text{Фактор} && \text{Чистий дохід} \\
 & \text{інші операційні} = && \text{звітного} \times \\
 & \text{доходи} && \text{періоду}
 \end{aligned}$$

$$\times \left(\frac{\text{Інші операційні доходи звітного періоду}}{\text{Чистий дохід звітного періоду}} - \frac{\text{Інші операційні доходи попереднього періоду}}{\text{Чистий дохід попереднього періоду}} \right). \quad (58)$$

Для компанії:

$$2\,172\,548,0 \cdot ((381\,858/2\,172\,548) - (56\,774/1\,297\,144)) = \\ = 286\,768,9 \text{ тис грн.}$$

Для розрахунку впливу будь-якого X-фактору на витрати використовують цю формулу зі знаком мінус:

$$\begin{aligned} \text{Вплив} \\ \text{X-фактору} \\ \text{на витрати} \end{aligned} = - \left(\begin{aligned} & \left(\frac{\text{X-фактор звітного періоду}}{\text{Чистий дохід звітного періоду}} - \frac{\text{X-фактор попереднього періоду}}{\text{Чистий дохід попереднього періоду}} \right) \times \\ & \left(\frac{\text{Чистий дохід звітного періоду}}{\text{Чистий дохід попереднього періоду}} \right) \end{aligned} \right). \quad (59)$$

Наприклад:

Вплив фактору «Інші операційні витрати» для компанії становить:

$$-(2\,172\,548 \cdot ((647\,332/2\,172\,548) - (176\,589/1\,297\,144))) = \\ = -351\,568,3 \text{ тис грн.}$$

Факторний аналіз чистого фінансового результату включає розрахунок впливу фактору ціни та фактору обсягу реалізації:

$$\begin{aligned} \text{Фактор} \\ \text{ціни} \end{aligned} = \frac{\text{Ціна впливу факторів на чистий дохід}}{\text{Чистий фінансовий результат минулого періоду}} \cdot \frac{\text{Чистий дохід минулого періоду}}{\text{Чистий дохід попереднього періоду}}. \quad (60)$$

Для компанії:

$$656\,601,7 \cdot (383\,954,0 / 1\,297\,144,0) = 194\,353,8 \text{ тис грн.}$$

$$\begin{array}{l} \text{Фактор} \\ \text{обсягу} \\ \text{реалізації} \end{array} = \frac{\text{Чистий дохід} \\ \text{звітного} \\ \text{періоду}}{\text{Чистий дохід} \\ \text{минулого} \\ \text{періоду}} -$$

$$\begin{array}{l} \text{Ціна впливу} \\ \text{факторів} \\ \text{на чистий дохід} \end{array} \times \frac{\text{Чистий фінансовий} \\ \text{результат минулого періоду}}{\text{Чистий дохід минулого періоду}}. \quad (61)$$

Для компанії:

$$\begin{aligned} & ((2\,172\,548,0 - 1\,297\,144) - 656\,601,7) \times \\ & \times 383\,954,0 / 1\,297\,144,0 = 64\,765,4 \text{ тис грн.} \end{aligned}$$

Таблиця 33

Результати факторного аналізу фінансового результату

Фактори	Розмір впливу, тис грн
Ціна	194 353,8
Обсяг реалізації	64 765,4
Інші операційні доходи	286 768,9
Інші фінансові доходи	-79 328,6
Інші доходи	331,7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	250 577,0
Адміністративні витрати	32 072,0
Витрати на збут	4 130,5
Інші операційні витрати	-351 568,3
Інші витрати	24 998,8
Податок на прибуток від звичайної діяльності	-38 373,1
Сукупний вплив факторів	388 728,0

Для більшої точності необхідно використовувати округлення до 5 знаків після коми.

Узагальнимо вплив факторів на чистий фінансовий результат (табл. 33, рис. 13).

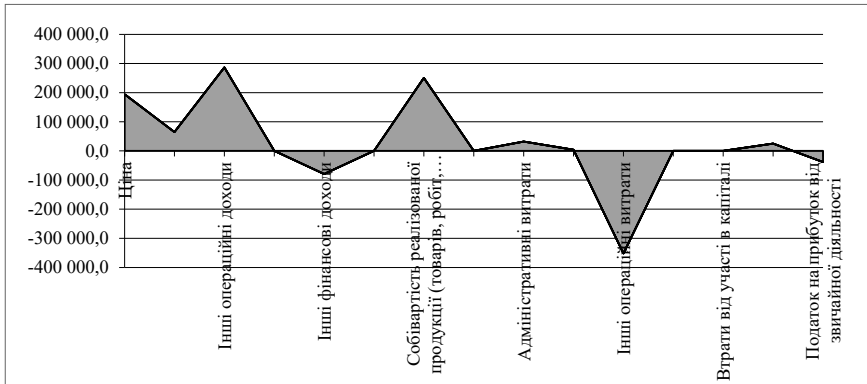

Рис. 13. Вплив факторів на чистий фінансовий результат

Як бачимо, сукупний вплив факторів дає таку суму відхилення, як і різниця чистого фінансового результату звітного періоду до попереднього:

$$772\,682,0 - 383\,954 = 388\,728,0 \text{ тис грн.}$$

Головні фактори, які вплинули на збільшення чистого фінансового результату, — це ціна, обсяг реалізації, інші операційні доходи, які пов'язані з ростом курсу долара та собівартістю реалізованої продукції, а також зниження операційних витрат.

12. АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Забезпечення стабільної роботи підприємства та його конкурентоздатність є завданням першорядної важливості для управління на всіх рівнях. Найважливішою якісною характеристикою суб'єкта господарювання є ефективність діяльності, яка проявляється у показниках рентабельності.

Перед тим, як будемо аналізувати рентабельність підприємства, розглянемо так звані «критичні» показники, які мають досить важливе значення в аналізі:

- відношення оборотних активів (ф. № 1 «Баланс») до чистих доходів (ф. № 2 «Звіт про фінансові результати»). Цей показник дозволяє у подальшому розглядати зміни оборотних активів, як найбільш ліквідної частини балансу у зв'язку зі змінами чистого доходу (K1);
- відношення джерел фінансування до чистих доходів (K2). Джерело фінансування є чистий грошовий потік (сума чистого прибутку та амортизації — ф. № 2). Цей коефіцієнт дозволяє розглядати зміни джерел фінансування активів у зв'язку зі змінами чистого доходу;
- темпи росту оборотних активів, які фінансуються за рахунок власних коштів.

В таблиці 34 наведені показники рентабельності та їх значення для компанії з інтерпретацією отриманих значень.

При розгляді коефіцієнтів рентабельності будемо використовувати міжнародні визначення [26, с. 32, 42].

EBITDA (Earnings before interest, tax, depreciation and amortization) — прибуток до виплати процентів, податків та нарахування амортизації — формування цього показника забезпечує незалежність прибутку від впливу різних підходів в обліковій політиці підприємства, пов'язаних з різними методами нарахування амортизації, кредитування (не враховує фінансовий важіль), а також впливу податкових нарахувань

Показники рентабельності та їх характеристика

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Інтерпретація показників
К1 = Оборотні активи / Чистий дохід	0,54	0,60	На кожну гривню чистого доходу в звітному періоді потрібно 0,54 (0,60) грн приросту оборотних активів
К2 = (Чистий прибуток + Амортизація) / Чистий дохід	0,41	0,42	Від кожної гривні чистого доходу формується 0,41 (0,42) грн джерел фінансування
К 2 / К 1	76,0%	70,0%	Темп росту поточних активів, які можуть фінансуватися за рахунок джерел фінансування
Зростання чистих доходів у звітному періоді в порівнянні з минулим періодом (ф. № 2)	—	67,49%	Зростання чистих доходів складає 67,49%

(не враховує країну знаходження підприємства з різними податковими ставками оподаткування прибутку).

Показник **ЕВІТДА** дає можливість порівняти підприємства в Україні, які мають податкові преференції, наприклад, підприємства на єдиному податку та підприємства на загальній системі оподаткування.

Після того, як ми віднімемо амортизаційні витрати, отримуємо:

ЕВІТ (Earnings before interest, tax) — прибуток до виплати відсотків та податків.

Цей показник характеризує ефективність використання активів, а саме, скільки прибутку заробили активи без урахування витрат на оплату відсотків по кредиту та податку на

прибуток і дивідендів власникам. Важливий показник для кредиторів.

Крім того цей показник дозволяє провести розрахунки — на скільки зменшиться прибуток підприємства при збільшенні витрат по кредитах (аналіз фінансового важеля).

Після того, як ми сплатили відсотки по кредитах, ми отримали: **ЕВТ (Earnings before tax)** — прибуток від звичайної діяльності до сплати податків. Цей показник дуже важливий для податкових органів, з цього прибутку проводиться відрахування податку на прибуток.

В нашому випадку $ЕВІТ = ЕВТ$, бо підприємство не залучало кредити і не має витрат на їх обслуговування (відсотків).

ЕАТ (Earnings after tax) — прибуток після виплати податку на прибуток. В звіті про фінансові результати це чистий фінансовий результат.

Розглянутий показник дуже важливий для власників підприємства. З чистого прибутку сплачують дивіденди власникам (для державних підприємств — державні дивіденди).

Частина прибутку, яка не була розподілена, переноситься в розділ «Власний капітал» ф. № 1 «Баланс» та має назву «**Нерозподілений прибуток**» — **RE (retained earnings)**.

Цей показник збільшує власний капітал, направляється на розвиток виробництва, служить для виправлення помилок в бухгалтерському обліку минулих періодів та інші цілі, передбачені Статутом підприємства.

Показник (**Поточні зобов'язання — Грошові кошти**) / **ЕВІТДА** перевіряє достатність **ЕВІТДА** для погашення поточних зобов'язань після відрахування грошових коштів.

Показник **ЕВІТДА / Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції** характеризує, яку долю **ЕВІТДА** формує чистий дохід та ефективність основної діяльності підприємства.

Рентабельність сукупних активів (ROTA) розраховується за формулою:

$$ROTA = \frac{ЕВІТ}{\text{Середні значення сукупних активів}} \cdot \quad (62)$$

Цей показник характеризує ефективність використання активів компанії для генерації **ЕВІТ**.

В США $ROTA \approx 17\%$, в країнах ЄС $\approx 8\%$.

Вплив факторів на рентабельність сукупних активів забезпечують моделі Дюпона (двох-, трьох- та п'ятифакторні моделі).

У даному випадку ми розглядаємо двофакторну модель «Du Pont» (залежність рентабельності сукупного капіталу від ROS і оборотності сукупних активів).

Чиста рентабельність власного капіталу (ROE) розраховується за формулою:

$$ROE = \frac{EAT}{\text{Середні значення власного капіталу}}. \quad (63)$$

Чиста рентабельність власного капіталу характеризує ефективність використання власного капіталу.

В США $ROE \approx 26\%$, в країнах ЄС $\approx 12\%$.

Рентабельність продажів може бути валовою та чистою.

Валова рентабельність продажів (ROS) розраховується за формулою:

$$ROS(\text{Return on sales}) = \frac{EBIT}{\text{Чистий дохід}}. \quad (64)$$

Чиста рентабельність продажів (ROS EAT) розраховується за формулою:

$$ROS\ EAT = \frac{EAT}{\text{Чистий дохід}}. \quad (65)$$

Коефіцієнти рентабельності продажу показують, яку суму операційного та чистого прибутку одержує підприємство з кожної гривні реалізованої продукції.

Причиною змін цих коефіцієнтів можуть бути зміни витрат на виробництво і реалізацію продукції. При збільшенні витрат на виробництво і реалізацію продукції необхідно провести аналіз собівартості, щоб знайти причини даного зниження.

Іншою причиною зниження коефіцієнтів можуть бути зміни загального обсягу продажів. Це пов'язано з ростом витрат на

одиницю продукції чи зменшенням попиту на дану продукцію. Необхідно провести аналіз ринку, щоб з'ясувати вплив маркетингових факторів.

Перелічені коефіцієнти рентабельності були розраховані на підставі фінансової звітності компанії та зведені в таблиці 35.

Таблиця 35

Коефіцієнти рентабельності компанії

Показники	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення	
			абсолютне, тис грн	відносне, %
ЕВІТДА — Прибуток до виплати відсотків, податків та нарахування амортизації, тис грн	649 963,0	1 143 699,0	493 736,0	75,96
(Поточні зобов'язання — Грошові кошти) / ЕВІТДА, тис грн	-0,3414	-0,6066	-0,2652	77,66
ЕВІТДА / Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг), %	50,11	52,64	0,025	5,05
ЕВІТ — Прибуток до виплати відсотків та податків, тис грн	498 441,0	1 002 806,0	504 365,0	101,19
ЕВТ — Прибуток від звичайної діяльності до сплати податків, тис грн	498 441,0	1 002 806,0	504 365,0	101,19
ЕАТ — Прибуток після виплати податків, тис грн	383 954,0	772 682,0	388 728,0	101,24
ROTA — Рентабельність сукупних активів, %	21,42	36,13	0,147	68,65
ROE — Чиста рентабельність власного капіталу, %	23,96	38,88	0,1493	62,31
ROS — Валова рентабельність продажів, %	38,43	46,16	0,077	20,12
Чиста рентабельність продажів, %	29,60	35,57	0,060	20,15
Оборотність сукупних активів, оборотів	0,5575	0,7827	0,225	40,40

За даними таблиці 35 можливо визначити, що відбулося значне збільшення показника ЕВІТДА — на 75,96%, що у грошовому вимірі становить 493 736,0 тис грн

За іншими показниками також спостерігається тенденція до збільшення, що з позиції підвищення ефективності є сприятливим для компанії. Особливо швидкими темпами збільшилися показники ЕВІТ, ЕВТ та ЕАТ, що свідчить про збільшення ефективності використання активів, прибутку від звичайної діяльності до сплати податків та прибутку після виплати податку на прибуток.

Значення показника ROTA можна інтерпретувати так: в попередньому періоді було отримано 21,42 копійки прибутку до виплати відсотків та податків на кожну гривню використаних активів, а в поточному — 36,13 копійки.

Досить значними темпами збільшився показник ROE — на 62,31%, що свідчить про збільшення ефективності використання власного капіталу при підвищенні валової та чистої рентабельності продажів на 20,12% та 20,15% відповідно по показниках.

В цілому оборотність сукупних активів збільшилася на 40,40%, віддача від їх використання дозволила підвищити загальні результати діяльності компанії.

13. АНАЛІЗ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Методика аналізу руху грошових коштів зводиться до аналізу формування грошового потоку у розрізі видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної, фінансової та включає визначення змін залишків грошових коштів за звітний період. Джерелом інформації для аналізу є П(с)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів».

Абсолютні значення та розраховані відхилення за 2018–2019 рр. компанії наведені в таблиці 36.

Далі розглянемо показники ефективності використання грошових потоків, які пропонуються у зарубіжних методиках.

Доном Джакоміні і Девідом Мілки в статті «Інший підхід до фінансового аналізу» [29] був запропонований ряд показників, в основі яких лежить величина грошового потоку.

Такі показники краще традиційних відображають стан сучасних компаній. Для розрахунку даних показників необхідно використовувати величину грошового потоку від операційної діяльності, певну на підставі звіту про рух грошових коштів.

Показники діляться на дві частини: показники достатності грошового потоку і показники ефективності використання грошових коштів.

Формули розрахунку показників, середнє значення по іноземних компаніях у порівнянні з досліджуваною стивідорною компанією наведені в таблиці 37.

Розраховані показники дають можливість зробити такі висновки:

1. Показники достатності грошового потоку (sufficiency ratios):

- Показник адекватності грошового потоку достатньо великий. Це свідчить про необхідність направити частину грошового потоку на придбання активів.

Таблиця 36

Рух грошових коштів компанії

Стаття	Код рядка	31.12.18 р.	31.12.19 р.	Відхилення	
				абсолютне, тис грн	відносне, %
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	2 527 071	1 439 545	1 087 526	75,55
Повернення податків і зборів	3005	0	0	0	0
у т.ч. податку на додану вартість	3006	0	0	0	0
Цільового фінансування	3010	17 962	63	17 899	Більше у 284 р.
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011			0	
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	23 448	7 001	16 447	134,92
Надходження від повернення авансів	3020	1 427	3 956	-2 529	-63,93
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	55 113	6 746	48 367	616,97
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	114	216	-102	-47,22
Надходження від операційної оренди	3040	1 267	817	450	55,08
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	0	0	0	0
Надходження від страхових премій	3050	0	0	0	0
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	0	0	0	0

Продовження таблиці 36

Інші надходження	3095	121 360	108 336	13 024	12,02
Витрачання на оплату:	3100				
Товарів (робіт, послуг)		258 301	192 844	65 457	33,94
Праці	3105	296 717	313 635	-16 918	-5,39
Відрахувань на соціальні заходи	3110	143 131	119 067	24 064	20,21
Зобов'язань з податків і зборів	3115	813 788	319 186	494 602	154,96
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	170 915	68 574	102 341	149,24
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	270 918	141 161	129 757	91,92
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів (дивиденди)	3118	371 955	101 799	270 156	265,38
Витрачання на оплату авансів	3135	221 168	174 633	46 535	26,65
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	1 599	2 577	-978	-37,95
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	0	0	0	0
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	0	0	0	0
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	0	0	0	0
Інші витрачання	3190	384 592	50 325	334 267	664,22
Усього надходжень від операційної діяльності		2 747 762	1 566 680	1 181 082	75,39
Усього витрат від операційної діяльності		2 119 296	1 172 267	947 029	80,79
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	628 466	394 413	234 053	59,34

Продовження таблиці 36

II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Надходження від реалізації:	3200	0	0	0	0
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	0	0	0	0
необоротних активів	3260	196 372	208 840	-12 468	-5,97
Усього надходжень від інвестиційної діяльності		0	0	0	0
Усього витрат від інвестиційної діяльності		196 372	208 840	-12 468	-5,97
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-196 372	-208 840	12 468	-5,97
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Усього надходжень від фінансової діяльності		0	0	0	0
Усього витрат від фінансової діяльності		0	0	0	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	0	0	0	0
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	432 094	185 573	246 521	132,84
Залишок коштів на початок року	3405	391 969	206 396	185 573	89,91
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	37 897	-	-	-
Залишок коштів на кінець року	3415	861 960	391 969	469 991	119,91
Усього надходжень		2 747 762	1 566 680	1 181 082	75,39
Усього витрат		2 315 668	1 381 107	934 561	67,67

- Показник виплати дивідендів вказує на достатньо великий процент розподілу дивідендів, що не є позитивним. Але з урахуванням того, що ми аналізуємо державне підприємство, базовий норматив відрахування затверджується постановою Кабінету Міністрів України.

Таблиця 37

**Показники ефективності використання грошових потоків
за зарубіжними методиками**

Показники	Середнє значення по іноземних компаніях (по Д. Мілки та Д. Джакоміно)	31.12.19 р.
Показники достатності грошового потоку (sufficiency ratios)		
Показник адекватності грошового потоку (CFA) = Грошовий потік від операційної діяльності / (Погашена довгострокова заборгованість + Придбання активів + Виплачені дивіденди)	0,85–0,88	1,11
Показник виплати дивідендів (DP) = Дивіденди виплачені / Грошовий потік від операційної діяльності	0,18–0,22	0,59
Показник реінвестування (R) = Придбані активи / Грошовий потік від операційної діяльності	0,63–0,85	0,31
Покриття заборгованості (DC) = Сума заборгованості / Грошовий потік від операційної діяльності	5,62–6,5	0,27
Показники ефективності використання грошових коштів (efficiency ratios)		
Співвідношення чистого грошового потоку від операційної діяльності та чистого доходу (C/S)	0,06–0,12	0,28928
Питомий грошовий потік від операційної діяльності на одиницю активів (C/A)	0,1–0,12	0,205

- Показник реінвестування достатньо низький та вказує на недоліки інвестування грошових коштів в розвиток виробництва.
- Показник покриття заборгованості свідчить, що грошових коштів достатньо для покриття заборгованості.

2. Показники ефективності використання грошових коштів (efficiency ratios):

- Співвідношення операційного грошового потоку і продажів вказує на ефективність продажів для створення чистого грошового потоку від операційної діяльності.
- Питомий грошовий потік від операційної діяльності на одиницю активів вказує на високу віддачу активів для створення чистого грошового потоку від операційної діяльності.

14. CVP-АНАЛІЗ (COST – VOLUME – PROFIT) ВИТРАТИ – ОБСЯГ – ПРИБУТОК

Використання методики аналізу витрати — обсяг виробництва — прибуток» (CVP) дозволяє знайти найбільш вигідне сполучення змінних витрат на одиницю, постійних витрат, ціни та обсягу виробництва.

CVP-аналіз дозволяє не тільки проаналізувати прибуток, але і знайти резерви для максимізації фінансових показників компанії.

Основним інструментом операційного аналізу є аналіз безбитковості. Для стивідорних компаній використання аналізу безбитковості на НРР по всій номенклатурі вантажів дозволить створити систему управління прибутком за допомогою аналізу витрат, засновану на інформаційних потоках. Такий підхід дозволить зсередини ознайомитися з усіма проблемами, що заважають успішному розвитку, і впровадити відповідні заходи, спрямовані на підвищення ефективності діяльності. Для проведення аналізу необхідно звернути увагу на витрати. Усі витрати компанії можна розподілити на постійні, перемінні та змішані.

Постійні — не залежать від доходів від реалізації. До них можна віднести оклади управлінців, частину адміністративних витрат (наприклад, витрати на утримання та експлуатацію адміністративних будівель), амортизаційні відрахування.

Постійні витрати можуть змінитися при нарощуванні потужності виробництва.

Змінні витрати — змінюються пропорційно змінам виручки від реалізації. До них можна віднести відрядну заробітну плату, витрати на сировину, матеріали, енергоресурси.

Але в більшості випадків витрати мають як постійну, так і зміну частину (**змішані витрати**). Наприклад, заробітна плата

управлінців складається з окладу та премій, пов’язаних з виконанням фінансових показників.

Слід відмітити, що розподіл витрат на змінні, які лінійно залежать від обсягів виробництва, і постійні, які від нього не залежать, на практиці зробити досить складно.

Для більш точного аналізу проведемо диференціацію витрат. Для цього:

1. Усі доходи та усі витрати в розрізі статей відобразимо помісячно за 12 місяців (Додаток Л) в грн

2. Складемо таблицю для визначення коефіцієнта змінних витрат для сумарних витрат:

Таблиця 38

Визначення коефіцієнта сумарних витрат

Показник	Максимальний	Мінімальний	Різниця
Рівень виробництва, грн	313 915 825,51	148 031 692,85	165 884 132,66
Рівень виробництва, %	100,00%	47,16%	52,84%
Витрати, грн	156 936 925,58	89 103 226,04	67 833 699,54
Витрати, %	100,00%	56,78%	43,22%
Коефіцієнт змінних витрат = різниця витрат / різниця рівня виробництва	$67\,833\,699,54 / 165\,884\,132,66 = 0,4089$		

3. Сумарні витрати помножимо на коефіцієнт змінних витрат. Це будуть змінні витрати:

$$1\,782\,595\,232,05 \cdot 0,4089 = 728\,942\,711,00 \text{ грн.}$$

4. Постійні витрати — різниця між сукупними витратами та змінними:

$$1\,782\,595\,232,05 - 728\,942\,711,00 = 1\,053\,652\,521,05 \text{ грн.}$$

Існують інші способи розподілу витрат на постійні та змінні. Похибка при використанні різних методів розподілу витрат складає не більше 4% .

Маржинальний прибуток (сума покриття) — це різниця між чистим доходом від реалізації та змінними витратами.

Коефіцієнт маржинального прибутку розраховується за формулою:

$$K_{МП} = \frac{\text{Маржинальний прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації} - \text{Змінні витрати}}{\text{Чистий дохід від реалізації}}. \quad (66)$$

Коефіцієнт маржинального прибутку можна назвати ціновим коефіцієнтом, який за інших рівних умов не залежить від обсягів реалізованої продукції.

Коефіцієнт маржинального прибутку в динаміці відображає, наскільки темп росту цін на реалізовану продукцію відрізняється від темпу росту цін на одержувану продукцію (сировину, матеріали, запасні частини та інше).

Поріг рентабельності — чистий (дохід) виторг від реалізації, при якій підприємство вже не має збитків, але ще не має прибутку. Маржинальний прибуток покриває постійні витрати, прибуток дорівнює нулю.

Поріг рентабельності розраховується за формулою:

$$\text{Поріг рентабельності} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Коефіцієнт валової маржі}}. \quad (67)$$

Поріг рентабельності відповідає на запитання: скільки підприємству необхідно одержати доходів, щоб не мати збитків?
Це мінімальний обсяг продажів.

Необхідно прагнути зменшення порога рентабельності.

Проте збільшення порога рентабельності не завжди буде свідчити про погіршення роботи підприємства. Придбання й введення в експлуатацію основних засобів, розширення й ріст діяльності підприємства, яке збільшить постійні витрати, приведе до росту порогу рентабельності.

Але якщо обсяг реалізації стабільний, а поріг рентабельності збільшується, це тривожний симптом. Необхідно провести

аналіз постійних витрат та аналіз дохідної частини від реалізації товарів, робіт, послуг.

Зниження обсягу продажів може відбутися як за рахунок зовнішніх факторів (зростання цін на енергоносії, рівень інфляції, державна політика підвищення заробітної плати, податків та інше), так і за рахунок внутрішніх (збільшення витрат на ремонт, у зв'язку зі старінням устаткування: необґрунтоване збільшення витрат на енергоносії та інше). Ці фактори збільшують витратну частину і підприємство збільшує ціни. Останнє може привести до зменшення попиту на реалізовану продукцію. Також необхідно розглядати питання потреби цієї продукції на ринку.

Поріг рентабельності необхідно розглядати з іншими показниками в сукупності, тому що забезпечення беззбитковості не гарантує наявність грошей. Це пов'язане з тим, що прибуток розраховується по нарахуванню, а надходження та витрати грошових коштів розраховуються по касовому методу. Грошові кошти можуть бути витрачені на інвестиції, які не є витратами періоду придбання інвестицій. Витрати розподіляються нарахуванням амортизації впродовж тривалого терміну (грошей немає, а прибуток буде).

Поріг рентабельності при плануванні прибутки у якості орієнтира не буде об'єктивним.

Запас фінансової міцності — це сума доходів підприємства, що формує прибуток:

$$\text{Запас фінансової міцності (ЗФМ)} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Поріг рентабельності}} \cdot (68)$$

Чим вищий запас фінансової міцності, тим більш ефективно працює компанія та далі перебуває від точки беззбитковості, тим менше ймовірність збиткової роботи.

Запас фінансової міцності може бути розрахований у відсотках:

$$\text{Запас фінансової міцності (\%)} = \frac{\text{ЗФМ (грн)}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \times 100\%. (69)$$

Запас фінансової міцності вказує, на скільки відсотків можуть знизитися доходи, щоб підприємство працювало без збитків.

Проводячи моніторинг запасу фінансової міцності, необхідно щорічно проводити факторний аналіз її зміни.

Прибуток складає:

$$\text{Прибуток} = ЗФМ \cdot K_{МП}. \quad (70)$$

Ця формула дозволяє без особливих зусиль визначити прибуток підприємства до оподаткування.

Після прийняття управлінських рішень з оптимізації коефіцієнта маржинального прибутку для збільшення прибутку необхідно впливати на постійні витрати з метою їх зниження.

Операційний важіль — фінансовий механізм керування прибутком підприємства за рахунок оптимізації співвідношення постійних і змінних витрат:

$$\text{Операційний важіль} = \frac{\text{Маржинальний прибуток}}{\text{Прибуток}}. \quad (71)$$

Дія операційного важеля проявляється в тому, що будь-яка зміна витрат від реалізації породжує більш сильну зміну прибутку.

Вирішуючи завдання максимізації темпів зростання прибутку, можна маніпулювати не тільки витратом від реалізації, але й змінними й постійними витратами та прогнозувати залежно від цього зміну прибутку.

Можна провести розподіл витрат на постійні та змінні в розрізі статей витрат та визначити, які витрати більше впливають на збільшення постійних витрат. Сума постійних та змінних витрат в розрізі статей витрат дорівнює розрахунку усіх витрат.

Наведені вище показники були розраховані для компанії, що аналізується, та зведені в таблиці 39.

За результатами даних наведеної таблиці можливо сформулювати такі висновки.

Коефіцієнт маржинального прибутку за 12 місяців 2019 року становить 71,47%, у порівнянні з 2018 роком це збільшення на 3,73% (темп росту 5,5%).

Таблиця 39

СVP-аналіз компанії

Показники	Дані 12 місяців 2019 р., грн	Дані 12 місяців 2018 р., грн (базові)	Відхилення фактичних до базових, грн	Відхилення фактичних до базових, %
Сукупні доходи (грн)	2 555 276 665,61	1 401 604 325,85	1 153 672 339,76	182,31%
Ріст сукупних доходів до базових, %	182,31%	121,49%	60,82%	150,06%
Перемінні витрати	728 942 711,00	452 080 901,07	276 861 809,93	161,24%
Валова маржа (Маржинальний прибуток)	1 826 333 954,61	949 523 424,78	876 810 529,83	192,34%
Коефіцієнт валової маржи (Ціновий коефіцієнт)	71,47%	67,75%	3,73%	105,50%
Постійні витрати	1 053 652 521,05	565 569 673,27	488 082 847,78	186,30%
Поріг рентабельності	1 474 195 720,84	834 845 017,97	639 350 702,86	176,58%
Запас фінансової міцності	1 081 080 944,77	566 759 307,88	514 321 636,90	190,75%
Запас фінансової міцності, %	42,31%	40,44%	1,87%	104,63%
Прибуток	772 681 433,56	383 953 751,51	388 727 682,05	201,24%
Сила впливу операційного важеля	2,3636	2,4730	-10,94%	95,58%
Сукупні витрати	1 782 595 232,05	1 017 650 574,34	764 944 657,71	175,17%
Ріст (зниження) сукупних витрат до базових (%)	175,17%	100,00%	75,17%	175,17%

За 12 місяців 2019 року, в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року, запас фінансової міцності збільшився на 514 321 636,90 грн або на 1,87%. Таким чином, компанія більш ефективно працює та все далі перебуває від точки беззбитковості, що забезпечує меншу ймовірність збиткової роботи. Аналіз операційного важеля показав, що при зниженні (рості) чистого доходу на 1% прибуток знизиться (зросте) на 2,36%.

В цілому проведений CVP-аналіз свідчить про беззбитковість діяльності компанії.

15. ПРОГНОЗ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Прогнозні дані стійкого росту підприємства без використання зовнішнього фінансування та без зміни співвідношення власного та позикового капіталу можливо отримати завдяки розрахунку низки показників [22; 24].

Коефіцієнт утримання прибутку RAP (a hold profit rate) розраховується за формулою:

$$\text{Коефіцієнт утримання прибутку (RAP)} = \frac{1 - \text{Коефіцієнт виплати прибутку}}{(\text{Державні дивіденди} - 0,3)} \quad (72)$$

Для акціонерних компаній коефіцієнт нарахування та виплати дивідендів за рахунок прибутку розглядається на зборах акціонерів

Коефіцієнт стійкого росту власного капіталу RSG (Sustainable growth rate) розраховується за формулою:

$$\text{Коефіцієнт стійкого росту власного капіталу (RSG)} = \text{RAP} \cdot \text{ROE} \quad (73)$$

Ріст власного капіталу (прогноз) розраховується за формулою:

$$\text{Ріст власного капіталу (прогноз)} = \text{Власний капітал} \cdot \text{RSG (тис грн)}. \quad (74)$$

Прогнозний приріст чистого прибутку розраховується за формулою:

$$\text{Прогнозний приріст чистого прибутку} = \frac{\text{Чистий прибуток звітного періоду}}{\text{Чистий прибуток (прогноз)}} \cdot \text{RSG} \cdot 100 (\%). \quad (75)$$

Чистий прибуток (прогноз) розраховується за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Чистий прибуток} &= \text{Чистий прибуток} + \\ (\text{прогноз}) & \quad \text{звітнього періоду} + \\ & + \text{Прогнозний приріст} \\ & \quad \text{чистого прибутку} \quad (\text{тис грн}). \end{aligned} \quad (76)$$

Значення такого прогнозу полягає в концепції капіталу — «будь-яка сума понад необхідну для підтримки капіталу на початку періоду є прибутком». У національній фінансовій звітності відображається в Балансі як «Нерозподілений прибуток».

Перелічені показники були розраховані для компанії та зведені в таблиці 40.

Таблиця 40

Прогнозні показники звіту про фінансові результати компанії

Показники	Дані
Коефіцієнт утримання прибутку (RAP)	70,00
Коефіцієнт стійкого росту власного капіталу (RSG)	27,22
Ріст власного капіталу (прогноз), тис грн	614 549,9
Прогнозний приріст чистого прибутку, %	27,22
Прогнозний приріст чистого прибутку, тис грн	210 311,1
Чистий прибуток(прогноз), тис грн	982 993,1

При розрахунку чиста рентабельність власного капіталу (ROE) для компанії становить 38,88% (табл. 35).

За розрахованими показниками на кінець 2019 року прогнозований чистий прибуток компанії склав 982 993,1 тис грн.

16. АНАЛІЗ ВПЛИВУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Перш ніж розглядати питання впливу системи оподаткування на діяльність комерційного підприємства, необхідно зрозуміти економічну сутність податків і зборів в Україні.

Податкова система України має три основних підсистем:

- 1) підсистема оподаткування юридичних осіб;
- 2) підсистема оподаткування фізичних осіб;
- 3) збори в державні цільові фонди;

Податки бувають прямі та непрямі.

Прямі податки — податки, що стягуються державою безпосередньо з доходів або майна платника податків.

До них належать податки на прибуток, на доходи фізичних осіб, на нерухомість та інші.

Непрямі податки — податки на товари і послуги, що встановлюються у вигляді надбавки до ціни або тарифу, оплачуються покупцями при купівлі товарів та отриманні послуг, а в бюджет вносяться продавцями чи рідше виробниками цих товарів та послуг.

Непрямі податки включають податки на продаж, з обігу, на додану вартість, акцизи, гербові збори, прикордонні збори та інші.

Крім цього, податки та збори підрозділяються на загальнодержавні, які поступають в державний та місцеві бюджети, які спрямовуються до місцевих бюджетів.

З 1 січня 2011 року набрав чинності новий Податковий кодекс України, який значно змінює систему оподаткування в Україні.

До загальнодержавних податків і зборів відносяться:

- 1) податок на прибуток підприємств;
- 2) податок на доходи фізичних осіб;

- 3) податок на додану вартість (ПДВ);
- 4) акцизний податок;
- 5) екологічний податок;
- 6) плата за землю та інші.

До місцевих податків та зборів належать:

- 1) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- 2) єдиний податок;
- 3) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;
- 4) збір за місця для паркування транспортних засобів;
- 5) туристичний збір.

Розглянемо вплив системи оподаткування на діяльність підприємства (табл. 41, рис. 14).

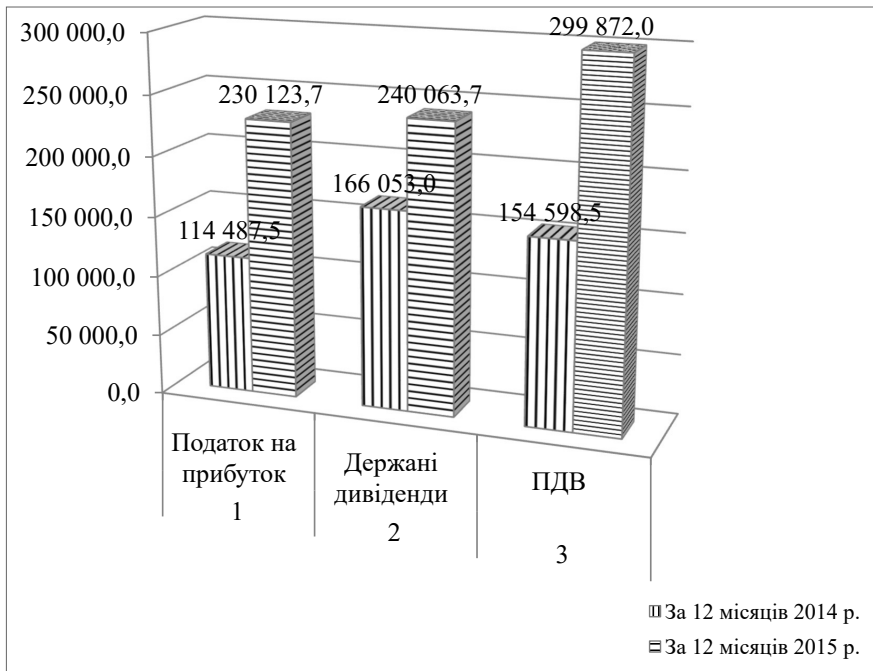

Рис. 14. Нарахування податків у державний бюджет, тис грн

Аналіз нарахованих податків

Вид податку	За 12 місяців 2018 р.	За 12 місяців 2019 р.	Відхилення	
			абсолютне, тис грн	відносне, %
Податок на прибуток	114 487,5	230 123,7	115 636,2	201,00%
Держані дивіденди	166 053,0	240 063,7	74 010,7	144,57%
ПДВ	154 598,5	299 872,0	145 273,5	193,97%
Інші	2 165,7	6 304,6	4 138,9	291,11%
<i>Усього в державний бюджет</i>	437 304,7	776 364,0	339 059,3	177,53%
Місцевий бюджет	52 718,7	70 158,2	17 439,5	133,08%
Спеціальні фонди	120 762,0	143 954,3	23 192,3	119,20%
Усього нараховано	610 785,4	990 476,5	379 691,1	162,16%

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК

Податок на прибуток — прямий податок та пов'язаний з ростом самого прибутку.

Об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень Податкового кодексу України, далі — ПКУ (п.п. 134.1.1 ПКУ).

Згідно зі ст. 136 Податкового кодексу України базова (основна) ставка податку становить **18%** — для будь-якої діяльності, крім діяльності, яка регулюється ст. 141 ПКУ.

Основні поняття

Поточні податки на прибуток — нараховуються до сплати в бюджет чи до відшкодування з бюджету за певний період,

відповідно до наявного податкового законодавства конкретної країни.

Відкладені податки — податки, які виходячи з тимчасових і постійних відмінностей податкового і фінансового обліку підлягають сплаті або відшкодуванню з бюджету не в поточному періоді, а коли-небудь в майбутньому.

Витрати (дохід) з податку на прибуток — загальна сума витрат (доходу) з податку на прибуток, яка складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов'язання і відстроченого податкового активу.

Бухгалтерський прибуток або обліковий прибуток — це прибуток або збиток за період до вирахування витрат по податку на прибуток (ф. № 2 ряд. 2290–2295).

Оподатковуваний прибуток / податковий збиток — прибуток або збиток за період, який визначається відповідно до правил, встановлених податковими органами.

Для обчислювання оподаткованого прибутку необхідно внести в бухгалтерський прибуток коригування.

Поточний податок на прибуток (ф. № 2 ряд. 2300) — це сума податку на прибуток, яку необхідно заплатити (відшкодувати) до податкового органу, що розрахована стосовно оподатковуваного прибутку (податкового збитку) за поточний період.

Відстрочені податкові зобов'язання (ф. № 1 ряд. 1500) — суми податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць. Збільшує довгострокові зобов'язання в пасиві балансу.

Відстрочені податкові активи (ф. № 1 ряд. 1045) — це суми податків на прибуток, що підлягають відшкодуванню в майбутніх періодах відповідно до:

- а) тимчасових різниць, що підлягають вирахуванню;
- б) перенесення невикористаних податкових збитків на майбутні періоди; та
- в) перенесення невикористаних податкових пільг на майбутні періоди.

Збільшують необоротні активи активу балансу.

Аналіз податку на прибуток наведено у табл. 42 та рис. 15.

Аналіз податку на прибуток

№	Показник	За 12 місяців 2018 р.	За 12 місяців 2019 р.	відхилення, %
1	Прибуток до оподаткування згідно фінансової звітності	498 441,00	1 002 806,0	101,19%
Корегування прибутку до оподаткування згідно з фінансовою звітністю				
2	Прибуток з метою оподаткування згідно з податковою звітністю	632 224,20	1 278 465,6	102,22%
3	Рівень оподаткування (п. 2: п. 1)	126,84%	127,49%	0,51%
4	Ставка оподаткування згідно з законодавством	18,00%	18,00%	0,00%
5	Фактична ставка оподаткування до прибутку згідно з податковою звітністю (п. 7: п. 1)	18,11%	18%	-0,61%
6	Фактична ставка оподаткування до прибутку згідно фінансової звітності (п. 7: п. 2)	22,97%	22,95%	-0,09%
7	Нараховано податкових платежів	114 487,5	230 123,8	101,00%
8	Податкове навантаження (ф. № 2 р. 2300/ф. № 2 ряд. (2000+2120+2200+2220+2240))	8,2%	9,0%	10,25%

З огляду на дані, що наведені на рис. 15, можна стверджувати, що прибуток до оподаткування згідно з фінансовою звітністю зріс на 101,19%, прибуток з метою оподаткування згідно з податковою звітністю зріс на 102,22%, нарахований податок на прибуток збільшився на 101,0%.

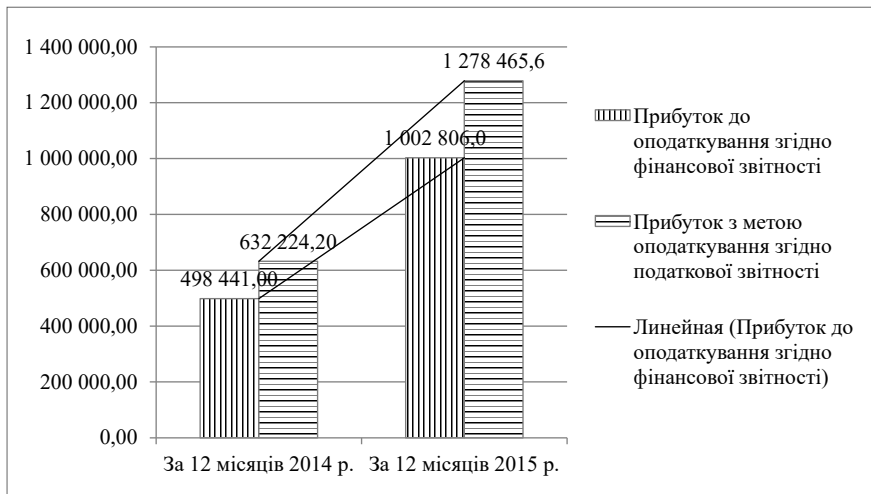

Рис. 15. Аналіз податку на прибуток

Рівень оподаткування зріс на 0,51%. Фактична ставка оподаткування до прибутку згідно з податковою звітністю (п. 7: п. 1) — у 2018 році — 18,11%, що свідчить про зайво нараховані платежі по податку на прибуток у розмірі 687,14 грн ($114\,487,5 - (632\,224,2 \cdot 18\%)$) — це є помилка при нарахуванні податкових платежів, але до фінансових санкцій це не приведе у зв'язку з завищенням платежів до державного бюджету. У подальшому, у 2019 році було проведено корегування цієї суми.

Податкове навантаження (співвідношення податку на прибуток до суми доходів) зросло на 10,22%. Але вплив податку на прибуток на формування прибутку від звичайної діяльності (табл. 33) від'ємний (-38 373,1 тис грн), що є позитивним чинником.

Фактична ставка оподаткування більше базової (основної) ставки податку становить — 18%, та у 2018 році склала 22,97%, у 2019 році — 22,95%.

Фактична ставка оподаткування відрізняється від базової ставки за рахунок податкових різниць, які виникають у зв'язку

з обліком операцій згідно з відповідними Н(с)БО, МСФЗ, МСБО та обліком згідно з Податковим кодексом України:

- різниці, що виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів;
- різниці, що виникають при формуванні резервів (забезпечень);
- різниці, які виникають при здійсненні фінансових операцій;
- різниці, що утворюються при здійсненні окремих видів діяльності та операцій.

Розглянемо, що вплинуло на формування прибутку з метою оподаткування згідно з податковою звітністю за 12 місяців 2019 року (табл. 43).

Таблиця 43

Аналіз факторів впливу на формування прибутку, тис грн

№	Показники	За 12 місяців 2019 р.
1	Прибуток до оподаткування згідно з фінансовою звітністю	1 002 806,0
1.1	(+) Бухгалтерська амортизація	142 685,5
1.2	(-) Податкова амортизація	93 469,0
1.3	(-) Сума забезпечення	29 434,9
1.4	(-) Резерв сумнівних боргів	3 050,0
1.5	(+) Резерв сумнівних боргів «Банк «Фінанси та кредит»	258 928,0
2	Прибуток з метою оподаткування згідно з податковою звітністю	1 278 465,6

Сплачені податки та відрахування наведені у табл. 44.

Як бачимо, суми нарахованих податків та сплачених різняться. Якщо сплачені податки менше нарахованих, то це цілком оправдано, якщо строк сплати ще не наступив. Якщо сплачені податки більше або відповідають нарахованим, а строк оплати не настав, це означає, що підприємство авансом сплачує податки та нераціонально використовує кошти, бо ці кошти на

Таблиця 44

Податки та відрахування сплачені

Вид податку	За 12 місяців 2018 р.	За 12 місяців 2019 р.	Відхилення	
			абсолютне, тис грн	відносне, %
Податок на прибуток	70 284,9	173 015,5	102 730,6	146,16%
Державні дивіденди	101 798,7	299 369,4	197 570,7	194,08%
ПДВ	141 161,4	270 917,7	129 756,3	91,92%
Інші	1 856,2	6 174,2	4 318,0	232,63%
<i>Усього в державний бюджет</i>	<i>315 101,2</i>	<i>749 476,8</i>	<i>434 375,6</i>	<i>137,85%</i>
Місцевий бюджет	54 179,9	66 442,6	12 262,7	22,63%
Спеціальні фонди	119 066,5	144 144,5	25 078,0	21,06%
Усього сплачено	488 347,6	960 063,9	471 716,3	96,59%

депозити забезпечили додатковий дохід за рахунок процентів банку.

У 2019 році державні дивіденди були сплачені більше нарахованих. Це пов'язано з запитами податківців за необхідності збільшення відрахувань до державного бюджету, яке в подальшому буде скориговано (в першому кварталі 2019 року).

Відхилення нарахованого та сплаченого податку на прибуток наведено у табл. 45 та рис. 16.

Платоспроможність по оплаті податку на прибуток та інших витрат розглянуто в розділі «Аналіз ліквідності підприємства».

Таблиця 45

Відхилення нарахованого та сплаченого податку на прибуток, тис грн

Період	Податок на прибуток нарахований	Податок на прибуток сплачений	Відхилення, тис грн
За 12 місяців 2019 р.	230 123,7	170 915,0	-59 208,7
За 12 місяців 2018 р.	114 487,5	68 574,0	-45 913,5

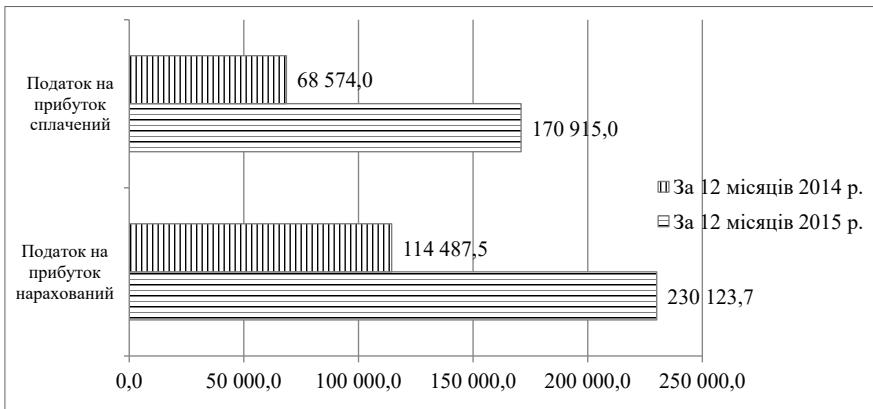

Рис. 16. Відхилення нарахованого та сплаченого податку на прибуток, тис грн

Нарахування та сплата дивідендів, їх вплив на діяльність підприємства

Дивіденди (dividendum — те, що підлягає поділу) — частина прибутку, яка виплачується емітентом корпоративних прав на користь власників корпоративних прав, або державним некоорпоративованим, казенним чи комунальним підприємством на користь відповідно держави або місцевої громади.

Базою для розрахунку й виплати дивідендів є чистий прибуток підприємства як частина балансового прибутку підприємства, що лишається в його розпорядженні після сплати податків, зборів й інших обов’язкових платежів (за даними бухгалтерського обліку).

В акціонерних товариствах за відсутності чи недостатності чистого прибутку дивіденди за привілейованими акціями виплачуються за рахунок резервного капіталу акціонерного товариства або спеціального фонду (ч. 5 ст. 14 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI).

В акціонерних товариствах розмір дивідендів за простими акціями устанавлюється загальними зборами акціонерів. Для власників привілейованих акцій розмір дивідендів усіх класів

завжди фіксований і прописується у статуті акціонерного товариства. В інших господарських товариствах розмір дивідендів установлюється зазвичай за рішенням вищого органу управління.

Підприємства з державною формою власності, що мають прибуток, повинні виплачувати державі дивіденди.

Чинне законодавство виокремлює три групи платників державних дивідендів:

- **державні унітарні підприємства** та їх об'єднання;
- **господарські товариства**, у статутному капіталі яких є частка держави;
- **комунальні підприємства.**

Законодавчі та нормативні акти, які регулюють питання державних дивідендів:

- Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 р. № 185-V;
- Порядок відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями, затверджений постановою КМУ від 23.02.2011 р. № 138;
- Порядок формування та реалізації дивідендної політики держави затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. № 702 у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22 травня 2013 р. № 416.

Дивідендна політика для підприємств має дуже велике значення, це пов'язано з внутрішнім джерелом фінансування, яким є чистий грошовий потік, який дорівнює сумі чистого прибутку, залишеного у підприємства, та амортизації.

У 2018–2019 роках розмір дивідендів складав 30% від чистого прибутку, у підприємства залишається 70% чистого прибутку.

У 2018–2019 роках — 90% розмір державних дивідендів, у розпорядженні підприємства залишається 10%.

Наприклад: чистий грошовий потік у 2019 році з урахуванням ставки державних дивідендів 30% склав би 673 511,3 тис грн, а при ставці 90% склав 358 147,8 тис грн, що у 1,9 рази менш при тому ж прибутку до виплати дивідендів:

Таблиця 46

Показник	30%	90%
Чистий грошовий потік, після виплати державних дивідендів	673 511,3	358 147,8

Така дивідендна політика дуже негативна для підприємств державного сектору економіки, — зниження джерела фінансування знижує інвестиції в їх розвиток та конкурентну привабливість державних підприємств.

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Податок на додану вартість (ПДВ) — входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

Основні поняття:

Податкове зобов'язання — загальна сума податку на додану вартість, одержана платником ПДВ в звітному періоді (в складі вартості проданих покупцеві товарів, робіт, послуг).

Податковий кредит — сума ПДВ, на яку платник цього податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду, визначена за правилами, встановленими Податковим кодексом України.

Бюджетне відшкодування — відшкодування від'ємного значення ПДВ платнику цього податку (за умови підтвердження правомірності бюджетного відшкодування).

Залежно від того, чи набуває різниця між сумою податкового зобов'язання та сумою податкового кредиту звітного періоду позитивного або від'ємного значення, у платника ПДВ виникає:

- обов'язок сплати ПДВ до бюджету (позитивне значення);
- право на бюджетне відшкодування (від'ємне значення).

Одним з факторів формування обов'язку сплати або відшкодування є співвідношення продажу товарів, робіт, послуг

в ціні якого є ПДВ та придбання товарів, робіт, послуг з ПДВ. Впливають інші фактори згідно з Податковим кодексом.

Перелік операцій, які не належать до об'єкта оподаткування:

- надання послуг зі страхування;
- виплата заробітної плати, інших грошових виплат, дивідендів;
- випуск, розміщення і продаж цінних паперів;
- передача основних фондів у формі внесків у статутні фонди юридичних осіб в обмін на їхні корпоративні права.

Існує три можливих ставки оподаткування — звичайна (20%), знижена (7%) і нульова (0%).

Нульова ставка оподаткування застосовується щодо:

- експортованих товарів та супутніх експорту послуг;
- поставок для заправки або постачання морських (океанських) суден, що використовуються для діяльності, здійснюваної за межами територіальних вод України;
- поставок для заправки або постачання повітряних суден, що виконують міжнародні рейси, для навігаційної діяльності чи перевезення пасажирів або вантажів за плату;
- поставок для заправки або постачання космічних кораблів;
- поставок товарів і послуг магазинами безмитної роздрібної торгівлі, що перебувають в митній зоні;
- послуг з перевезення пасажирів чи вантажів з митної території України за кордон.

Вплив ПДВ на фінансову звітність не рахуємо, бо він не залежить від управлінських рішень Кабінету Міністрів України (як державні дивіденди), міністерств або керівництва підприємств а повністю регулюється Податковим кодексом України.

ВИСНОВКИ

Сучасний етап розвитку економіки підприємств України характеризується зростаючою конкуренцією, постійним зниженням норм прибутку, а також невизначеністю та мінливістю політичних, економічних і соціальних факторів. В цих умовах головним завданням для будь-якого підприємства є фінансове оздоровлення, яке запобігатиме їхньому банкрутству. Для досягнення цієї мети важливо використовувати на практиці нові методи та напрями управління фінансами компаній, що орієнтовані на ефективне та довготривале їх функціонування.

Впровадження реформ у всіх галузях економіки, набуття значної самостійності компаній в питаннях ведення господарської діяльності вимагає вирішення питань здійснення дієвої та ефективної внутрішньої аналітичної діяльності компанії, що неможливо без всебічного аналізу результатів фінансово-економічної діяльності компанії, як основного важеля управління, із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій для швидкої та якісної обробки великих масивів даних економічних і фінансових показників для ухвалення своєчасних та оптимальних управлінських рішень.

Враховуючи, що роль звітності особливо зросла у зв'язку з інтеграцією в міжнародну економіку національних економік провідних індустріальних країн світу, підходи до її аналізу мають все більше значення, дозволяють визначати підсумки роботи компаній, здійснювати контроль за виконанням виробничих і фінансових планів.

У результаті проведених досліджень встановлено ряд принципів положень:

1. Активи компанії необхідно розглядати з позиції контролю з боку компанії за ресурсами, а не як право власності, що підтверджується їх економічним змістом — ресурси, контрольовані компанією у результаті минулих подій, використання

яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому. Така позиція заснована на принципах бухгалтерського обліку.

2. Облікова політика не належить до фінансової звітності, але вона суттєво впливає на висновки, які будуть надані в ході аналізу, що обумовлено істотними відмінностями облікової політики кожної компанії. Крім того, від обраної облікової політики залежать порівняльна оцінка результатів діяльності різних компаній галузі.

3. В ході фінансового аналізу необхідно виділити проблемні питання трьох напрямків: проблеми, пов'язані з платоспроможністю, з фінансовою стабільністю та з рентабельністю власного капіталу компанії.

4. При аналізі балансу особливу увагу необхідно звернути на ті статті, які мають найбільшу питому вагу, бо вони справляють великий вплив на стан компанії. Крім того, необхідно звернути увагу на показники, які змінюються стрибкоподібно, та визначити фактори впливу на них.

5. При прийнятті управлінських рішень щодо запасів, необхідно враховувати, що по-перше, найбільш вигідно для компанії, щоб закупівля та зберігання запасів відволікало як можна менше фінансових ресурсів. По-друге, іноді необхідно закупити ресурси «про запас» з урахуванням того, що коли даний ресурс буде необхідний, на ринку його не буде чи вартість його за прогнозними даними буде набагато більше, ніж витрати на зберігання та вище витрат по кредитах та цей запас буде затребуваний компанією в майбутньому. Крім цього, є варіанти закупівлі запасів за фіксованою ціною з подальшою поставкою дрібними партіями, необхідними для виробництва, що дає змогу економити на зберіганні. Але в цьому випадку необхідна надійність постачальника.

6. Зростання грошових коштів компаній з метою накопичення для придбання дорогих основних засобів є виправданим, в іншому випадку більш раціонально інвестувати гроші в розвиток виробництва і навіть, при необхідності, взяти кредит, використовуючи ефект фінансового важеля.

7. Не завжди зниження власного капіталу дає негативний результат. Якщо зниження власного капіталу спостерігається при зростанні нерозподіленого прибутку, а власний капітал знижується за рахунок капіталу в дооцінках, то це не свідчить про погіршення фінансового стану компанії. Крім того, коли доля власного капіталу знижується, а спостерігається збільшення основних засобів за рахунок нерозподіленого прибутку (фонду розвитку виробництва), то це також позитивне явище.

8. Необхідно прагнути того, щоб поточні зобов'язання компанії були більшими поточної дебіторської заборгованості за умови, що немає прострочених зобов'язань. Це дозволяє компанії фінансуватися за рахунок інших компаній та фізичних осіб безвідсотково. В протилежному випадку ми фінансуємо інші компанії та фізичних осіб.

9. Аналіз оборотності оборотних активів має вплив на коефіцієнти рентабельності капіталу, коефіцієнти фінансової стабільності та загальної ліквідності. Збільшення коефіцієнтів оборотності активів сприяє росту рентабельності капіталу і свідчить про ефективне управління оборотними активами компанії.

10. Зміна чистого циклу компанії, а не сама його величина, змінює потребу у фінансуванні. Якщо чистий цикл не міняється в аналізованому періоді, то потреба у фінансуванні оборотних активів незмінна. Ріст чистого циклу веде до зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності, збільшує потребу в фінансуванні. Ріст обсягу виробництва не повинен збільшувати чистий цикл. Негативна величина чистого циклу — говорить про надлишки джерел фінансування, що є позитивним чинником. Однак, якщо від'ємне значення чистого циклу велике, можна говорити про виникнення ризику збоїв у погашенні кредиторської заборгованості та виконання зобов'язань за наданими авансами покупців.

11. Крім управлінських рішень щодо зменшення витратного циклу компанії, для зменшення чистого циклу необхідно збільшувати кредитний цикл за рахунок збільшення періодів обороту поточних зобов'язань, крім короткострокових кредитів банків.

12. Для формулювання висновків щодо показників оборотності потрібно дотримуватися основних правил: необхідно зменшувати тривалість зберігання матеріальних оборотних активів та термін оплати рахунків клієнтами, а також термін погашення поточної дебіторської заборгованості; необхідно збільшувати терміни оплати рахунків компанії, а також терміни погашення поточних зобов'язань (якщо це не приведе до її прострочення та фінансових санкцій).

13. Для забезпечення стабільного показника чистого оборотного капіталу необхідно дотримуватися правила: необоротні активи фінансуються за рахунок довгострокових кредитів, оборотні активи фінансуються за рахунок короткострокових кредитів.

14. Аналіз рентабельності компанії необхідно проводити з урахуванням міжнародних визначень та доповнити показниками: EBITDA, EBIT, EBT, EAT, RE, ROTA, ROE, ROS, ROS EAT, що дозволить розширити рамки аналізу та оцінювати рентабельність у відповідності з міжнародними методиками.

15. Традиційний аналіз показників ефективності використання грошових потоків необхідно доповнити показниками, які використовуються у зарубіжних методиках, а саме: показники достатності грошового потоку та ефективності використання грошових коштів. Ці показники краще традиційних відображають стан сучасних компаній. Для розрахунку цих показників необхідно використовувати величину грошового потоку від операційної діяльності певну на підставі звіту про рух грошових коштів.

16. Використання методики аналізу витрати — обсяг виробництва — прибуток» (CVP) дозволяє знайти найбільш вигідне сполучення змінних витрат на одиницю, постійних витрат, ціни та обсягу виробництва, не тільки проаналізувати прибуток, але і знайти резерви для максимізації фінансових показників компанії.

17. Розглянуто також питання аналізу впливу системи оподаткування. Була відокремлена економічна сутність поняття «податки і збори» в Україні. Проілюстрована динаміка

нарахування податків у державний бюджет країни. Надано аналіз податку на прибуток та корегування прибутку до оподаткування згідно з фінансовою звітністю, проведено аналіз факторів впливу на формування прибутку, а також сплачених податків та відрахувань. Інтерес також представляють підрозділи, у яких розглянуті питання нарахування та сплати дивідендів та їх впливу на діяльність компанії, а також податок на додану вартість.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Підприємство _____

(найменування)

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

КОДИ

Баланс (Звіт про фінансовий стан) за **31 грудня 2018 р.**

Форма № 1 Код за ДКУД

АКТИВ	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	34 223	29 580
первісна вартість	1001	41 305	40 541
накопичена амортизація	1002	7 082	10 961
Незавершені капітальні інвестиції	1005	36 078	113 217
Основні засоби:	1010	1 580 200	1 603 772
первісна вартість	1011	3 925 621	3 958 880
знос	1012	2 345 421	2 355 108
Інвестиційна нерухомість	1015	–	–
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	–	–
Знос інвестиційної нерухомості	1017	–	–
Довгострокові біологічні активи	1020	–	–
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	–	–

Продовження ДОДАТКУ А

Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	–	–
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі капіталі інших підприємств	1030	–	–
інші фінансові інвестиції	1035	–	–
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	20 621	20 299
Відстрочені податкові активи	1045	–	–
Гудвіл	1050	–	–
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	–	–
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	–	–
Інші необоротні активи	1090	–	–
Усього за розділом І	1095	1 671 125	1 766 868

ІІ. Оборотні активи			
Запаси	1100	99 681	124 698
Виробничі запаси	1101	98 444	123 654
Незавершене виробництво	1102	–	–
Готова продукція	1103	–	–
Товари	1104	1 237	1 044
Поточні біологічні активи	1110	–	–
Депозити перестраховування	1115	–	–
Векселі одержані	1120	–	–
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	46 301	138 391
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	81 744	17 331
з бюджетом	1135	41 314	15 627
у тому числі з податку на прибуток	1136	32 266	–
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	3 323	5 219

Продовження ДОДАТКУ А

Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	8	–
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2 169	2 633
Поточні фінансові інвестиції	1160	–	–
Гроші та їх еквіваленти	1165	206 396	391 969
Готівка	1166	13	41
Рахунки в банках	1167	206 383	391 928
Витрати майбутніх періодів	1170	18 889	18 737
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	–	–
резервах довгострокових зобов'язань	1181	–	–
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	–	–
резервах незароблених премій	1183	–	–
інших страхових резервах	1184	–	–
Інші оборотні активи	1190	10	1 002
Усього за розділом II	1195	499 835	715 607
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	–	–
Баланс	1300	2 170 960	2 482 475

Продовження ДОДАТКУ А

ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	415 600	415 600
Внески до незареєстрованого статусного капіталу	1401	–	–
Капітал у дооцінках	1405	474 375	439 603
Додатковий капітал	1410	514 575	849 283
Емісійний дохід	1411	–	–
Накопичені курсові різниці	1412	–	–
Резервний капітал	1415	–	–
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	84 361	12 023
Неоплачений капітал	1425	(–)	(–)
Вилучений капітал	1430	(–)	(–)
Інші резерви	1435	–	–
Усього за розділом I	1495	1 488 911	1 716 509
II. Довгострокові зобов'язання забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	573 586	563 783
Пенсійні зобов'язання	1505	–	–
Довгострокові кредити банків	1510	–	–
Інші довгострокові зобов'язання	1515	–	–
Довгострокові забезпечення	1520	41 559	31 958
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	–	–
Цільове фінансування	1525	–	–
Благодійна допомога	1526	–	–
Страхові резерви:	1530	–	–
резерв довгостроковий зобов'язань	1531	–	–
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	–	–

Продовження ДОДАТКУ А

резерв незароблених премій	1533	–	–
інші страхові резерви	1534	–	–
Інвестиційні контракти	1535	–	–
Призовий фонд	1540	–	–
Резерв на виплату джек-поту	1545	–	–
Усього за розділом II	1595	615 145	595 741
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	–	–
Векселі видані	1605	–	–
Поточна кредиторська заборгованість за:		–	–
довгостроковими з зобов'язаннями:	1610		
товари, роботи, послуги	1615	41 114	75 256
розрахунками з бюджетом	1620	3 062	70 441
у тому числі з податку на прибуток	1621	–	7 717
розрахунками зі страхування	1625	6 499	8 195
розрахунками з оплати праці	1630	11 811	13 895
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	133	26
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	–	–
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	–	–
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	–	–
Поточні забезпечення	1660	–	–
Доходи майбутніх періодів	1665	61	157
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	–	–
Інші поточні зобов'язання	1690	4 224	2 255
Усього за розділом III	1695	66 904	170 225

Продовження ДОДАТКУ А

IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	–	–
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	–	–
Баланс	1900	2 170 960	2 482 475

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

ДОДАТОК Б

Дата (рік, місяць, число) _____
 Підприємство _____ за ЄДРПОУ _____
 _____
 (найменування)

КОДИ		

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
за 31 грудня 2019 р.**

Форма № 1 Код за ДКУД

АКТИВ	Код рядка	На поча- ток звітно- го періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	29580	25690
первісна вартість	1001	40541	40602
накопичена амортизація	1002	10961	14912
Незавершені капітальні інвестиції	1005	113217	47640
Основні засоби	1010	1603772	1660588
первісна вартість	1011	3958880	4145203
знос	1012	2355108	2484615
Інвестиційна нерухомість	1015	–	–
Первісна вартість інвестиційної не- рухомості	1016	–	–
Знос інвестиційної нерухомості	1017	–	–
Довгострокові біологічні активи	1020	–	–
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	–	–
Накопичена амортизація довгостро- кових біологічних активів	1022	–	–
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	–	–

Продовження ДОДАТКУ Б

інші фінансові інвестиції	1035	–	–
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	20299	20759
Відстрочені податкові активи	1045	–	–
Гудвіл	1050	–	–
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	–	–
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	–	–
Інші необоротні активи	1090	–	–
Усього за розділом I	1095	1766868	1754677
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	124698	163117
Виробничі запаси	1101	123654	162045
Незавершене виробництво	1102	–	–
Готова продукція	1103	–	–
Товари	1104	1044	1072
Поточні біологічні активи	1110	–	–
Депозити перестраховування	1115	–	–
Векселі одержані	1120	–	–
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	138391	144198
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	17331	66565
з бюджетом	1135	15627	–
у тому числі з податку на прибуток	1136	–	–
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	5219	7524
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	–	–
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2633	49677

Продовження ДОДАТКУ Б

Поточні фінансові інвестиції	1160	–	–
Гроші та їх еквіваленти	1165	391969	861960
Готівка	1166	41	19
Рахунки в банках	1167	391928	861941
Витрати майбутніх періодів	1170	18737	21045
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	–	–
резервах довгострокових зобов'язань	1181	–	–
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	–	–
резервах незароблених премій	1183	–	–
інших страхових резервах	1184	–	–
Інші оборотні активи	1190	1002	98
Усього за розділом II	1195	715 607	1 314 184
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	–	–
Баланс	1300	2 482 475	3 068 861

Продовження ДОДАТКУ Б

ПАСИВ	Код рядка	На поча- ток звітно- го періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	415600	415600
Внески до незареєстрованого стату- сного капіталу	1401	–	–
Капітал у дооцінках	1405	439603	431821
Додатковий капітал	1410	849283	1384953
Емісійний дохід	1411	–	–
Накопичені курсові різниці	1412	–	–
Резервний капітал	1415	–	–
Нерозподілений прибуток (непокри- тий збиток)	1420	12023	25480
Неоплачений капітал	1425	(–)	(–)
Вилучений капітал	1430	(–)	(–)
Інші резерви	1435	–	–
Усього за розділом I	1495	1716509	2257854
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	563783	559784
Пенсійні зобов'язання	1505	–	–
Довгострокові кредити банків	1510	–	–
Інші довгострокові зобов'язання	1515	–	–
Довгострокові забезпечення	1520	31958	82773
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	–	–
Цільове фінансування	1525	–	–
Благодійна допомога	1526	–	–
Страхові резерви	1530	–	–
резерв довгостроковий зобов'язань	1531	–	–
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	–	–

Продовження ДОДАТКУ Б

резерв незароблених премій	1533	–	–
інші страхові резерви	1534	–	–
Інвестиційні контракти	1535	–	–
Призовий фонд	1540	–	–
Резерв на виплату джек-поту	1545	–	–
Усього за розділом II	1595	595741	642557

III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	–	–
Векселі видані	1605	–	–
Поточна кредиторська заборгованість за:		–	–
довгостроковими зобов'язаннями:	1610		
товари, роботи, послуги	1615	75256	44997
розрахунками з бюджетом	1620	70441	83177
у тому числі з податку на прибуток	1621	7717	64820
розрахунками зі страхування	1625	8195	8004
розрахунками з оплати праці	1630	13895	19888
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	26	587
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	–	–
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	–	–
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	–	–
Поточні забезпечення	1660	–	–
Доходи майбутніх періодів	1665	157	208
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	–	–
Інші поточні зобов'язання	1690	2255	11589
Усього за розділом III	1695	170225	168450

Продовження ДОДАТКУ Б

IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	–	–
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	–	–
Баланс	1900	2482475	3068861

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

ДОДАТОК В

Дата (рік, місяць, число) _____
 Підприємство _____ за ЄДРПОУ _____
 _____
 (найменування)

КОДИ		

**Звіт про фінансові результати
 (Звіт про сукупний дохід)
 за 2018 р.**

Форма № 2 Код за ДКУД

--

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 297 144	1 097 950
<i>Чисті зароблені страхові премії:</i>	2010	–	–
<i> премії підписані, валова сума</i>	2011	–	–
<i> премії, передані у перестраховування</i>	2012	–	–
<i> зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	2013	–	–
<i> зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	2014	–	–
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(633 009)	(633 823)
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	2070	–	–
Валовий:			
прибуток	2090	664 135	463 767
збиток	2095	(–)	(–)

Продовження ДОДАТКУ В

Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	–	–
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	–	–
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	–	–
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	–	–
Інші операційні доходи	2120	56 774	31 742
у тому числі:			
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	–	–
дохід від первісного визначення біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	–	–
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	–	–
Адміністративні витрати	2130	(69 683)	(67 038)
Витрати на збут	2150	(8 712)	(8 148)
Інші операційні витрати	2180	(176 589)	(154 998)
у тому числі:			
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	–	–
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	–	–
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	2190	465 925	265 325
збиток	2195	(–)	(–)
Дохід від участі в капіталі	2200	–	–
Інші фінансові доходи	2220	47 364	46 612

Продовження ДОДАТКУ В

Інші доходи	2240	322	1 493
<i>у тому числі:</i> <i>дохід від благодійної допомоги</i>	2241	–	–
Фінансові витрати	2250	(–)	(–)
Втрати від участі в капіталі	2255	(–)	(–)
Інші витрати	2270	(15 170)	(66 816)
<i>Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті</i>	2275	–	–
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	498 441	246 614
збиток	2295	(–)	(–)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(114 487)	(82 189)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	–	–
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	383 954	164 425
збиток	2355	(–)	(–)

Продовження ДОДАТКУ В

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	–	508 687
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	–	–
Накопичені курсові різниці	2410	–	–
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	–	–
Інший сукупний дохід	2445	169 555	–
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	169 555	508 687
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	–	–
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	169 555	508 687
Сукупний дохід (сума рядків 3250, 2355 та 2460)	2465	553 509	673 112

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Матеріальні затрати	2500	253 558	226 783
Витрати на оплату праці	2505	288 231	279 739
Відрахування на соціальні заходи	2510	109 573	105 348
Амортизація	2515	151 522	153 953
Інші операційні витрати	2520	59 076	68 879
Разом	2550	861 960	834 702

Продовження ДОДАТКУ В

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Середньорічна кількість простих акцій	2600	–	–
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	–	–
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	–	–
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	–	–
Дивіденди на одну просту акцію	2650	–	–

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Підприємство

(найменування)

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

КОДИ

**Звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 2019 р.**

Форма № 2 Код за ДКУД

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2172548	1297144
<i>Чисті зароблені страхові премії:</i>	2010	–	–
<i>премії підписані, валова сума</i>	2011	–	–
<i>премії, передані у перестраховання</i>	2012	–	–
<i>зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	2013	–	–
<i>зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	2014	–	–
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(809631)	(633009)
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	2070	–	–
Валовий:			
прибуток	2090	(–)	(–)
збиток	2095	–	–

Продовження ДОДАТКУ Д

Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	–	–
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	–	–
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	–	–
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	–	–
Інші операційні доходи	2120	381858	56774
у тому числі:	2121	–	–
дохід від первісного визначення біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	–	–
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	–	–
Адміністративні витрати	2130	(84638)	(69683)
Витрати на збут	2150	(10461)	(8712)
Інші операційні витрати	2180	(647332)	(176589)
у тому числі:	2181	–	–
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	–	–
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	2190	1002344	465925
збиток	2195	(–)	(–)
Дохід від участі в капіталі	2200	–	–
Інші фінансові доходи	2220	–	47364
Інші доходи	2240	871	322
у тому числі:	2241	–	–
Фінансові витрати	2250	(–)	(–)
Втрати від участі в капіталі	2255	(–)	(–)
Інші витрати	2270	(409)	(15170)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	–	–

Продовження ДОДАТКУ Д

Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	–	–
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	1002806	498441
збиток	2295	(–)	(–)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(230124)	(114487)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	–	–
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	772682	383954
збиток	2355	(–)	(–)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротний активів	2400	–	–
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	–	–
Накопичені курсові різниці	2410	–	–
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	–	–
Інший сукупний дохід	2445	27411	169555
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	27411	169555
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	–	–
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	27411	169555
Сукупний дохід (сума рядків 3250, 2355 та 2460)	2465	800093	553509

Продовження ДОДАТКУ Д

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Матеріальні затрати	2500	366077	253558
Витрати на оплату праці	2505	394505	288231
Відрахування на соціальні заходи	2510	133318	109573
Амортизація	2515	140893	151522
Інші операційні витрати	2520	67834	59076
Разом	2550	1102627	861960

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Середньорічна кількість простих акцій	2600	–	–
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	–	–
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	–	–
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	–	–
Дивіденди на одну просту акцію	2650	–	–

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число) _____ за ЄДРПОУ _____

КОДИ		

**Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
за 2018 р.**

Форма № 3 Код за ДКУД

--

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	1 439 545	1 259 479
Повернення податків і зборів	3005	–	–
у тому числі податку на додану вартість	3006	–	–
Цільового фінансування	3010	63	33
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	–	–
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	7 001	26 177
Надходження від повернення авансів	3020	3 956	2 553
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	6 746	233
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(319 186)	(362 243)

Продовження ДОДАТКУ Є

Витрачення на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(68 574)	(135 238)
Витрачення на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(141 161)	(134 230)
Витрачення на оплату зобов'язань з інших податків та зборів	3118	(101 799)	(82 306)
Витрачення на оплату авансів	3135	(174 633)	(197 039)
Витрачення на оплату повернення авансів	3140	(2 577)	(115)
Витрачення на оплату цільових внесків	3145	(-)	(-)
Витрачення на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(-)	(-)
Витрачення фінансових установ на надання позик	3155	(-)	(-)
Інші витрачання	3190	(50 325)	(322 091)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	394 413	1 408
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200	-	-
необоротних активів	3205	-	-
Надходження від отриманих: відсотків	3215	-	-
дивідендів	3220	-	-
Надходження від деривативів	3225	-	-
Надходження від погашення позик	3250	-	-
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	-	-
Інші надходження	3250	-	-
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	(-)	(-)

Продовження ДОДАТКУ Є

необоротних активів	3260	(208 840)	(218 799)
Виплати за деривативами	3270	(-)	(-)
Витрачання на надання позик	3275	(-)	(-)
Витрачання на придбання дочірнього підприємств та іншої господарської одиниці	3280	(-)	(-)
Інші платежі	3290	(-)	(-)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	- 208 840	- 218 799
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300	-	-
Отримання позик	3305	-	-
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	-	-
Інші надходження	3340	-	-
Витрачання на:	3345	(-)	(-)
Викуп власних акцій			
Погашення позик	3350	(-)	(-)
Сплату дивідендів	3355	(-)	(-)
Витрачання на сплату відсотків	3360	(-)	(-)
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	(-)	(-)
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	(-)	(-)
Витрачання на виплати неконтрольованої частки у дочірніх підприємствах	3375	(-)	(-)
Інші платежі	3390	(-)	(-)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-	-

Продовження ДОДАТКУ Є

Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	185 573	- 217 391
Залишок коштів на початку року	3405	206 396	423 787
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	-	-
Залишок коштів на кінець року	3415	391 969	206 396

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Дата (рік, місяць, число)
 Підприємство за ЄДРПОУ
 _____
 (найменування)

КОДИ		

**Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
за 2019 р.**

Форма № 3 Код за ДКУД

--

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	2 527 071	1 493 545
Повернення податків і зборів	3005	–	–
у тому числі податку на додану вартість	3006	–	–
Цільового фінансування	3010	17 962	63
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	–	–
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	23 448	7 001
Надходження від повернення авансів	3020	1 427	3 956
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	55 113	6 746
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	114	216

Продовження ДОДАТКУ Ж

Надходження від операційної оренди	3040	1 267	817
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	–	–
Надходження від страхових премій	3050	–	–
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	–	–
Інші надходження	3095	121 360	108 336
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100	(258 301)	(192 844)
Праці	3105	(296 717)	(313 635)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(143 131)	(119 067)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(813 788)	(319 186)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(170 915)	(68 574)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(270 918)	(141 161)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків та зборів	3118	(371 955)	(101 799)
Витрачання на оплату авансів	3135	(221 168)	(174 633)
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	(1 599)	(2 577)
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	(–)	(–)
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(–)	(–)
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	(–)	(–)
Інші витрачання	3190	(384 592)	(50 325)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	628 466	394 413
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200	–	–

Продовження ДОДАТКУ Ж

необоротних активів	3205	–	–
Надходження від отриманих: відсотків	3215	–	–
дивідендів	3220	–	–
Надходження від деривативів	3225	–	–
Надходження від погашення позик	3250	–	–
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	–	–

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Аналіз фінансового результату компанії за 2018–2019 рр.

Стаття	За 12 місяців 2018 р.		За 12 місяців 2019 р.		Темп росту, % (ст. 4-ст.2) • 100%	Темп росту, % (ст. 5-ст.3)
	тис грн	% до чистого доходу	тис грн	% до чистого доходу		
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 297 144,0	100	2 172 548,0	100	875 404,0	0,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	633 009,0	48,80	809 631,0	37,27	176 622,0	- 11,53
Загальновиробничі витрати	–	–	–	–	–	–
Валовий:						
прибуток	664 135,0	51,20	1 362 917,0	62,73	698 782,0	205,22
збиток	–	–	–	–	–	–
Інші операційні доходи	56 774,0	4,38	381 858,0	17,58	325 084,0	672,59
Адміністративні витрати	69 683,0	5,37	84 638,0	3,90	14 955,0	121,46
Витрати на збут	8 712,0	0,67	10 461,0	0,48	1 749,0	120,08
Інші операційні витрати	176 589,0	13,61	647 332,0	28,80	470 743,0	366,58
Фінансові результати від операційної діяльності:						
прибуток	465 925,0	35,92	1 002 344,0	46,14	536 419,0	215,13
збиток	–	–	–	–	–	–
Дохід від участі в капіталі	–	–	–	–	–	–
Інші фінансові доходи	47 364,0	3,65	0,0	0,00	- 47 364,0	0,00
Інші доходи	322,0	0,02	871,0	0,04	549,0	270,50
Фінансові витрати	–	–	–	–	–	–

Продовження ДОДАТКУ 3

Втрати від участі в капіталі	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Інші витрати	15 170,0	1,17	409,0	0,02	– 14 761,0	2,70	– 1,15	–	–
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:									
прибуток	498 441,0	38,43	1 002 806,0	46,16	504 365,0	201,19	7,73	–	–
збиток	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Податок на прибуток від звичайної діяльності	114 487,0	8,8	230 124,0	10,62	115 637,0	201,00	1,77	–	–
Фінансові результати від звичайної діяльності:									
прибуток	383 954,0	29,60	772 682,0	35,57	388 728,0	201,24	5,97	–	–
збиток	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Надзвичайні:									
доходи	–	–	–	–	–	–	–	–	–
витрати	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Податки з надзвичайного прибутку	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Чистий:									
прибуток	383 954,0	29,60%	772 682,0	35,57	388 728,0	201,24	5,97	–	–
збиток	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Забезпечення матеріального заохочення	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Аналіз сукупного доходу компанії 2018–2019 рр.

Стаття	За 12 місяців 2018 р.		За 12 місяців 2019 р.		Темп росту, тис грн ст. 4-ст. 2	Темп росту, % ст. 4/ ст. 2 • 100%
	тис грн	% до чистого доходу	тис грн	% до чистого доходу		
Дооцінка (уцінка) необхідних активів	–	–	–	–	–	–
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	–	–	–	–	–	–
Накопичені курсові різниці	–	–	–	–	–	–
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	–	–	–	–	–	–
Інший сукупний дохід	169 555,0	30,63	27 411,0	3,4	– 142 144	16,17
Інший сукупний дохід до оподаткування	169 555,0	30,63	27 411,0	3,4	– 142 144	16,17
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	–	–	–	–	–	–
Інший сукупний дохід після оподаткування	169 555,0	30,63	27 411,0	3,4	– 142 144	16,17
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	553 509,0	100,00	800 093,0	100,00	246 584	144,55

Продовження ДОДАТКУ К

Аналіз операційних витрат компанії за 2018–2019 рр.

Найменування показника	За 12 місяців 2018 р.		За 12 місяців 2019 р.		Темп росту, % ст. 2 - 100%
	тис грн	Питома вага, %	тис грн	Питома вага, %	
Матеріальні затрати	253 200,0	29,37	366 077,0	33,20	144,58
Витрати на оплату праці	288 231,0	33,44	394 505,0	35,78	136,87
Відрахування на соціальні заходи	109 473,0	12,71	133 318,0	12,09	121,67
Амортизація	151 522,0	17,58	140 893,0	12,78	92,99
Інші операційні витрати	59 434,0	6,90	67 834,0	6,15	114,13
Разом	861 960,0	100	1 102 627,0	100,00	127,92

СВР-аналіз компанії

Показники	Сукупні витрати, грн	Максимальні витрати, грн	Мінімальні витрати, грн	Різниця (ст. 3 – ст. 4)	Ставка змінних вираг (різниця відповідних вираг • різницю рівня виробництва)	Змінні витрати	Постійні витрати
Собівартість реалізованих товарів	4 101 413,44	401 664,72	278 066,60	123 598,12	0,000745087055754	3 055,91	4 098 357,53
Собівартість реалізації основної діяльності	743 610 127,78	109 065 306,64	51 177 970,62	57 887 336,02	0,348962466100644	259 492 024,01	484 118 103,77
Інші виробничі підрозділи	61 919 710,90	7 528 393,16	3 534 899,42	3 993 493,74	0,024073994757444	1 490 654,80	60 429 056,10
Оренда	167 512,20	22 653,91	12 392,51	10 261,40	0,000061858839875	10,36	167 501,84
Адміністративні витрати	45 066 206,28	4 681 843,58	3 119 297,37	1 562 546,21	0,009419503752072	424 501,30	44 641 704,98
Загальновиробничі витрати	39 571 525,88	5 117 099,28	2 948 939,01	2 168 160,27	0,013070329483797	517 212,88	39 054 313,00
Витрати на рекламу та збут	3 862 151,15	402 337,42	268 663,42	133 674,00	0,000805827524649	3 112,23	3 859 038,92
Витрати КІПТ	6 599 274,37	638 717,72	461 655,00	177 062,72	0,001067387924093	7 043,99	6 592 230,38
Собівартість реалізованої іноземної валюти	1 341 518,46	541 202,51	0,00	541 202,51	0,003262533319623	43 76,75	1 337 141,71
Собівартість реалізованих виробничих запасів	683 904,43	290 204,99	380,60	289 824,39	0,001747149563690	1 194,88	682 709,55

Продовження ДОДАТКУ Л

Показники	Сукупні витрати, грн	Максимальні витрати, грн	Мінімальні витрати, грн	Різниця (ст. 3 – ст. 4)	Ставка змінних витрат (різниця відповідних витрат · різницю рівня виробництва)	Змінні витрати	Постійні витрати
Сумнівні та безнадійні борги	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0000000000000000	0,00	0,00
Списання безнадійних боргів	248928 000,00	248928 000,00	248928 000,0	0,00	0,0000000000000000	0,00	248928 000,00
Створення резерву сумнівних боргів	507,13	507,13	507,13	0,00	0,0000000000000000	0,00	507,13
Собівартість реалізованих покупок послуг	687683,75	77183,24	44716,73	32466,51	0,000195717995925	134,59	687549,16
Втрати від операційної курсової різниці	197488 832,15	40802 786,98	919409,80	39883 377,18	0,240429126887898	47482 067,48	150006 764,67
Витрати від знецінення запасів	3432,75	3432,75	3432,75	0,00	0,0000000000000000	0,00	3432,75
Неслачі і втрати від псування цінностей в межах норм	349,81	349,81	349,81	0,00	0,0000000000000000	0,00	349,81
Неслачі і втрати від псування цінностей більше норм	3467,64	2333,16	171,45	2161,71	0,000013031445295	0,05	3467,59
Визнані штрафи, пені, неустойки	303968,92	241419,92	1020,00	240399,92	0,001449203827666	440,51	303528,41

Продовження ДОДАТКУ Л

Показники	Сукупні витрати, грн	Максимальні витрати, грн	Мінімальні витрати, грн	Різниця (ст. 3 – ст. 4)	Ставка змінних витрат (різниця відповідних витрат - різниця рівня виробництва)	Змінні витрати	Постійні витрати
Інші витрати операційної діяльності — матеріальне заочочення	129 208 158,03	41 174 373,11	1 437 739,32	39 736 633,79	0,239544513105694	30 951 105,30	98 257 052,73
Інші витрати операційної діяльності — соціально-культурні заходи	47 665 947,02	11 201 272,00	417 085,22	10 784 186,78	0,065010357573521	3 098 780,26	44 567 166,76
ПДВ по транзиту	9 654 473,99	2 238 606,75	422 534,36	1 816 072,39	0,010947836666948	105 695,60	9 548 778,39
МСЧ	11 194 081,15	1 024 358,76	859 451,29	164 907,47	0,000994112380465	11 128,17	11 182 952,98
Списання необоротних активів	157 068,29	87 181,60	50,60	87 131,00	0,000525252166092	82,50	156 985,79
Інші витрати звичайної діяльності	252 260,53	62 393,54	4 266,00	58 127,54	0,000350410488742	88,39	252 172,14
Податок на прибуток	230 123 656,00	39 675 035,00	7 479 544,00	32 195 491,00	0,194084210971453	44 663 368,20	185 460 287,80
Сукупні витрати	1 782 595 232,05	156 936 925,58	89 103 226,04	67 833 699,54	0,408922170265878	728 942 711,0	1 053 652 521,05
Змінні витрати	728 942 711,00						
Постійні витрати	1 053 652 521,05						

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV у редакції від 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV у редакції від 16.10.2020 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV у редакції від 14.11.2020 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI у редакції від 16.08.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

5. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V у редакції від 22.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

6. Порядок відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 р. № 138 у редакції від 27.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2011-%D0%BF>

7. Порядок формування та реалізації дивідендної політики держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. № 702 у редакції від 14.11.2019 р. № 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/702-2007-%D0%BF>

8. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ru/documents/onemanuals/35131>

9. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку у редакції від 12.03.2013 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_010

10. Міжнародні стандарти фінансової звітності у редакції від 12.03.2013 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_010

11. Зміни до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 19.12.2006 р. № 1213 у редакції від 19.03.2013 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1364-06>

12. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 у редакції від 26.10.2010 р. № 1361. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME06025?an=2>

13. План рахунків бухгалтерського обліку та інструкція про його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 у редакції від 29.10.2019 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

14. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.95 р. № 88 у редакції від 03.08.2018 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>

15. Положення про порядок бухгалтерського обліку окремих активів та операцій підприємств державного, комунального секторів економіки і господарських організацій, які володіють та/або користуються об'єктами державної комунальної власності: Наказ Міністерства фінансів України від 19.12.2006 р. № 1213 у редакції від 10.07.2018 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1363-06>

16. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 у редакції від 14.01.2020 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF13052.html

17. Рекомендації щодо ведення облікової політики на підприємствах, установах та організаціях морського і річкового транспорту, що входять до сфери управління Мінтрансу: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 23.08.2007 р. № 798. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN38111.html

18. Індекс інфляції. Урядовий кур'єр. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/category/indeks-inflyaciyi/?page=2>

19. Антил Н., Ли К. Оценка компаний: анализ и прогнозирование с использованием отчетности по МСФО: пер. с англ. М.: АЛЬПИНА ПАБЛИШЕР, 2016. 580 с.

20. Васина А. А. Финансовая диагностика и оценка проектов. СПб.: Питер, 2004. 447 с.

21. Литтл Дж. Роудс Л. Как пройти на Уолл-Стрит: пер. с англ. М.: Олимп-Бизнес, 1998. 168 с. URL: <https://birga-trade.com/little.html>

22. Райс Э. Разоблачение тайн бухгалтерского учета. Как разобратся в бухгалтерской отчетности и в финансовом анализе: пер. с англ. М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2006. 350 с.

23. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней. М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. 638 с.

24. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент: теория и практика. М.: Перспектива, 2008. 656 с.

25. Суторміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій: підручник. К.: КНЕУ, 2004. 566 с.

26. Уолш Кяран У. Ключевые показатели менеджмента: полное руководство по работе с критическими числами, управляющими вашим бизнесом: пер. с англ. К: Companion Group, 2006. 400 с.

27. Conceptual Framework for Financial Reporting, 2018. URL: https://app1.hkicpa.org.hk/hksaebk/HKSA_Members_Handbook_Master/volumeII/framework18.pdf

28. Erich A. Helfert. Financial analysis: tools and techniques. A guide for managers. McGraw-Hill, 2001. 480 с.

29. Giacomino, Don E., Mielke, David E. Cash Flows: Another Approach to Ratio Analysis. Journal of Accountancy, March 1993, pp. 55–58.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (ПРАКТИКУМ)

Навчальний посібник

Під загальною редакцією
доктора економічних наук, професора
Л. В. Ширяєвої

Комп'ютерна верстка — *Євгеній Ткаченко*

Підписано до друку 25.06.2021. Формат 60×84/16.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Гарнітура SchoolBookAS.
Ум.-друк. арк. 10.23.
Наклад 100 прим.

ТОВ «Видавничий дім «Інтернаука»
Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 12
Контактний телефон: +38 (067) 401-8435
E-mail: editor@inter-nauka.com
www.inter-nauka.com

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
№ 6275 від 02.07.2018 р.

Надруковано у видавництві ТОВ «Центр учбової літератури».
вул. Лаврська, 20 м. Київ
Свідоцтво: Серія ДК № 2458 від 30.03.2006